

Gregorius Nyssenus

De vita Moysis

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΟΥ Η ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΡΕΤΗΝ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ

Οὗον τι πάσχουσιν οἱ τῶν ἵππικῶν ἀγώνων φιλοθεάμονες, οἵ τοῖς παρ' αὐτῶν σπουδαζομένοις ἐν ταῖς ἀμίλλαις τῶν δρόμων, κὰν μηδὲν προθυμίας εἰς τάχος ἐλλείπωσιν, ὅμως ὑπὸ τῆς περὶ νίκην σπουδῆς ἐπιβοῶσιν ἄνωθεν τὸν ὁφθαλμὸν τῷ δρόμῳ συμπεριάγοντες καὶ παρακινοῦσιν, ὡς γε νομίζουσιν, εἰς ὀξυτέραν ὄρμὴν τὸν ἡνίοχον, ἐποκλάζοντες ἄμα τοῖς ἵπποις καὶ ἀντὶ μάστιγος τὴν χεῖρα κατ' αὐτῶν προτείνοντές τε καὶ ἐπισείοντες, οὐχ ὅτι συντελεῖ τι τὰ γινόμενα πρὸς τὴν νίκην αὐτὰ ποιοῦντες, ἀλλ’ εὔνοίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους φωνῇ τε καὶ σχήματι τὴν σπουδὴν ὑπὸ προθυμίας ἐπισημαίνοντες, τοιοῦτόν τι δοκῶ καὶ αὐτὸς ποιεῖν, φίλων μοι καὶ ἀδελφῶν τιμιώτατε, ὅτι σου κατὰ τὸ τῆς ἀρετῆς στάδιον καλῶς ἐναγωνιζομένου τῷ θείῳ δρόμῳ καὶ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως πυκνοῖς τε καὶ κούφοις συντεινομένου τοῖς ἄλμασιν ὑποφωνῷ τε καὶ ἐπισπεύδω καὶ ἐπιτείνειν τῇ σπουδῇ τὸ τάχος διακελεύομαι. Ποιῶ δὲ ταῦτα οὐκ ἀλόγῳ τινὶ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο φερόμενος, ἀλλ’ ὡς ἀγαπητῷ τέκνῳ τὰ καθ' ἥδονὴν χαριζόμενος. Τῆς γὰρ ἐπιστολῆς ἦν πρώην διεπέμψω ταύτην ἀπαγγελλούσης τὴν αἴτησιν τὸ γενέσθαι σοί τινα παρ' ἡμῶν ὑποθήκην εἰς τὸν τέλειον βίον, πρέπειν ὡήθην παρασχεῖν· ἄλλο μὲν σοί τι χρήσιμον ἵσως ἐκ τῶν λεγομένων οὐδέν, αὐτὸ δὲ τοῦτο πάντως οὐκ ἄχρηστον τὸ γενέσθαι σοὶ τῆς εὐπειθείας ὑπόδειγμα. Εἰ γὰρ ἡμεῖς οἱ τοσούτων ψυχῶν ἐν πατέρων τάξει προτεταγμένοι πρέπειν οἰόμεθα τῇ πολιᾷ ταύτῃ νεότητος σωφρονούσης ἐπίταγμα δέχεσθαι, πολὺ μᾶλλον εἰκός ἐστιν ἐν σοὶ κρατυνθῆναι τὸ τῆς εὐπειθείας κατόρθωμα,

πρὸς ὑπακοὴν ἔκουσιον δι’ ἡμῶν παιδοτριβηθείσης σοι τῆς νεότητος.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον ἐγχειρητέον δὲ ἥδη τῷ προκειμένῳ, Θεὸν καθηγεμόνα ποιησαμένοις τοῦ λόγου.
Ἐπεζήτησας, ὁ φίλη κεφαλή, τύπω ὑπογραφῆναι σοι παρ’ ἡμῶν τίς ὁ τέλειός ἐστι βίος, δηλαδὴ πρὸς τοῦτο βλέπων ὃς, εἴτερ εὐρεθείη τῷ λόγῳ τὸ σπουδαζόμενον, μετενεγκεῖν εἰς τὸν ἴδιον βίον τὴν ὑπὸ τοῦ λόγου μηνυθεῖσαν χάριν. Ἐγὼ δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἐπίσης ἀμηχανῶ· τό τε γὰρ περιλαβεῖν τῷ λόγῳ τὴν τελειότητα καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ βίου δεῖξαι ὅπερ ἂν ὁ λόγος κατανοήσῃ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύναμιν ἐκάτερον τούτων εἶναι φημι· τάχα δὲ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ τῶν μεγάλων τε καὶ κατ’ ἀρετὴν προεχόντων ἀνέφικτον αὐτοῖς εἶναι τὸ τοιοῦτον ὁμολογήσουσιν.

‘Ως

δ’ ἂν μὴ δοκοίην, κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν εἰπεῖν, ἐκεῖ φοβεῖσθαι φόβον ὅπου οὐκ ἔστι φόβος, σαφέστερον δὲ βούλομαι παραστήσω σοι.

Ἡ τελειότης ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα τῇ αἰσθήσει μετρεῖται πέρασί τισιν ὀρισμένοις διαλαμβάνεται, οἷον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ, τοῦ τε συνεχοῦς καὶ τοῦ διωρισμένου. Πᾶν γὰρ τὸ ἐν ποσότητι μέτρον ἴδιοις τισὶν ὅροις ἐμπεριέχεται· καὶ ὁ πρὸς τὸν πῆχυν ἢ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ δεκάδα βλέπων οὗτος τὸ ἀπό τινος ἀρξάμενον καὶ εἴς τι καταλήξαν, ἐν ᾧ ἔστι τὸ τέλειον ἔχειν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀρετῆς ἔνα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου τελειότητος ὄρον ἐμάθομεν, τὸ μὴ ἔχειν αὐτὴν ὄρον· ὁ γὰρ πολὺς ἐκεīνος καὶ ὑψηλὸς τὴν διάνοιαν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἀεὶ διὰ τῆς ἀρετῆς τρέχων οὐδέποτε τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος ἔληξεν· οὐδὲ γὰρ ἀσφαλής αὐτῷ ἦν ἡ τοῦ δρόμου στάσις· διὰ τί; ὅτι πᾶν ἀγαθὸν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ὄρον οὐκ ἔχει, τῇ δὲ τοῦ ἐναντίου παραθέσει ὁρίζεται, ὃς ἡ ζωὴ τῷ θανάτῳ καὶ τὸ φῶς τῷ σκότῳ· καὶ πᾶν ὅλως ἀγαθὸν εἰς πάντα τὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενα λήγει· ὥσπερ οὖν τὸ τῆς ζωῆς τέλος ἀρχὴ θανάτου ἐστίν, οὗτος καὶ τοῦ κατ’ ἀρετὴν δρόμου ἡ στάσις ἀρχὴ τοῦ κατὰ κακίαν γίνεται δρόμου.

Οὐκοῦν οὐ διεψεύσθη ὁ λόγος ἡμῖν,
ἀμήχανον ἐπὶ τῆς ἀρετῆς εἶναι τὴν τῆς τελειότητος περίληψιν λέγων· ἐδείχθη γὰρ ὅτι τὸ διαλαμβανόμενον πέρασιν ἀρετὴ οὐκ ἔστιν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς μετιοῦσι τὸν κατ’ ἀρετὴν βίον ἀδύνατον

εὗπον εἶναι τὸ ἐπιβῆναι τῆς τελειότητος, οὕτως δὲ λόγος
καὶ περὶ τούτου σαφηνισθήσεται.

Τὸ πρώτως καὶ κυρίως
ἀγαθόν, οὗ δὲ φύσις ἀγαθότης ἐστίν, αὐτὸ τὸ Θεῖον, δὲ τί¹
ποτε τῇ φύσει νοεῖται, τοῦτο καὶ ἐστι καὶ ὀνομάζεται.

Ἐπεὶ οὖν οὐδεὶς ἀρετῆς ὅρος πλὴν κακίας ἐδείχθη, ἀπαρά-
δεκτον δὲ τοῦ ἐναντίου τὸ Θεῖον, ἀόριστος ἄρα καὶ ἀπερά-
τωτος δὲ θεία φύσις καταλαμβάνεται· ἀλλὰ μὴν δὲ τὴν
ἀληθῆ μετιὼν ἀρετὴν οὐδὲν ἔτερον ἢ Θεοῦ μετέχει, διότι
αὐτός ἐστιν δὲ παντελῆς ἀρετῆς· ἐπεὶ οὖν τὸ τῇ φύσει καλὸν
εἰς μετουσίαν ἐπιθυμητὸν πάντως ἐστὶ τοῖς γινώσκουσι,
τοῦτο δὲ ὅρον οὐκ ἔχει, ἀναγκαίως καὶ δὲ οὐ μετέχοντος
ἐπιθυμία τῷ ἀορίστῳ συμπαρατείνουσα στάσιν οὐκ ἔχει.

Οὐκοῦν ἄπορόν ἐστι παντάπασι τοῦ τελείου τυχεῖν,
διότι δὲ τελειότης, καθὼς εἴρηται, ὅροις οὐ διαλαμβάνεται,
τῆς δὲ ἀρετῆς εἰς ὅρος ἐστὶ τὸ ἀόριστον· πῶς οὖν ἂν τις ἐπὶ²
τὸ ζητούμενον φθάσειε πέρας, οὐχ εὐρίσκων τὸ πέρας;
Οὐ μὴν ἐπειδὴ καθόλου τὸ ζητούμενον ἄληπτον δὲ λόγος
ὑπέδειξεν, ἀμελητέον ἂν εἴη τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, ἢ
φησι· γίνεσθε τέλειοι, ὡς Πατὴρ ὑμῶν δὲ οὐράνιος τέλειός
ἐστιν. Ἐπὶ γὰρ τῶν τῇ φύσει καλῶν, καὶ μὴ τοῦ παντὸς
τυχεῖν δυνατὸν ἦ, τὸ καὶ μὴ τοῦ μέρους ἀποτυχεῖν κέρδος
ἄν εἴη μέγα, τοῖς γε νοῦν ἔχουσι.

Πᾶσαν τοίνυν ἐπιδεικτέον
σπουδὴν μὴ παντελῶς ἐκπεσεῖν τῆς ἐνδεχομένης τελειότη-
τος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπ' αὐτῆς κτήσασθαι, ὅσον ἂν ἔνδον
τοῦ ζητουμένου χωρήσωμεν· τάχα γὰρ τὸ οὕτως ἔχειν,
ὡς ἀεὶ ἐθέλειν ἐν τῷ καλῷ τὸ πλέον ἔχειν, δὲ τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως τελειότης ἐστί.

Δοκεῖ δέ μοι καλῶς ἔχειν τῇ Γραφῇ περὶ τούτου
συμβούλῳ χρήσασθαι· φησὶ γάρ που διὰ τῆς Ἡσαΐου
προφητείας δὲ θεία φωνή· ἐμβλέψατε εἰς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα
ὑμῶν καὶ εἰς Σάρραν τὴν ὡδίνουσαν ὑμᾶς. Ταῦτα γὰρ πάντως
δὲ λόγος τοῖς ἔξω τῇς ἀρετῆς πλανωμένοις διακελεύεται,
ἴνα, καθάπερ οἱ ἐν πελάγει τῆς εὐθείας τοῦ λιμένος παρε-
νεχθέντες κατὰ τὸ φανὲν σημεῖον τῆς πλάνης ἔαυτοὺς
ἐπανάγουσιν ἢ πυρσὸν ἴδοντες ἀπὸ ὕψους αἰρόμενον ἢ κορυ-
φήν τινος ἀκρωρείας ἀναφανεῖσαν, τὸν αὐτὸν τρόπον τοὺς
ἀκυβερνήτω τῇ διανοίᾳ κατὰ τὴν τοῦ βίου θάλασσαν πλανω-
μένους τῷ κατὰ τὴν Σάρραν καὶ Ἀβραὰμ ὑποδείγματι
πάλιν κατευθύνῃ πρὸς τὸν λιμένα τοῦ θείου θελήματος.

Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸ θῆλύ τε καὶ ἄρρεν ἡ ἀνθρωπίνη μεμέρισται φύσις καὶ ἀμφοτέροις ἐπίσης κατ’ ἔξουσίαν ἡ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν αἵρεσις πρόκειται, διὰ τοῦτο ἐκατέρῳ τμήματι τὸ κατάλληλον τῆς ἀρετῆς ὑπόδειγμα παρὰ τῆς θείας προεδείχθη φωνῆς, ἵνα πρὸς τὸ συγγενὲς ἐκάτεροι βλέποντες, πρὸς μὲν τὸν Ἀβραὰμ οἱ ἄνδρες, πρὸς δὲ τὴν Σάρραν τὸ ἔτερον μέρος, ἀμφότεροι διὰ τῶν οἰκείων ὑποδειγμάτων πρὸς τὸν κατ’ ἀρετὴν βίον διευθύνοιντο.

Ἴσως δ’ ἂν τοίνυν ἐξαρκέσειε καὶ ἡμῖν ἐνός τινος τῶν κατὰ τὸν βίον εὐδοκίμων ἡ μνήμη τὴν τοῦ πυρσοῦ χρείαν πληρώσαι καὶ ὑποδεῖξαι πῶς ἐστι δυνατὸν τῷ ἀκλύστῳ τῆς ἀρετῆς λιμένι τὴν ψυχὴν καθορμίσαι, μηδαμοῦ ταῖς τοῦ βίου ζάλαις ἐγχειμασθεῖσαν μηδὲ κατὰ τὰς ἐπαλλήλους τῶν παθῶν τρικυμίας τῷ βυθῷ τῆς κακίας ἐνναυαγήσασαν. Τάχα γὰρ καὶ τούτου χάριν ἡ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων πολιτεία δὶ’ ἀκριβείας ἰστόρηται, ὡς ἂν διὰ τῆς τῶν προκατορθωκότων μιμήσεως δὲ φεξῆς βίος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀπευθύνοιτο.

Τί οὖν, ἐρεῖ τις, εἰ μήτε Χαλδαῖος ἐγώ, ὥσπερ ὁ Ἀβραὰμ μνημονεύεται, μήτε τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἴγυπτίου τρόφιμος, ὡς περὶ τοῦ Μωϋσέως ὁ λόγος κατέχει, μηδ’ ὅλως ἐν τοῖς τοιούτοις πρός τινα τῶν ἀρχαίων ἔχω τι κατὰ τὸν βίον κατάλληλον, πῶς εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ἐνὶ τούτων ἐμαυτὸν καταστήσω, μὴ ἔχων ὅπως τὸν τοσοῦτον ἀφεστῶτα διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων μιμήσομαι; Πρὸς δὲν ἐροῦμεν, ὅτι οὕτε τὸ Χαλδαῖον εἶναι κακίαν ἡ ἀρετὴν κρίνομεν, οὕτε τῇ ἐν Αἴγυπτῳ ζωῇ οὕτε τῇ ἐν Βαβυλῶνι διατριβῇ τοῦ βίου τις τοῦ κατ’ ἀρετὴν ἐξοικίζεται, οὐδ’ αὖ πάλιν ἐν τῇ Ιουδαίᾳ μόνον γνωστὸς ὁ Θεὸς τοῖς ἀξίοις γίνεται, οὐδὲ Σιών κατὰ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν τὸ θεῖον ἐστιν οἰκητήριον, ἀλλά τινος λεπτοτέρας ἡμῖν χρεία τῆς διανοίας καὶ ὀξυτέρας τῆς ὄψεως, ὡς διιδεῖν ἐκ τῆς ἰστορίας ποίων Χαλδαίων ἡ Αἴγυπτίων πόρρω γενόμενοι καὶ ποίας Βαβυλωνίων αἰχμαλωσίας ἀπολυθέντες τοῦ μακαρίου βίου ἐπιβησόμεθα.

Μωϋσῆς τοίνυν ἡμῖν εἰς ὑπόδειγμα βίου προτεθήτω τῷ λόγῳ, οὗ τὸν βίον πρῶτον ἐν ἐπιδρομῇ διελθόντες, καθὼς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς μεμαθήκαμεν, οὕτω τὴν πρόσφορον τῇ ἰστορίᾳ διάνοιαν εἰς ἀρετῆς ὑποθήκην ἀναζητήσομεν, δι’ ἦς τὸν τέλειον ὡς ἐν ἀνθρώποις βίον ἐπιγνωσόμεθα.

Λέγεται τοίνυν ὁ Μωϋσῆς τεχθῆναι μέν, ὅτε ζωογονεῖσθαι τὸ ἄρρεν ἐν τοῖς τικτομένοις ὁ τοῦ τυράννου νόμος διεκώλυε, προλαβεῖν δὲ τῇ χάριτι πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου

γινομένην συνεισφοράν· καὶ εὐθὺς ἀπὸ σπαργάνων ἀστεῖος
ὁφθεὶς ὅκνον ἐμποιῆσαι τοῖς γεννησαμένοις θανάτῳ τὸν
τοιοῦτον ἔξαφανίσαι·

εἴθ' ὡς ὑπερίσχυεν ἡ ἀπειλὴ τοῦ
τυράννου, μὴ ἀπλῶς ἐρριφῆναι τῷ ρείθρῳ τοῦ Νείλου,
ἀλλ' ἐκτεθεὶς κιβωτῷ τινι, ἀσφάλτῳ καὶ πίσσῃ κατὰ τὰς
ἀρμονίας διαχρισθείσῃ, οὕτω δοθῆναι τῷ ρεύματι #τοῦτο
γὰρ οἱ δὶ’ ἐπιμελείας τὰ κατ’ αὐτὸν ἴστορήσαντες διηγή-
σαντ\$ο· θείας δέ τινος δυνάμεως τὴν κιβωτὸν κυβερνώσης,
ἐπί τινα κατὰ τὸ πλάγιον ὅχθην ἔξορμισθῆναι, αὐτομάτως τῆς
κιβωτοῦ κατ’ ἐκεῖνο τὸ μέρος ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν ὑδάτων
ἐκκυμανθείσης· τῆς δὲ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἐπιούσης
τοὺς λειμῶνας τῆς ὅχθης ἐκείνης ἥ ἔτυχεν ἡ κιβωτὸς ἐπο-
κείλασα, εὔρημα γενέσθαι τῇ βασιλίδι, βρεφικῶς ἐμβοήσας
τῇ λάρνακι· ὁφθεὶς δὲ μετὰ τῆς ἐπιφαινομένης αὐτῷ
χάριτος, εὐθὺς οἰκειώσασθαι δὶ’ εύνοίας τὴν βασιλίδα καὶ
εἰς υἱὸν τάξιν ἀναληφθῆναι· ἀποστραφεὶς δὲ φυσικῶς τὴν
ἀλλόφυλον θηλήν, ἐπινοίᾳ τινὶ τῶν πρὸς γένους οἰκείων
ἀνατραφῆναι τῷ μητρῷ μαζῷ.

Ἐκβὰς δὲ ἥδη τὴν ἡλικίαν τῶν παίδων, ἐν βασιλικῇ
τῇ τροφῇ καὶ παιδευθεὶς τὴν ἔξωθεν παίδευσιν, ἢ δόξης
ἐνομίζετο παρὰ τοῖς ἔξωθεν οὐχ ἐλέσθαι οὐδ’ ἔτι καταδέξασθαι
τὴν σεσοφισμένην ἐκείνην ὁμολογεῖν μητέρα ἥπερ εἰς υἱὸν
τάξιν εἰσεποιήθη, ἀλλ’ ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν ἐπανελθεῖν
πάλιν καὶ τοῖς ὁμοφύλοις ἐγκαταμιχθῆναι· μάχης δὲ
συστάσης Ἐβραίῳ τινὶ πρὸς Αἰγύπτιον, συμμαχῆσαί τε τῷ
οἰκείῳ καὶ ἀνελεῖν τὸν ἀλλόφυλον· εἶτα συμπλακέντων
ἀλλήλοις Ἐβραίων δύο τινῶν, καταστέλλειν αὐτοῖς τὴν
φιλονεικίαν πειρᾶσθαι, συμβουλεύσας καλῶς ἔχειν ἀδελφοὺς
ὅντας μὴ θυμὸν διαιτητὴν ποιεῖσθαι τῶν ἀμφισβητημάτων,
ἀλλὰ τὴν φύσιν.

Ἀπωσθεὶς δὲ παρὰ τοῦ πρὸς τὴν ἀδικίαν βλέποντος,
ἀφορμὴν τῆς μείζονος φιλοσοφίας τὴν ἀτιμίαν ταύτην
ποιήσασθαι καί, τῆς μετὰ τῶν πολλῶν συνδιαγωγῆς πόρρω
γενόμενος, ἴδιάσαι τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ, κηδεύσας τινὶ τῶν
ἀλλοφύλων, ἀνδρὶ διορατικῷ τοῦ βελτίονος καὶ κρίνειν
ἥθη τε καὶ βίον ἀνθρώπων ἐπεσκεμμένω, ὃς διὰ μιᾶς πράξεως,
λέγω δὴ τῆς κατὰ τῶν ποιμένων ὄρμῆς, ἐνιδὼν τοῦ νέου
τὴν ἀρετήν, ὅπως οὐ πρὸς οἰκεῖον βλέπων κέρδος τοῦ
δικαίου ὑπερεμάχησεν, ἀλλ’ αὐτὸ τὸ δίκαιον τίμιον τῇ
ἰδίᾳ φύσει κρίνων, τὴν ἀδικίαν τῶν ποιμένων ἐκόλασε τῶν

εἰς ἐκεῖνον πεπλημμεληκότων οὐδέν, ἀγασθεὶς ἐπὶ τούτοις τὸν νέον καὶ τοῦ πολυταλάντου πλούτου τιμιωτέραν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν ἐν τῇ φαινομένῃ πενίᾳ κρίνας, συνοικίζει τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα καὶ κατ' ἔξουσίαν ἀφῆκε τὸν καταθύμιον μετιέναι βίον. Τῷ δὲ ἦν ὅρειός τε καὶ ἰδιάζουσα ἡ ζωή, πασῆς ἀγοραίου τύρβης ἀπηλλαγμένη, ἐν τῇ τῶν προβάτων ἐπιμελείᾳ κατὰ τὴν ἔρημον ἰδιάζοντι.

Χρόνου δὲ διαγεγονότος ἐν τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει, φησὶν ἡ ἴστορία φοβερὰν αὐτῷ γενέσθαι θεοφάνειαν, ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ φωτὸς ἑτέρου ύπερ τὸ ἥλιακὸν φῶς τὰς ὄψεις περιαστράψαντος· τὸν δὲ ξενισθέντα τῷ ἀήθει τῆς θέας ἀναβλέψαι τε πρὸς τὸ ὅρος καὶ ἰδεῖν θάμνον ἀφ' οὗ πυροειδῶς τὸ φέγγος ἐξήπτετο· τῶν δὲ κλάδων τοῦ θάμνου καθάπερ ἐν δρόσῳ τῇ φλογὶ συναναθαλλόντων, εἰπεῖν πρὸς ἑαυτὸν τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅτι· διαβὰς ὄψομαι τὸ μέγα ὄραμα τοῦτο· εἰπόντα δὲ μηκέτι μόνοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ θαῦμα τοῦ φωτὸς δέξασθαι, ἀλλ' ὃ πάντων ἐστὶ παραδοξότατον καὶ τὴν ἀκοὴν ταῖς ἀκτῖσι τοῦ φέγγους ἐναυγασθῆναι· πρὸς γὰρ ἀμφοτέρας τὰς αἰσθήσεις ἡ τοῦ φωτὸς μερισθεῖσα χάρις, τὰς μὲν ὄψεις ταῖς τῶν ἀκτίνων μαρμαρυγαῖς περιηγαζε, τὴν δὲ ἀκοὴν τοῖς ἀκηράτοις δόγμασιν ἐφωταγώγει. Κωλύει γοῦν ἡ τοῦ φωτὸς ἐκείνου φωνὴ προσβῆναι τῷ ὅρει τὸν Μωϋσέα τοῖς νεκροῖς ὑποδήμασι βεβαρημένον, ἀλλ' ἐκλύσαντα τῶν ποδῶν τὸ ὑπόδημα οὕτω τῆς γῆς ψαύειν ἐκείνης ὅση τῷ θείῳ φωτὶ κατελάμπετο.

'Ἐπὶ τούτοις #χρὴ γὰρ οἶμαι μὴ λίαν ἐμβραδύνειν τῇ ψιλῇ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἴστορίᾳ τὸν λόγον, ὡς ἂν καὶ τῶν προκειμένων ἔχοιτ\$ο δυναμωθεὶς τῇ ὀφθείσῃ θεοφανείᾳ λυτρώσασθαι τὸ ὁμόφυλον τῆς δουλείας τῶν Αἴγυπτίων προστάσσεται. Καὶ ὡς ἂν μάλιστα μάθοι τὴν ἐγγινομένην αὐτῷ θεόθεν ἰσχύν, ἐκ τῶν ἐν χερσὶ ποιεῖται τὴν πεῖραν θείῳ προστάγματι. 'Η δὲ πεῖρα ἦν αὕτη· 'Ράβδος ἐκπεσοῦσα τῆς χειρὸς ἐψυχώθη καὶ ζῷον ἐγένετο #δράκων δὲ τὸ ζῷον ἦν\$ καὶ πάλιν ύπὸ τῆς χειρὸς ἀναληφθεῖσα, ὅπερ ἦν πρὸ τῆς θηριώσεως ἐκεῖνο ἐγένετο. Καὶ ἡ τῆς χειρὸς ἐπιφάνεια νῦν μέν, προβληθεῖσα τοῦ κόλπου, εἰς χιόνος μετεποιήθη λευκότητα, πάλιν δέ, εἴσω τοῦ αὐτοῦ γενομένη, ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἐπανέρχεται φύσιν.

Κατιόντος δὲ τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ συνεπαγομένου τήν τε γαμετὴν τὴν ἀλλόφυλον καὶ τοὺς ἀπ' ἐκείνης αὐτῷ γεγονότας παῖδας, ὅτε τις καὶ ἄγγελος

αὐτῷ συναντῆσαι λέγεται, τὸν περὶ τοῦ θανάτου φόβον ἐπάγων, ὃν ἡ γυνὴ τῷ αἴματι τῆς περιτομῆς τοῦ παιδὸς ἱλεώσατο, τότε συντυχία γίνεται τοῦ Ἀαρὼν καὶ αὐτοῦ θεόθεν παρορμηθέντος πρὸς τὴν συνάντησιν.

Εἶτα

παρ' ἀμφοτέρων εἰς ἐκκλησίαν κοινὴν ὁ ἐν Αἴγυπτῳ λαὸς συναγείρεται καὶ ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴ τοῖς πεπονηκόσιν ἥδη τῇ κακοπαθείᾳ τῶν ἔργων περιαγγέλλεται καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τύραννον περὶ τούτου γίνεται λόγος. Ἀγανάκτησις ἐπὶ τούτοις τοῦ τυράννου κατά τε τῶν ἐπιστατούντων τοῖς ἔργοις καὶ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν αὐτῶν μείζων ἢ πρότερον· καὶ ὁ τῆς πλινθείας φόρος ἐπαύξεται καὶ ἐπιπονώτερον τὸ ἐπίταγμα καταπέμπεται, οὐ τῷ πηλῷ μόνον κακοπαθούντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸ ἄχυρόν τε καὶ τὴν καλάμην ταλαιπορούντων.

Τοῦ δὲ Φαραώ #τούτο γὰρ ἦν ὅνομα τῷ τυράννῳ τῶν Αἴγυπτίων\$ τοῖς θεόθεν παρ' αὐτῶν γενομένοις σημείοις ἀντισοφιστεύειν διὰ τῆς τῶν γοήτων μαγγανείας ἐπιχειροῦντος, τότε πάλιν τοῦ Μωϋσέως ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν Αἴγυπτίων τὴν ράβδον ἔσεται τοῦ θηριώσαντος, τὸ ἵσον ἐνομίσθη θαυματοποιεῖν ἡ γοητεία ἐν ταῖς τῶν μάγων ράβδοις. Καὶ ἡλέγχθη διὰ τῆς ἐνεργείας τὸ σόφισμα, δείξαντος τοῦ δράκοντος τοῦ ἐκ τῆς Μωϋσέως βακτηρίας μεταβληθέντος ἐκ τοῦ καταφαγεῖν τὰ γοητικὰ ξύλα, τοὺς ὄφεις δῆθεν, ὅτι οὐδεμίαν ἀμυντικὴν οὐδὲ ζωτικήν τινα δύναμιν εἶχον αἱ τῶν γοήτων ράβδοι, πλὴν τοῦ σχήματος ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν εὐεξαπατήτων ἡ γοητεία σοφισαμένη παρέδειξε.

Τότε συμφρονούντας ἴδων ὁ Μωϋσῆς τῷ καθηγουμένῳ τῆς κακίας ἀπαν τὸ ὑποχείριον, κοινὴν ἐπάγει παντὶ τῷ ἔθνει τῶν Αἴγυπτίων πληγήν, οὐδένα τῆς τῶν κακῶν πείρας ὑπεξελόμενος. Συνεκινεῖτο δὲ αὐτῷ πρὸς τὴν τοιαύτην κατὰ τῶν Αἴγυπτίων ὅρμὴν οἵον τις στρατὸς ὑποχείριος αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων τὰ ἐν τῷ παντὶ θεωρούμενα, γῆ τε καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ, ταῖς προαιρέσεσι τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐνεργείας συνεξαλλάσσοντα· τῇ γὰρ αὐτῇ δυνάμει κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ χρόνον καὶ τόπον τὸ τε ἀτακτοῦν ἐκολάζετο καὶ ἀπαθὲς διέμενε τὸ κακίας ἐλεύθερον.

Πάσης γὰρ τότε τῆς τῶν ὕδάτων φύσεως κατὰ τὴν Αἴγυπτον τῷ προστάγματι τοῦ Μωϋσέως εἰς αἷμα τραπείσης, ὡς καὶ τοὺς ἰχθύας εἰς σαρκώδη παχύτητα τοῦ ὕδατος μετατεθέντος διαφθαρῆναι, τοῖς Ἐβραίοις ἀρυομένοις

μόνοις ὕδωρ τὸ αἷμα ἦν, ὅθεν ἔσχε καὶ ἡ μαγγανεία καιρὸν ἐν τῷ παρὰ τοῖς Ἐβραίοις εὐρισκομένῳ ὕδατι τὸ αἵματῶδες εἰδος παρασοφίσασθαι.

‘Ωσαύτως καὶ τῶν βατράχων

ἐφερψάντων τῇ Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ ἀθρόον, ὃν ἡ γένεσις οὐκ ἀκολουθίᾳ τινὶ φύσεως νενομισμένῃ πρὸς τοσοῦτον ἔχεθη πλῆθος, ἀλλ’ αὐτὸ τὸ πρόσταγμα τῆς τῶν βατράχων συστάσεως τὴν ἀναφανεῖσαν τότε τοῦ ζῷου φύσιν ἐκαινοτόμησε, τὸ μὲν Αἰγύπτιον ἄπαν τοῖς θηρίοις τούτοις κατὰ τὰς οἰκήσεις στενοχωρούμενον κατεφθείρετο, τῶν δὲ Ἐβραίων τῆς ἀηδίας ταύτης ἐκαθάρευεν ἡ ζωή.

Οὕτως ὁ ἀὴρ τοῖς Αἴγυπτίοις μὲν οὐδεμίαν νυκτὸς καὶ ἡμέρας παρεἶχε διάκρισιν, ἐν ὁμοίῳ διαμενόντων τῷ ζόφῳ, τοῖς δὲ Ἐβραίοις οὐδὲν ἐν τούτοις ἐκαινοτομεῖτο παρὰ τὸ σύνηθες. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἡ χάλαζα, τὸ πῦρ, αἱ φλυκτίδες, οἱ σκνίπες, αἱ κυνόμυιαι, τῶν ἀκρίδων τὸ νέφος, κατὰ μὲν τῶν Αἴγυπτίων ἔκαστον καθὸ πέφυκεν ἐνήργει, οἱ δὲ Ἐβραῖοι φήμαις καὶ διηγήμασι τὸ τῶν συνοικούντων πάθος ἐγίνωσκον, οὐδεμίαν ἐν ἑαυτοῖς προσβολὴν τῶν τοιούτων δεχόμενοι. Εἶτα τῶν πρωτοτόκων ὁ ὅλεθρος ἀκριβεστέραν ἐποίει τοῦ Ἐβραίου πρὸς τὸν Αἰγύπτιον τὴν διάκρισιν, τῶν μὲν ἐπὶ τῇ τῶν φιλτάτων ἀπωλείᾳ συγχεομένων τοῖς θρήνοις, τῶν δὲ ἐν ἡσυχίᾳ πάσῃ καὶ ἀσφαλείᾳ διαμενόντων, οἵς ἡ σωτηρία τῇ προσχύσει τοῦ αἵματος κατησφαλίσθη, κατὰ πᾶσαν εἰσόδον ἐκατέρωθεν τῶν σταθμῶν μετὰ τῆς ἐπεζευγμένης αὐτοῖς φλιᾶς κατασημανθέντων διὰ τοῦ αἵματος.

Ἐπὶ τούτοις τῶν Αἴγυπτίων τῇ τῶν πρωτοτόκων συμφορᾷ βεβλημένων καὶ καθ’ ἑαυτὸν ἐκάστου καὶ κοινῇ πάντων ὀλοφυρομένων τὰ πάθη, καθηγεῖται τῆς ἐξόδου τοῖς Ἰσραηλίταις ὁ Μωϋσῆς, προπαρασκευάσας αὐτοὺς ἐπὶ σχήματι χρήσεως μεθ’ ἑαυτῶν τὸν τῶν Αἴγυπτίων πλοῦτον ἀνακομίσασθαι. Καὶ τριῶν ἡμερῶν ὅδὸν ἔξω τῆς Αἰγύπτου γεγενημένων, πάλιν φησὶν ἡ ἱστορία χαλεπὸν ποιήσασθαι τὸν Αἰγύπτιον τὸ μὴ παραμεῖναι τῇ δουλείᾳ τὸν Ἰσραὴλ καὶ πολεμικῶς ἄπαν συσκευάσαντα τὸ ὑπήκοον διὰ τῆς ἵππικῆς δυνάμεως ἐπιδραμεῖν τῷ λαῷ, τὸν δὲ θεατάμενον τὴν τῶν ἵππων τε καὶ τῶν ὅπλων παρασκευήν, ἀπειροπόλεμον ὅντα καὶ τῶν τοιούτων θεαμάτων ἀγύμναστον, εὐθὺς καταπλαγῆναι τῷ φόβῳ καὶ κατὰ τοῦ Μωϋσέως συνίστασθαι, ὅτε καὶ τὸ παραδοξότατον περὶ τοῦ Μωϋσέως

ἡ ἱστορία λέγει, διχῇ ταῖς ἐνεργείαις τεμνόμενον, τῇ μὲν φωνῇ καὶ τῷ λόγῳ παραθαρσύνειν τε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τὰς ἀγαθὰς ἔχειν ἐλπίδας παρακελεύεσθαι, ἐνδοθεν δὲ τῇ διαινοίᾳ τῷ Θεῷ προσάγειν τὴν ὑπὲρ τῶν κατεπτηχότων ἵκετηρίαν καὶ ὅπως ἀν διαφύγοι τὸν κίνδυνον διὰ τῆς ἄνωθεν συμβουλῆς ὁδηγεῖσθαι, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καθώς φησιν ἡ ἱστορία, τῆς ἀλαλήτου κραυγῆς ἐπαίοντος.

Νεφέλης δὲ τοῦ λαοῦ θείᾳ δυνάμει καθηγουμένης, οὐ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν #ούδε γὰρ ἐξ ἀτμῶν τινων ἢ ἀναθυμιάσεων ἡ σύστασις αὐτῆς ἦν, παχυνομένου τοῖς ἀτμοῖς τοῦ ἀέρος διὰ τῆς ὁμιχλώδους συστάσεως καὶ πρὸς ἑαυτὸν συμπιλουμένου τοῖς πνεύμασιν, ἀλλὰ κρείττον τι καὶ ὑψηλότερον τῆς ἀνθρωπίνης καταλήψεως, ἐκείνῃ τῇ νεφέλῃ, τῆς Γραφῆς μαρτυρούσης, τοιούτον τὸ θαῦμα ἦν ὡς καί, τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος θερμῶς ἐπιλαμπούσης, διατείχισμα εἶναι πρὸς τὸν λαόν, σκιάζουσάν τε τὸ ὑποκείμενον καὶ λεπτῇ δρόσῳ τὸ φλογῶδες τοῦ ἀέρος ὑπονοτίζουσαν, καὶ διὰ τῆς νυκτὸς πῦρ γίνεσθαι, ἀφ' ἐσπέρας εἰς ὅρθρον τῷ ἰδίῳ φωτὶ τοῖς Ἰσραηλίταις δαδουχοῦσαν τὸ φέγγος.

Πρὸς ταύτην αὐτός τε βλέπων ὁ Μωϋσῆς καὶ τὸν λαὸν ἀκολουθεῖν τῷ φαινομένῳ διδάξας, ἐπειδὴ κατὰ τὸ Ἑρυθραῖον ἐγένοντο πέλαγος, ἐκεῖ τῆς νεφέλης πρὸς τὴν πορείαν καθοδηγουμένης, πανστρατιὰ τῶν Αἴγυπτίων τὸν λαὸν ἐκ τῶν κατόπιν κυκλωσαμένων, οὐδεμίᾳς αὐτοῖς οὐδαμόθεν τῶν δεινῶν φυγῆς περιούσης πολεμίων καὶ ὕδατος κατὰ τὸ μέσον ἀπειλημμένοις, τότε τὸ πάντων ἀπιστότατον θείᾳ δυνάμει παρορμηθεὶς ὁ Μωϋσῆς κατειργάσατο. Προσεγγίσας γὰρ κατὰ τὴν ἡιόνα, πλήσσει τῇ ράβδῳ τὸ πέλαγος· τὸ δὲ πρὸς τὴν πληγὴν ὑπεσχίζετο καί, καθάπερ ἐπὶ τῆς ὑέλου γίνεσθαι πέφυκεν, εἰ κατά τι μέρος αὐτῆς ἀρχὴν ἢ ρῆξις λάβοι, καθ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ ἔτερον διεξέρχεται πέρας, οὕτω παντὸς τοῦ πελάγους ἐκείνου κατὰ τὸ ἄκρον ὑπορραγέντος τῇ ράβδῳ, ἐπὶ τὴν ἀντικειμένην ὅχθην καὶ ἡ τῶν κυμάτων ρῆξις ἐπέρασε. Καὶ καταβὰς εἰς τὸ βάθος ὁ Μωϋσῆς καθ' ὃ διετμήθη τὸ πέλαγος σὺν παντὶ τῷ λαῷ βύθιος ἦν ἐν ἀβρόχῳ τε καὶ ἡλιούμενῷ τῷ σώματι, πεζῇ δὲ τὰς ἀβύσσους ἐν ξηρῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης διεξερχόμενος οὐκ ἐδεδοίκει τὴν αὐτοσχέδιον ἐκείνην ἐκ κυμάτων τειχοποιίαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τείχους δίκην, παραπεπηγνίας αὐτοῖς ἐκ πλαγίων τῆς ἄλμης.

Τοῦ δὲ Φαραὼ μετὰ τῶν Αἴγυπτίων συνεισπεσόντος

ἐπὶ τὸ πέλαγος κατὰ τὴν καινοτομηθεῖσαν ἐκείνην ὁδὸν ἐν τοῖς ὕδασι, πάλιν συνάπτεται τὸ ὕδωρ τῷ ὕδατι καί, ἀνακλυσθείσης πρὸς ἔαυτὴν τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα, μία τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειά τε καὶ ὄψις γίνεται, ἥδη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῆς πέραν ἡιόνος τὸ πολύ τε καὶ σύντονον τῆς διὰ τοῦ πελάγους πορείας ἀναπαυόντων, ὅτε καὶ τὴν ἐπινίκιον ἥσαν ὡδὴν τῷ Θεῷ τῷ τότε ἀναίμακτον ὑπὲρ αὐτῶν ἐγείραντι τρόπαιον, πάντων πανστρατιᾶ τῶν Αἰγυπτίων αὐτοῖς ὥποις καὶ ὅπλοις καὶ ἄρμασιν ἀφανισθέντων ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Εἶτα πρόεισιν ἐπὶ τὰ πρόσω πόδες καὶ τριῶν ἡμερῶν ἄνυδρον διοδεύσας ὁδὸν ἐν ἀμηχανίᾳ γίνεται, μὴ ἔχων ὅπως τοῦ στρατοῦ τὸ δίψος παραμυθήσεται. Ἡν γάρ τις λίμνη περὶ ἣν ἐστρατοπέδευσαν θαλασσίου ὕδατος, μᾶλλον δὲ πικροτέρου ἢ κατὰ θάλασσαν. Ἐπεὶ οὖν, τῷ ὕδατι προσκαθήμενοι, τῇ δίψῃ τοῦ ὕδατος κατεφρύγοντο, θεόθεν αὐτῷ συμβουλῆς γεγενημένης, ξύλον τι περὶ τὸν τόπον εύρων ἐμβάλλει τῷ ὕδατι· τὸ δὲ παραχρῆμα πότιμον ἦν, τοῦ ξύλου τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν εἰς ἡδονὴν ἐκ πικρίας μετακεράσαντος.

Τῆς δὲ νεφέλης μεταναστάσης ἐπὶ τὰ πρόσω, κάκεῖνοι τῇ κινήσει τοῦ ὁδηγούντος συμμετανίσταντο, ἀεὶ τοῦτο ποιοῦντες, πανόμενοί τε τῆς πορείας ἐν ὅπερ ἂν ἡ στάσις τῆς νεφέλης τὸ τῆς ἀναπαύσεως ἔδωκε σύνθημα καὶ ἀπαίροντες πάλιν οὖπερ ἂν ἡ νεφέλη τῆς πορείας αὐτῶν ἀφηγήσατο.

Καταλαμβάνουσι τοίνυν, τῷ ὁδηγῷ τούτῳ ἐπόμενοι, τόπον ὕδατι ποτίμῳ κατάρρυτον, δυοκαίδεκα πηγαῖς ἀφθόνως περικλυζόμενον καὶ φοινίκων ἄλσει συσκιαζόμενον. Ἐβδομήκοντα δὲ ἥσαν οἱ φοίνικες, ἀρκοῦντες καὶ ἐν ὀλίγῳ τῷ ἀριθμῷ πολὺ ποιῆσαι τοῖς ὁρῶσι τὸ θαῦμα, τῷ ὑπεραίρειν κατὰ τὸ κάλλος τε καὶ μέγεθος.

Πάλιν κάκεθεν ὁ ὁδηγός, ἡ νεφέλη, πρὸς ἔτερον ἄγει τόπον τὸν στρατὸν ἀναστήσασα· ἔρημος δέ τις οὖτος ἦν, ἐν αὐχμηρᾷ καὶ διακεκαυμένῃ τῇ ψάμμῳ, μηδεμιᾶς ὑδάτων ἵκμάδος ὑπονοτιζούσης τὸν χῶρον, ἐν ᾧ πάλιν τὸν λαὸν τοῦ δίψους καταπονήσαντος πέτρα τις ἐπὶ γεωλόφου ράβδῳ πληγεῖσα παρὰ τοῦ Μωϋσέως ὕδωρ ἐκδίδωσιν ἥδυ τε καὶ πότιμον καὶ τῆς χρείας τοῦ τοσούτου στρατοῦ δαψιλέστερον.

Ἐνθὰ δὲ καί, τῆς παρασκευῆς τῶν τροφῶν ἐκλιπούσης ἦν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν ἐπεσιτίσαντο καὶ λιμῷ τοῦ λαοῦ πιεζομένου, γίνεται τὸ πάντων ἀπιστότατον θαῦμα, οὐκ ἐκ γῆς κατὰ τὸ νενομισμένον αὐτοῖς τῆς τροφῆς

φυομένης, ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δροσοειδῶς καταρ-
ρεούσης· δρόσος γὰρ αὐτοῖς ἐπεχεῖτο κατὰ τὸ ὅρθρον,
τροφὴ δὲ τοῖς ὑποδεχομένοις ἡ δρόσος ἐγίνετο. Τὸ γὰρ
ἐπιχεόμενον οὐ ράνις ὑδατώδης ἦν, καθώς ἐστι σύνηθες ἐν
δρόσῳ γίνεσθαι, ἀλλ' ἀντὶ σταγόνων θρόμβοι τινὲς κρυσταλ-
λοειδεῖς τὸ εἶδος κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ κορίου σπέρματος
σφαιρωθέντες κατέρρεον, ὃν ἡ γεῦσις τὴν τοῦ μέλιτος
ἡδονὴν ὑπεκρίνετο.

Τούτῳ δὲ τῷ θαύματι συνεθεωρεῖτο καὶ ἔ τερον, τὸ
πάντας ἐπὶ τὴν συλλογὴν ἐξίοντας ἐν διαφόροις, ὡς εἰκός,
ἥλικίαις τε καὶ δυνάμεσι μήτε πλέον μήτε ἔλαττον ἔ τερον
ἔτερου κατὰ τὴν τῆς δυνάμεως διαφορὰν συγκομίζεσθαι,
ἀλλὰ μετρεῖσθαι τῇ ἐκάστου χρείᾳ τὸ συναγόμενον, ὡς μήτε
τὸν δυνατώτερον τὸ πλέον ἔχειν, μήτε ἔλαττοῦσθαι τῇ
ἰσομοιρίᾳς τὸν ἀσθενέστερον. Πάλιν ἐπὶ τούτῳ ἔ τερον θαῦμα
ἡ ἴστορία φησίν, ὅτι τὸ πρὸς ἡμέραν ἐκαστος κομιζόμενοι
οὐδὲν εἰς τὴν ἔξῆς ἀπετίθεντο, τῷ δὲ φειδωλίᾳ τινὶ πρὸς τὴν
ὑστεραίαν ἐκ τῆς παρούσης τροφῆς ταμιεύσαντι ἀχρηστὸν
ἢν εἰς τροφὴν τὸ ἀπόθετον, εἰς σκωλήκων φύσιν μεταποιού-
μενον.

Πρόσεστί τι καὶ ἄλλο τῇ περὶ τῆς τροφῆς ταύτης
ἴστορίᾳ παράδοξον· τῶν γὰρ τῆς ἐβδομάδος ἡμερῶν τῆς μιᾶς
κατά τινα λόγον μυστικὸν ἀπραξίᾳ τετιμηένης, ἐν τῇ πρὸ
αὐτῆς ἡμέρᾳ τῆς ἵσης ὡς πρὸς τὸν ἔμπροσθεν χρόνον
γινομένης ἐπιρροῆς καὶ τῆς τῶν συλλεγόντων προθυμίας τὸ
ἴσον ἔχούσης, διπλάσιον ηύρισκετο τοῦ συνήθους μέτρου τὸ
συναγόμενον, ὡς ἂν μηδεμίαν ἔχοιεν ἀφορμὴν τῇ τῆς τροφῆς
ἀνάγκῃ παραλύειν τῆς ἀπραξίας τὸν νόμον. Ἐν ὧ δὴ καὶ
πλέον ἡ θεία ἐδείκνυτο δύναμις, ὅτι ταῖς ἄλλαις ἡμέραις
ἀχρειούμενου τοῦ περισσεύοντος ἐν μόνῃ τῇ πρὸ τοῦ σαββά-
του παρασκευῇ #τοῦτο γὰρ ὄνομα τῇ ἀπράκτῳ ἡμέρᾳ τὸ
ταμιευθὲν ἀδιάφθορον ἔμενεν, ὡς κατ’ οὐδὲν εἶναι τοῦ
προσφάτου δοκεῖν ἐωλότερον.

Εἶτα πόλεμος αὐτοῖς συγκροτεῖται πρός τι ἔθνος
ἄλλοφυλον. Ἀμαληκίτας δὲ τοὺς κατ’ αὐτῶν τότε συστάντας
ὄνομάζει ὁ λόγος. Καὶ τότε πρῶτον εἰς παράταξιν τὸ
Ἰσραηλιτικὸν ἔξοπλίζεται, οὐ πανστρατιᾷ πάντων συγκινη-
θέντων ἐπὶ τὴν μάχην, ἀλλ' ἀριστίνδην ἔξειλεγμένων καὶ
τῶν ἐν αὐτοῖς λογάδων ἀναδεξαμένων τὸν πόλεμον, ἐν
ῷ πάλιν καινὸν ἔδειξε στρατηγίας τρόπον ὁ Μωϋσῆς. Τοῦ
γὰρ Ἰησοῦ, ὃς μετὰ τὸν Μωϋσέα τοῦ λαοῦ καθηγήσατο,

τότε τοῖς Ἀμαληκίταις τὸν στρατὸν ἀντεξάγοντος, ἔξω τῶν ὅπλων ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τινος γεωλόφου σκοπιᾶς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπει, συνεστώτων ἐκατέρωθεν αὐτῷ δύο τῶν ἐπιτηδείων.

Τότε τοιοῦτον ἐν τοῖς γινομένοις θαῦμα παρὰ τῆς ἴστορίας ἀκούομεν· εἰ μὲν ἐπῆρε πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ὁ Μωϋσῆς, ἐπερρώνυντο κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὸ ὑπήκοον· εἰ δὲ καθῆκεν, ἐνεδίδου καὶ ὁ στρατὸς τῇ τῶν ἀλλοφύλων ὄρμῆ, ὃ δὴ συνέντες οἱ παρεστῶτες αὐτῷ, βαρείας τε καὶ δυσκινήτους ἔκ τινος κεκρυμμένης αἰτίας τὰς τοῦ Μωϋσέως χεῖρας γεγενημένας, ἐκατέρωθεν ὑποβάντες ὑπήρειδον· ἐπεὶ δὲ ἀσθενέστεροι ἦσαν ἢ ὁστε ἀνέχειν αὐτὸν ἐν ὀρθίῳ τῷ σχήματι, λίθῳ τὴν καθέδραν αὐτοῦ ὑπερείσαντες, οὕτως εἰς οὐρανὸν ἐπαίρειν τὸν Μωϋσέα δι’ ἐαυτῶν τὰς χεῖρας ἐποίησαν, οὗ γενομένου ἡττᾶται κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸ ἀλλόφυλον.

Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ τόπου τῆς νεφέλης μενούσης ἥ καθηγεῖτο τοῦ λαοῦ τῆς πορείας, ἀνάγκη πᾶσα ἦν μηδὲ τὸν λαὸν μετανίστασθαι, μηδενὸς δὲ τοῦ καθηγουμένου πρὸς τὴν μετανάστασιν. Οὕτω δὲ αὐτοῖς ἀμογητὶ τῆς πρὸς τὸ ζῆν ἀφθονίας παρούσης, ἀνωθεν μὲν τοῦ ἀέρος ἔ τοιμον αὐτοῖς ὕοντος ἄρτον, κάτωθεν δὲ τῆς πέτρας τὸ πότον παρεχούσης, τῆς τε αὖ νεφέλης τὴν ὄπαιθρον ἀηδίαν θεραπευούσης, ὡς καὶ τοῦ θάλπους διατείχισμα γίνεσθαι τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ νυκτὶ λύειν τὸν ζόφον ἐν αὐγῇ τινι πυροειδεῖ καταλάμπουσαν, ἄλυπος αὐτοῖς ἦν ἡ κατὰ τὴν ἔρημον ἐκείνην ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὄρους διατριβὴ καθ’ ἦν ἵδρυτο τὸ στρατόπεδον.

Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τινος αὐτοῖς ἀπορρητοτέρας μυήσεως ὁ Μωϋσῆς καθηγεῖτο, αὐτῆς τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν ὑπὲρ λόγον θαυμάτων τόν τε λαὸν πάντα καὶ αὐτὸν τὸν καθηγεμόνα μυσταγωγούσης. Ἡ δὲ μυσταγωγία τοῦτον ἐπετελεῖτο τὸν τρόπον. Προείρητο τῷ λαῷ τῶν τε ἄλλων μοιλυσμάτων ἐκτὸς εἶναι πάντων, δσα περὶ τε σῶμα καὶ ψυχὴν καθορᾶται, καὶ περιρραντηρίοις τισὶν ἀφαγνίσασθαι, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ γάμου ἐν ῥήτῳ τινὶ ἡμερῶν ἀριθμῷ καθαρεῦσαι, ὡς πασῆς ἐμπαθοῦς τε καὶ σωματικῆς διαθέσεως ἐκπλυθέντα καθαρὸν πάθους προσβῆναι τῷ ὄρει μυηθησόμενον #Σινὰ δὲ ἦν τὸ τοῦ ὄρους ὄνομα ὃ μόνοις ἀνείθη κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τοῖς λογικοῖς εἰς ἐπίβασιν καὶ τούτων τοῖς ἀνδράσι μόνοις καὶ τούτων πάλιν τοῖς παντὸς ἀφαγνις-θεῖσι μιάσματος· φυλακὴ δὲ πᾶσα ἦν καὶ προμήθεια τοῦ

μηδὲν τῶν ἀλόγων ἐπιβατεῦσαι τοῦ ὄρους, εἰ δέ που καὶ γένοιτο, καταλευσθῆναι παρὰ τοῦ λαοῦ πᾶν ὅτιπερ ἦν τῆς ἀλόγου φύσεως κατὰ τὸ ὄρος φαινόμενον.

Εἶτα τὸ ἐναέριον φῶς ἐκ καθαρᾶς αἱθρίας ζόφῳ κατεμελαίνετο, ὡς ἀόρατον γενέσθαι τὸ ὄρος, ἐν κύκλῳ τῷ γνόφῳ διειλημμένον. Πῦρ τε ἐκ τοῦ γνόφου διαφαινόμενον φοβερὸν ἐποίει τοῖς ὁρῶσι τὴν ὄψιν, πανταχόθεν τὴν περιοχὴν τοῦ ὄρους ἐπιβοσκόμενον, ὡς καὶ καπνῷ διὰ τῆς τοῦ πυρὸς περιδρομῆς ἄπαν τὸ φαινόμενον ὑποτύφεσθαι. Ἡγεῖτο δὲ τοῦ λαοῦ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὴν ἄνοδον, οὐδὲ αὐτὸς θαρσῶν τὸ ὁρώμενον, ἀλλὰ κατεπτηχὼς τὴν ψυχὴν ὑπὸ δέους καὶ τὸ σῶμα τῷ φόβῳ κραδαινόμενος, ὡς μηδὲ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας τὸ πάθος τῆς ψυχῆς ἐπικρύπτεσθαι, ὁμολογεῖν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὸ καταπεπλήχθαι τοῖς φαινομένοις καὶ μὴ ἀτρεμεῖν τῷ σώματι.

Ὕπερον γὰρ οὐ τὸ φαινόμενον τοιοῦτο μόνον οὗτον ἔκπληξιν τῇ ψυχῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς εἰσεχεῖτο τὰ φοβερά, φωνῆς ἄνωθεν καταπληκτικῶς ἐπιρρηγνυμένης ἐφ' ἄπαν τὸ ὑποκείμενον· ἥσ χαλεπὴ μὲν καὶ ἡ πρώτη προσβολὴ καὶ ἀκοὴ πάσῃ δυσάντητος ἦν, ἐν δύμοιότητι μὲν τῆς τῶν ἀλλων σαλπίγγων ἡχῆς γινομένη, παριοῦσα δὲ τῷ βαρεῖ καὶ καταπληκτικῷ τῆς φωνῆς ἄπαν τοιοῦτον ὑπόδειγμα, φοβερωτέρα δὲ προιοῦσα ἐγίνετο, ἀεὶ πρὸς τὸ καταπληκτικώτερον διὰ προσθήκης τὸν ἥχον αὐτῆς ἐπιτείνουσα. Ἡ δὲ φωνὴ αὕτη ἔναρθρος ἦν, θείᾳ δυνάμει δίχα τῶν φωνητικῶν ὄργάνων τοῦ ἀέρος διαρθροῦντος τὸν λόγον. Ὕπερον δὲ ὁ λόγος οὐκ εἰκῇ διαρθρούμενος, ἀλλ' ἐνομοθέτει θεῖα διατάγματα. Καὶ ἡ μὲν φωνὴ προιοῦσα δι' ἐπιδόσεως ηὔξετο καὶ ὑπερήχει ἔαυτὴν ἡ σάλπιγξ, τὰς προλαβούσας φωνὰς ἀεὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπερβάλλουσα.

Ο δὲ λαὸς ἄπας ἥττων ἦν ἡ ὕστε ἀνέχεσθαι τὸ φαινόμενόν τε καὶ ἀκουόμενον. Διὸ καὶ κοινὴ παρὰ πάντων αἴτησις προσάγεται τῷ Μωϋσεῖ δι' ἐκείνου μεσιτευθῆναι τὸν νόμον, ὡς οὐκ ἀπιστήσοντος τοῦ λαοῦ, θεῖον εἶναι παράγγελμα πᾶν ὅτιπερ ἂν ἡ παρ' ἐκείνου κατὰ τὴν ἄνωθεν διδασκαλίαν παραγγελλόμενον. Πάλιν οὖν πρὸς τὴν ὑπώρειαν πάντων καταδραμούντων, μόνος ὑπελείφθη ὁ Μωϋσῆς, τὸ ἐναντίον ἡ ὄπερ εἰκὸς ἦν ἐφ' ἔαυτοῦ δείξας· τῶν γὰρ ἀλλων ἀπάντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν συμμετεχόντων μᾶλλον θαρρούντων τὰ φοβερά, οὗτος μονωθεὶς τῶν συμπαρεστάτων θαρσαλεώτερος ἦν, ὡς ἐκ τούτου δῆλον γενέσθαι μὴ ἴδιον αὐτοῦ

πάθος τὸν φόβον εἶναι ὁ κατ' ἀρχὰς συνεσχέθη, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τοὺς κατεπτηχότας συμπάθειαν ταῦτα παθεῖν.
Ἐπειδὴ τοίνυν, οὗτον τίνος ἄχθους τῆς δειλίας τοῦ λαοῦ γυμνωθείς, ἐφ' ἑαυτοῦ ἦν, τότε καὶ αὐτοῦ κατατολμᾶ τοῦ γνόφου καὶ ἐντὸς τῶν ἀοράτων γίνεται μηκέτι τοῖς ὅρῳσι φαινόμενος. Πρὸς γὰρ τὸ ἄδυτον τῆς θείας μυσταγωγίας παραδυείς, ἐκεῖ τῷ ἀοράτῳ συνήν μὴ ὅρῳμενος, διδάσκων, οἷμαι, δι' ὧν ἐποίησεν, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα συνεῖναι τῷ Θεῷ ἐξελθεῖν πᾶν τὸ φαινόμενον καὶ ἐπὶ τὸ ἀόρατόν τε καὶ ἀκατάληπτον τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, οὗτον ἐπὶ τινα ὅρους κορυφήν, ἀνατείναντα ἐκεῖ πιστεύειν εἶναι τὸ θεῖον ἐν ὁ
οὐκ ἐφικνεῖται ἡ κατανόησις.

Γενόμενος δὲ ἐν ἐκείνῳ δέχεται τὰ θεῖα προστάγματα.
Ταῦτα δὲ ἦν ἀρετῆς διδασκαλία, ἥς τὸ κεφάλαιον ἄρα ἐστὶν ἡ εὔσέβεια καὶ τὸ τὰς πρεπούσας ὑπολήψεις περὶ τῆς θείας φύσεως ἔχειν, ὡς ὑπέρκειται παντὸς γνωριστικοῦ νοήματός τε καὶ ὑποδείγματος, οὐδενὶ τῶν γινωσκομένων ὅμοιουμένη.
Κελεύεται γὰρ πρὸς μηδὲν τῶν καταλαμβανομένων ἐν ταῖς περὶ τὸ θεῖον ὑπολήψει βλέπειν μηδέ τινι τῶν ἐκ καταλήψεως γινωσκομένων ὅμοιοῦν τὴν τοῦ παντὸς ὑπερκειμένην φύσιν, ἀλλὰ τὸ εἶναι πιστεύοντα, τὸ οὗτον ἢ ὅσον ἢ ὅθεν ἢ ὅπως ἐστὶν ἀζήτητον ἐᾶν ὡς ἀνέφικτον.

Προστί-

Θησι δὲ ὁ λόγος καὶ ὅσα τοῦ ἤθους ἐστὶ κατορθώματα,
γενικοῖς τε καὶ ἴδιάζουσι νόμοις τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος.
Γενικὸς μὲν γὰρ πάσης ἀδικίας ἀναιρετικὸς νόμος ἐστὶ¹
τὸ δεῖν ἀγαπητικῶς πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἔχειν, οὐ κυρωθέντος,
πάντως κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔψεται τὸ μηδὲν κακὸν μηδένα
κατὰ τοῦ πέλας ἐργάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἔκαστον ἢ
τε περὶ τοὺς γεγεννηκότας τιμὴ διηγόρευται καὶ ὁ κατάλογος
τῶν ἀπηγορευμένων πλημμελημάτων ἡρίθμηται.

Τούτοις δὲ τοῖς νόμοις οίονεὶ προκαθαρθεὶς τὴν διάνοιαν, ἐπὶ τὴν τελειοτέραν μυσταγωγίαν παράγεται,
σκηνῆς αὐτῷ τίνος ἀθρόως ἐκ θείας δυνάμεως προδειχθείσης.
Ἡ δὲ σκηνὴ ναὸς ἦν, ἐν δυσερμηνεύτῳ τινὶ ποικιλίᾳ τὸ
κάλλος ἔχων, προπύλαια καὶ στύλοι καὶ παραπετάσματα,
τράπεζα καὶ λυχνία καὶ θυμιατήριον, θυσιαστήριόν τε καὶ ἱλαστήριον καὶ τὸ ἐντὸς τῶν ἀγίων ἄδυτόν τε καὶ ἀνεπίβατον, ὃν ἀπάντων τό τε κάλλος καὶ τὴν διάθεσιν, ὡς ὃν μήτε διαφύγοι τὴν μνήμην καὶ τοῖς κάτω παραδειχθεί τὸ θαῦμα, οὐ γραφῇ παραδοῦναι ψιλῇ συμβουλεύεται, ἀλλὰ μιμήσασθαι διὰ τῆς

ύλικῆς κατασκευῆς τὴν ἄϋλον ἐκείνην δημιουργίαν, τὰς φανοτέρας τε καὶ λαμπροτέρας ὥλας τῶν κατὰ τὴν γῆν εὐρισκομένων παραλαβόντα, ἐν οἷς πλείων μὲν ἦν ὁ χρυσὸς ἐν κύκλῳ περικεχυμένος τοῖς στύλοις, συμπαρελήφθη δὲ μετὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ ὁ ἀργυρος τὰς κορυφὰς καὶ τὰς βάσεις τῶν στύλων δι’ ἑαυτοῦ καλλωπίζων, ὡς ἂν, οἶμαι, τῷ διαλλάσσοντι τῆς χρόας ἐκατέρωθεν τὸ χρυσίον ἐκθεωρούμενον πλέον ἐκλάμποι. Ἐστι δὲ ὅπου καὶ ἡ τοῦ χαλκοῦ ὥλη χρήσιμος ἐνομίσθη, κεφαλὴ γινομένη καὶ βάσις τοῖς ἀργυροῖς τῶν κιόνων.

Καταπετάσματα δὲ καὶ παραπετάσματα καὶ ὁ τοῦ ναοῦ περίβολος καὶ ὁ τῶν στύλων ὑπερτεινόμενος ὄροφος καταλλήλως πάντα διὰ τῆς ὑφαντικῆς ἐπιστήμης ἐκ τῆς προσφόρου ἔκαστον ὥλης ἐπετελεῖτο. Τοῖς μὲν γὰρ ἦν τῶν ὑφασμάτων ὑάκινθος ἡ βαφὴ καὶ πορφύρα καὶ τὸ πυραυγὲς τοῦ κοκκοβάφους ἐρυθήματος, τό τε λαμπρὸν τῆς βύσσου ἡ αὔτοφυής τε καὶ ἀνεπιτήδευτος ἴδεα. Ἐτέροις δὲ λίνον καὶ ἄλλοις τρίχες πρὸς τὰς τῶν ὑφασμάτων χρείας παρελαμβάνοντο. Ἡν δὲ ὅπου καὶ τὰ ἐρυθρὰ τῶν δερμάτων πρὸς τὴν τοῦ κατασκευάσματος ὥραν εὑθετα ἦν.

Καὶ ταῦτα μὲν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ὄρους κάθοδον κατὰ τὸ ἐκτεθὲν αὐτῷ τῆς δημιουργίας ὑπόδειγμα ὁ Μωϋσῆς διὰ τῶν ὑπουργούντων κατεσκευάσατο. Τότε δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀχειροποιήτῳ ναῷ γενόμενος, καὶ οὕτω χρὴ τὸν Ἱερέα κόσμῳ λαμπρύνεσθαι τῶν ἀδύτων ἐπιβατεύοντα νομοθετεῖται, τῆς τε ἔνδοθεν περιβολῆς καὶ τῆς φαινομένης τὰ καθ’ ἔκαστον τοῦ λόγου θεσμοθετήσαντος.

Ἄρχὴ δὲ τῆς τῶν ἐσθημάτων περιβολῆς οὐ τὸ κρύφιον, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον γίνεται.

Ἐπωμίδες ἐκ διαφόρου πεποικιλμέναι βαφῆς, δι’ ὧν τὸ καταπέτασμα τὴν κατασκευὴν εἴχε, καὶ χρυσέῳ νήματι τὸ πλέον ἔχουσαι. Πόρπαι καθ’ ἐκάτερον μέρος αἱ τὰς ἐπωμίδας συνέχουσαι σμαράγδους ἐν κύκλῳ διὰ χρυσοῦ περισφίγγουσαι. Κόσμος δὲ τοῖς λίθοις ἐκ μὲν φύσεως ἦν ἡ αὔγῃ, χλοεράς τινας ἀκτῖνας ἀφ’ ἑαυτῆς ἀποστίλβουσα, ἐκ δὲ τῆς τέχνης τὸ ἐκ τῶν γλυφίδων θαῦμα, οὕτι γε πρὸς εἰδώλων τινῶν χαρακτῆρα τῆς τέχνης τὴν γλυφὴν ἐντεμούσης· ἀλλὰ τὰ ὄντα τῶν πατριαρχῶν ἐξ καθ’ ἐκάτερον τοῖς λίθοις ἐγκεχαραγμένα κόσμος ἐγίνετο.

Τά τε ἀπηρτημένα τούτων ἀσπίδια κατὰ τὸ ἔμπροσθεν μέρος, αἱ τε διάπλοκοι

σειραὶ δι' ἀλλήλων ἐναλλὰξ κατά τινα ῥυθμὸν δικτυοειδῶς πεπλεγμέναι καὶ ἀπὸ τῆς πόρπης καθ' ἐκάτερον μέρος ἄνωθεν καθειμέναι τῶν ἀσπίδων, ὡς ἂν, οὖμαι, πλέον ἢ τῆς πλοκῆς ὥρα διαλάμποι, τῷ ὑποκειμένῳ λαμπρυνομένη.

"Ο τε χρυσότευκτος ἐκεῖνος κόσμος, ὁ τοῦ στήθους προβεβλημένος, ἐν ὦ λίθοι τινὲς ἐκ διαφόρων γενῶν τοῖς πατριάρχαις ἴσαριθμοι, τετραχῇ τῶν στίχων διακειμένων, τρεῖς καθ' ἔκαστον ἥσαν ἐγκεκροτημένοι, τοὺς ἐπωνύμους τῶν φυλῶν ἐφ' ἑαυτῶν δείκνυντες τοῖς γράμμασιν. "Ο τε ὑποδύτης ἔνδον τῶν ἐπωμίδων, ἐξ αὐχένος εἰς ἄκρους πόδας διήκων, τοῖς τῶν κοσύμβων ἀπαρτήμασιν εὐπρεπῶς κεκοσμημένος. Τό τε κάτω κράσπεδον οὐ μόνον ἐκ τῆς ὑφαντικῆς ποικιλίας εἰς κάλλος ἐξησκημένον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐκ χρυσίου ἀπαρτημάτων. Ταῦτα δὲ ἦν κώδωνες χρύσεοι καὶ ῥοΐσκοι ἐκ παραλλήλου τὸ κάτω κράσπεδον διειληφότες.

"Η τε αὖ τῆς κεφαλῆς ταινία ὑακινθίνη πᾶσα καὶ τὸ προμετωπίδιον πέταλον ἐξ ἀκηράτου χρυσίου ἀρρήτω τινὶ χαρακτῆρι κεχαραγμένον. Καὶ ζώνη, ἢ τὸ κεχυμένον τῆς περιβολῆς περιστέλλουσα, καὶ ὁ τῶν κρυφίων κόσμος καὶ πάντα ὅσα δι' αἰνιγμάτων ἐν εἴδει περιβολῆς περὶ ιερατικῆς ἀρετῆς ἐκπαιδεύεται.

'Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ ἀօράτῳ ἐκείνῳ περισχεθεὶς γνόφῳ ἐν τῇ ἀπορρήτῳ τοῦ Θεοῦ διδασκαλίᾳ ἐξεπαιδεύθη, μείζων ἑαυτοῦ καταστὰς τῇ προσθήκῃ τῶν μυστικῶν μαθημάτων, οὕτως ἐκ τοῦ γνόφου πάλιν ἀναδυεὶς πρὸς τὸ ὅμόφυλον κάτεισι, κοινωνήσων αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ θεοφανείᾳ παραδειχθέντων αὐτῷ θαυμάτων καὶ τοὺς νόμους παραθησόμενος καὶ τὸν ναὸν καὶ τὴν ιερωσύνην κατὰ τὸ προδειχθὲν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὅρους ὑπόδειγμα τῷ λαῷ καταστήσων.

"Ἐφερε δὲ καὶ τὰς ιερὰς πλάκας διὰ χειρός, αἱ θεῖον εὔρημα καὶ δῶρον ἥσαν, οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης συνεργίας εἰς τὸ γενέσθαι προδεηθεῖσαι. 'Αλλ' ἔργον Θεοῦ ἐπίσης ἐκατέρα ἦν, ἣ τε ὕλη καὶ τὰ ἐπὶ ταύτῃ χαράγματα. Νομὸς δὲ ἦν τὰ χαράγματα. 'Αλλ' ἐκώλυσε τὴν χάριν ὁ λαός, πρὶν ἐπιστῆναι τὸν νομοθέτην, εἰς εἰδωλολατρείαν ἀφηνιάσας. 'Ἐπειδὴ γὰρ χρόνος τις οὐ βραχὺς τῷ Μωϋσεῖ διεγένετο τῇ πρὸς Θεὸν ὁμιλίᾳ διὰ τῆς θείας ἐκείνης μυσταγωγίας ἀποσχολάζοντι, καὶ ἦν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ τοσαύταις νυξὶ τῆς ἀιδίου ἐκείνης ζωῆς ὑπὸ τὸν γνόφον μετέχων

καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως ἔξω γενόμενος #οὐ γὰρ ἐπεδεήθη κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἰς τὸ σῶμα τροφῆς, τότε οἶν τι μειράκιον ὁ λαός, τῶν τοῦ παιδαγωγοῦντος ὅψεων ἔξω γενόμενος, ἀνέτοις ὄρμαῖς εἰς ἀταξίαν ἐκφέρεται καὶ συστὰς ἐπὶ τὸν Ἀαρὼν ἀνάγκην ἐπάγει τῷ ιερεῖ τῆς εἰδωλολατρείας αὐτοῖς καθηγήσασθαι.

Καὶ γεγονότος τοῦ εἰδώλου ἐκ χρυσίου τῆς ὥλης #μόσχος δὲ τὸ εἴδωλον ἦν\$, οἱ μὲν ἐπηγάλλοντο τῷ ἀσεβήματι, ὁ δὲ Μωϋσῆς κατ’ αὐτοὺς ἥδη γενόμενος συντρίβει τὰς πλάκας ἀς θεόθεν ἐκόμιζεν, ὡς ἂν τοῦ πλημμελήματος ἀξίαν τὴν τιμωρίαν ὑπόσχοιεν τῆς θεοσδότου χάριτος ἀμοιρήσαντες.

Εἶτα τῷ ἐμφυλίῳ αἷματι διὰ τῶν Λευιτῶν καθαρίσας τὸ ἄγος καὶ τῷ ἰδίῳ θυμῷ τῷ κατὰ τῶν πεπλημμεληκότων τὸ Θεῖον ἴλεωσάμενος τό τε εἴδωλον ἔξαναφανίσας, οὕτω πάλιν τεσσαράκοντα ἡμερῶν προσεδρείᾳ τὰς πλάκας κομίζεται, ὃν ἡ γραφὴ μὲν ἐκ θείας δυνάμεως ἦν, ἡ δὲ ὥλη διὰ τῆς Μωϋσέως ἔξησκήθη χειρός. Ταύτας κομίζεται πάλιν ἐκβὰς τὴν φύσιν ἐν τῷ τοσούτῳ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ, ἄλλον τινὰ τρόπον καὶ οὐ κατὰ τὸν νενομισμένον ἡμῖν βιοτεύων, οὐδὲν τῶν ὑποστηριζόντων διὰ τροφῆς τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐνδεὲς τῷ ἰδίῳ σώματι προσδεξάμενος.

Καὶ οὕτως αὐτοῖς τὴν τε σκηνὴν ἐπήξατο καὶ τὰ νόμιμα παρατίθεται, τὴν ιερωσύνην κατὰ τὴν γενομένην αὐτῷ θεόθεν διδασκαλίαν καταστησάμενος. Καὶ ἐπειδὴ πάντα κατὰ τὴν θείαν ὑφῆγησιν διὰ τῆς ὥλικῆς δημιουργίας κατεσκευάσατο, τὴν σκηνὴν, τὰ προπύλαια, τὰ ἐντὸς πάντα, θυμιατήριον, θυσιαστήριον, λυχνίαν, παραπετάσματα, καταπετάσματα, τὸ τῶν ἀδύτων ἐντὸς ἱλαστήριον, τὸν τῆς ιερωσύνης κόσμον, τὸ μῦρον, τὰς διαφόρους ιερουργίας, τὰ καθάρσια, τὰ χαριστήρια, τὰ τῶν κακῶν ἀποτρόπαια, τὰ ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἴλεωτήρια, πάντα κατὰ τὸν δέοντα τρόπον ἐν αὐτοῖς διατάξας, ἐκίνησεν ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις τὸν φθόνον καθ’ ἐαυτοῦ, τὸ συγγενὲς τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀρρώστημα, ὡς καὶ τὸν Ἀαρὼν ταῖς τιμαῖς τῆς ιερωσύνης τιμώμενον καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Μαριάμ, ζηλοτυπίᾳ τινὶ γυναικωδεστέρᾳ πρὸς τὴν γενομένην αὐτῷ θεόθεν τιμὴν ὑποκινηθεῖσαν, φθέγξασθαί τι τοιοῦτον, ἐφ’ ὃ παρεκινήθη τὸ Θεῖον εἰς τὴν τοῦ πλημμελήματος κόλασιν. "Ἐνθα δὴ καὶ πλέον τι θαυμάζειν ἄξιον τῆς ἀνεξικακίας τὸν Μωϋσέα, ὅτι τοῦ Θεοῦ τὴν ἄλογον βασκανίαν τοῦ γυναίου κολάζοντος,

ἰσχυροτέραν τὴν φύσιν τῆς ὄργῆς ποιησάμενος, τὸν Θεὸν
ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς ἴλεώσατο.

Τοῦ δὲ πλήθους πάλιν εἰς ἀταξίαν τραπέντος #ἡγεῖτο
δὲ τῆς πλημμελείας ἡ τῶν κατὰ γαστέρα ἥδονῶν ἀμετρία,
οἵς οὐκ ἥρκει τὸ ζῆν ύγιεινῶς τε καὶ ἀλύπως ἐκ τῆς ἄνωθεν
ἐπιρρεούσης τροφῆς, ἀλλ’ ἡ τῶν σαρκῶν ἐπιθυμία καὶ ὁ τῆς
κρεωβορίας πόθος προτιμοτέραν ἐποίει τῶν παρόντων
αὐτοῖς ἀγαθῶν τὴν παρ’ Αἴγυπτίοις δουλείαν\$, ὁ μὲν κοινοῦται
τῷ Θεῷ περὶ τοῦ κατασκήψαντος ἐν αὐτοῖς πάθους, ὁ δὲ
παιδεύει τὸ μὴ δεῖν οὕτως ἔχειν διὰ τοῦ δοῦναι τυχεῖν ὅν
ἔφίεντο, δρνέων τι πλῆθος, πρόσγειον ποιουμένων τὴν
πτῆσιν, ἐφιεὶς τῷ στρατοπέδῳ νεφεληδὸν καὶ κατ’ ἀγέλας
ἐφίπτασθαι, ἐφ’ ὃν ἡ εὐκολία τῆς ἄγρας εἰς κόρον τὴν τῶν
κρεῶν ἐπιθυμίαν προήγαγεν.

Ἡ δὲ ἀμετρία τῆς βρώσεως
ἀθρόως αὐτοῖς τὰς τῶν σωμάτων κράσεις εἰς φθοροποιοὺς
χυμοὺς μετεσκεύασε καὶ ἡ πλησμονὴ αὐτοῖς εἰς νόσον καὶ
θάνατον ἔληξεν, ὃν τὸ ὑπόδειγμα αὐτοῖς τε ἐκείνοις καὶ
τοῖς πρὸς ἐκείνους ὁρῶσιν ἵκανὸν πρὸς σωφροσύνην ἐγένετο.

Εἶτα κατάσκοποι παρ’ αὐτοῦ πέμπονται τῆς χώρας
ἐκείνης, ἡ κατὰ θείαν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν ἐν ἐλπίσιν ἦν τῆς
οἰκήσεως. Τούτων δὲ μὴ πάντων τάληθῆ καταγγειλάντων,
ἀλλά τινων τὰ ψευδῆ καὶ σκυθρωπὰ μηνυσάντων, πάλιν ὁ
λαὸς δὶ’ ὄργῆς ἐποιεῖτο τὸν Μωϋσέα. Ὁ δὲ Θεὸς τοὺς
ἀπελπίσαντας τὴν θείαν συμμαχίαν τὸ μὴ ἰδεῖν τὴν ἐπηγ-
γελμένην αὐτοῖς χώραν καταδικάζει.

Προιόντων δὲ διὰ τῆς ἐρήμου, πάλιν αὐτοῖς ἐπιλιπόντος τοῦ ὕδατος, καὶ ἡ
μνήμη τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως συνεπέλειψεν. Οὐ γὰρ τῷ
προλαβόντι περὶ τὴν πέτραν θαύματι τὸ μηδὲ νῦν αὐτοῖς
ἐνδεῆσαι τὴν χρείαν ἐπίστευσαν, ἀλλ’ ἀποστάντες τῶν
χρηστοτέρων ἐλπίδων, κατ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ
Μωϋσέως ταῖς λοιδορίαις ἔχώρουν, ὡς καὶ τὸν Μωϋσέα
δόξαι τῇ ἀπιστίᾳ τοῦ λαοῦ συνοκλάσαι, πλὴν πάλιν αὐτοῖς
θαυματοποιῆσαι τὴν ἀκρότομον ἐκείνην πέτραν εἰς ὕδάτων
φύσιν μεταβαλόντα.

Ως δὲ πάλιν αὐτοῖς ἡ ἀνδραποδόδης
τῶν ἐδωδίμων ἥδονὴ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γαστριμαργίας
ἐπήγειρε καὶ τῶν πρὸς τὴν ζωὴν ἀναγκαίων οὐδενὸς ὑστερού-
μενοι τὸν Αἴγυπτιον κόρον ὠνειροπόλουν, οἱ ἀτακτοῦντες
τῶν νέων σφοδροτέραις παιδαγωγοῦνται ταῖς μάστιξιν,

δφεων αύτοῖς κατὰ τὴν παρεμβολὴν θανατηφόρον ἵὸν
ἐμβαλλόντων διὰ τοῦ δῆγματος.

Ἐπαλλήλου δὲ γινομένης
ἐκ τῶν θηρίων τῆς πτώσεως, θείᾳ συμβουλῇ παρορμηθεὶς
οὐ νομοθέτης, χαλκὸν ἐν ὁμοιώματι δφεως χέας, ὑπερφαίνεσθαι
τοῦ στρατοπέδου παντὸς ἐπί τινος ὕψους ἐποίησε. Καὶ
οὕτως ἔστησεν ἐν τῷ λαῷ τὴν ἐκ τῶν θηρίων βλάβην καὶ
τῆς φθορᾶς αὐτὸν ἀπήλλαξεν. Ὁ γὰρ πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ
δφεως τὴν ἐν τῷ χαλκῷ βλέπων οὐδὲν ἐδεδοίκει τοῦ ὄντως
δφεως τὸ δῆγμα, ἐξ ἀντιπαθείας τινὸς ἀπορρήτου τῆς
δψεως τὸν ἵὸν ἀμβλυνούσης.

Πάλιν αὐτῷ περὶ τῆς ἡγεμονίας ἐπαναστάσεως ἐκ
τοῦ λαοῦ γενομένης καὶ τινῶν τὴν ἱερωσύνην εἰς ἑαυτὸὺς
μεταστῆσαι βιαζομένων, ὁ μὲν ἱκέτης τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν
ἐξαμαρτανόντων ἐγίνετο, τὸ δὲ δίκαιον τῆς τοῦ Θεοῦ κρίσεως
τῆς τοῦ Μωϋσέως πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπαθείας ἴσχυρότερον
ἡν. Χάσματι γὰρ ἡ γῆ διασχοῦσα θείῳ θελήματι πάλιν
πρὸς ἑαυτὴν συμπίπτει, ἔνδον ὑπολαβοῦσα παγγενεῖ πάντας
τοὺς τῇ ἀρχῇ τοῦ Μωϋσέως ἀντεπάραντας. Οἱ δὲ περὶ τὴν
ἱερωσύνην λυσσήσαντες, πυρὶ καταφλεγέντες περὶ διακοσίους
τε καὶ πεντήκοντα, τῷ καθ' ἑαυτὸὺς πάθει σωφρονίζουσι
τὸ ὁμόφυλον.

Ως δ' ἀν μᾶλλον πεισθεῖεν οἱ ἄνθρωποι θεόθεν παρα-
γίνεσθαι τῆς ἱερωσύνης τὴν χάριν τοῖς ἀξιούμένοις, ῥάβδους
ἐξ ἑκάστης φυλῆς παρὰ τῶν ἐξεχόντων κομίζεται, γράμμασιν
ἰδίοις ἑκάστην κατασημηναμένου τοῦ δεδωκότος, ἐν αἷς ἡν
καὶ ἡ Ἀαρὼν τοῦ ἱερέως. Ταύτας δὲ προθεὶς τῷ ναῷ, διὰ
τούτων φανεροῦ τῷ λαῷ τὴν περὶ τῆς ἱερωσύνης τοῦ Θεοῦ
ψῆφον. Μόνη γὰρ ἐκ πασῶν ἡ τοῦ Ἀαρὼν ῥάβδος ἐβλάστησε
καὶ τὸν ἐκ τοῦ ξύλου καρπόν #κάρυον δὲ ἦν ὁ καρπό\$ς
ἐξέφυσέ τε καὶ ἐτελείωσεν,
ὅ δὴ μέγιστον καὶ τοῖς ἀπί-
στοις ἔδοξε θαῦμα, πῶς τὸ αὖον καὶ περιεξεσμένον καὶ ἄρριζον
ἀθρόως πιανθὲν τὸ τῶν ἐρριζωμένων ἐνήργησεν, ἀντὶ γῆς
καὶ φλοιοῦ καὶ ἰκμάδος καὶ ρίζης καὶ χρόνου τῆς θείας
δυνάμεως γενομένης τῷ ξύλῳ.

Ἐπὶ τούτοις δι' ἀλλοφύλων
ἔθνῶν κωλυόντων τὴν πάροδον τὸν στρατὸν ἄγων, ἀπώμοτον
ποιεῖται ταῖς ἀρούραις αὐτῶν καὶ τοῖς ἀμπελῶσι τῷ λαῷ
συγχωρῆσαι τὴν δίοδον, ἀλλὰ φυλάξαι τὴν βασιλικὴν ὁδόν,
μήτε εἰς δεξιάν, μήτε εἰς ἀριστερὰν ἀποκλίναντα. Τῶν δὲ

πολεμίων ούδε ἐπὶ τούτοις εἰρηνευόντων, μάχῃ καταγωνι-
σάμενος τὸν ἀντίπαλον, ἐγκρατής γίνεται τῆς παρόδου.
Εἶτα τις Βαλὰκ μείζονος ἔθνους τὴν ἡγεμονίαν ἔχων
#Μαδιανῖται δὲ τῷ ἔθνει τοῦνομ\$α πρὸς τὸ πάθος τῶν
έαλωκότων καταπλαγεὶς καὶ ὅσον οὐδέπω τὰ ἵσα παρὰ τῶν
'Ισραηλιτῶν πείσεσθαι προσδοκήσας, ἐπάγεται πρὸς συμ-
μαχίαν ὅπλων μὲν καὶ σωμάτων βοήθειαν οὐδεμίαν, περίεργον
δὲ μαγγανείαν διά τινος Βαλαάμ, ὃς περὶ ταῦτα δεινὸς
ἐθρυλλεῖτο εἶναι καὶ παρὰ τῶν κεχρημένων αὐτῷ ἔχειν τινὰ
πρὸς τὰς τοιαύτας σπουδὰς δύναμιν ἐπιστεύετο, ὥς τέχνη
μὲν ἦν ἡ οἰωνιστική, δαιμόνων δέ τινων συνεργίᾳ χαλεπὸς
ἦν, ἐπάγων τοῖς ἀνθρώποις περιεργοτέρᾳ τινὶ δυνάμει τὰ
ἀνήκεστα,
ὅς τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν βασιλέα τοῦ
ἔθνους ἐπόμενος τῇ φωνῇ τῆς ὄνου τὸ μὴ αἴσιον αὐτῷ
τὴν ὁδὸν εἶναι διδάσκεται. Εἶτα διά τινος ἐμφανείας τὸ
πρακτέον μαθών, ἀσθενεστέραν εὗρε τὴν κακοποιὸν μαγγα-
νείαν τοῦ βλάβην τινὰ τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ συμμαχουμένοις
προστρίψασθαι. Ἀντὶ δὲ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας ἐκ
θείας ἐπιπνοίας ἔνθους γενόμενος, τοιαύτας ἐφθέγξατο φωνὰς
ώς προφητείαν ἀντικρυς εἶναι τῶν εἰς ὕστερον πρὸς τὸ
κρεῖσσον ἐκβησομένων. Δι' ὧν γὰρ ἐκωλύθη πρὸς τὸ κακὸν
ἐνεργῆσαι τῇ τέχνῃ, διὰ τούτων τῆς θείας δυνάμεως ἐν
αἰσθήσει γενόμενος, χαίρειν ἐάσας τὴν μαντικήν, ὑποφητεύει
τῷ θείῳ θελήματι.

Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ μὲν ἔθνος τῶν ἀλλοφύλων ἐκτρί-
βεται, ἐπικρατεστέρου τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν πόλεμον γεγονότος,
ἡττηθέντος δὲ μετὰ ταῦτα τῷ τῆς ἀκολασίας πάθει ἐν ταῖς
αἰχμαλώτοις, ὅτε τοῦ Φινεὲς τοὺς ἐν ἀτιμίᾳ συμπλακέντας
μιᾶ πληγῇ διελάσαντος ἀνάπταυλαν ἔσχε τοῦ Θεοῦ ἡ κατὰ
τῶν λελυσσηκότων πρὸς τὰς ἀθέσμους μίξεις ὁργή, τότε
ἀναβὰς ἐπὶ τι ὅρος ὑψηλὸν δ νομοθέτης καὶ πόρρωθεν τὴν
χώραν κατασκεψάμενος, ἥ διὰ τῆς θείας ἐπαγγελίας τῆς
πρὸς τοὺς πατέρας γεγενημένης τῷ 'Ισραὴλ παρεσκεύαστο,
μεθίσταται τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οὐδὲν ἐν τῇ γῇ σημεῖον
οὐδὲ μνημόσυνον τῆς ἑαυτοῦ μεταστάσεως ἐν τάφοις ὑπολει-
πόμενος,

οῦ τῷ κάλλει χρόνος οὐκ ἐλυμήνατο, οὔτε τῶν
δοφθαλμῶν τὴν λαμπηδόνα ἡμαύρωσεν, οὔτε τὴν ἀπολάμ-
πουσαν τοῦ προσώπου χάριν ἀπήμβλυσεν. Ἄλλ' ἦν ἀεὶ
ώσαυτως ἔχων καὶ κατὰ ταῦτὸν ἐν τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως

διασώσας τὸ ἐν τῷ καλῷ ἀμετάπτωτον.

Ταῦτα μὲν οὖν, ὅσα ἐκ τῆς προχείρου τοῦ ἀνδρὸς
ἰστορίας ἐμάθομεν, ἐν ἐπιδρομῇ σοι διηγησάμεθα, εἰ καὶ
πως ἡ ὑπόθεσίς ἔστιν ἐν οἷς τὸν λόγον ἀναγκαίως ἐπλάτυνε.
Καιρὸς δ' ἂν εἴη πρὸς τὸν προκείμενον ἡμῖν τοῦ λόγου
σκοπὸν ἐφαρμόσαι τὸν μνημονευθέντα βίον, ὡς ἂν τις γένοιτο
ἡμῖν ἐκ τῶν προειρημένων πρὸς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον
συνεισφορά. Ἀναλάβωμεν τοίνυν τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ αὐτοῦ
διηγήματος.

ΘΕΩΡΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΥ ΜΩΓΣΕΩΣ ΒΙΟΝ

“Οτε καταφθείρεσθαι τὸ ἄρρεν ὁ τυραννικὸς διεκελεύετο
νόμος, τότε γεννᾶται ὁ Μωϋσῆς. Πῶς οὖν τὴν συντυχικὴν
τοῦ ἀνδρὸς γέννησιν ἐκ προαιρέσεως ἡμεῖς μιμησόμεθα;
Οὐ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο τῶν ἐφ' ἡμῖν εἶναι, πάντως ἐρεῖ τις,
ῶστε μιμήσασθαι τινα τῇ καθ' ἐαυτὸν γεννήσει τὸν εὐδόκιμον
τόκον. Ἄλλ' οὐδὲν χαλεπὸν ἐκ τοῦ δοκοῦντος δυσχερεστέρου
τῆς μιμήσεως ἄρξασθαι.

Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πᾶν τὸ ἐν
ἀλλοιώσει κείμενον οὐδέποτε αὐτὸ ἐφ' ἐαυτοῦ μένει,
ἀλλ' ἔτερον ἐξ ἑτέρου γίνεται πάντοτε, πρὸς τὸ κρείττον ἦ
πρὸς τὸ χεῖρον ἀεὶ τῆς ἀλλοιώσεως ἐνεργουμένης; Νοείσθω
δὲ καθ' ὑπόθεσιν. Ἡ μὲν γὰρ ὑλική τε καὶ ἐμπαθεστέρα
διάθεσις, πρὸς ἥν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις κατολισθαίνουσα
φέρεται, τὸ θῆλυ τῆς ζωῆς, δ τῷ τυράννῳ φίλον ἐστὶ ζωογο-
νούμενον· τὸ δὲ κατεσκληκός τε καὶ σύντονον τῆς ἀρετῆς ὁ
ἀνδρώδης τόκος, δ πολέμιος τῷ τυράννῳ καὶ πρὸς ἐπανάστασιν
τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ὕποπτος.

Δεῖ οὖν τὸ ἀλλοιούμενον πάντως
που ἀεὶ γεννᾶσθαι. Οὐ γὰρ ἂν τι τῶν πάντοτε ὠσαύτως
ἔχόντων ἐν τῇ τρεπτῇ φύσει θεωρηθείη. Τὸ δὲ οὕτω γεννᾶσθαι
οὐκ ἐξ ἀλλοτρίας ἐστὶν ὁρμῆς, καθ' ὅμοιότητα τῶν σωμα-
τικῶς τὸ συμβὰν ἀπογεννώντων, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως ὁ
τοιοῦτος γίνεται τόκος. Καὶ ἔσμεν ἐαυτῶν τρόπον τινὰ
πατέρες, ἐαυτοὺς οἴους ἀν ἐθέλωμεν τίκτοντες καὶ ἀπὸ τῆς
ἰδίας προαιρέσεως εἰς ὅπερ ἀν ἐθέλωμεν εἶδος, ἢ ἄρρεν ἢ
θῆλυ, τῷ τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας λόγῳ διαπλασσόμενοι.

“Ἐξεστι καὶ ἡμῖν πάντως, ἄκοντος τοῦ τυράννου καὶ
λυπουμένου, ἐπὶ τῇ ἀστειοτέρᾳ γεννήσει παρελθεῖν τε εἰς
φῶς καὶ τοῖς γονεῦσι τοῦ καλοῦ τούτου κυήματος #λογισμοὶ

δ' ἂν εἶεν οὖτοι οἱ τῆς ἀρετῆς γινόμενοι πατέρες ὁφθῆναι
τε μεθ' ἡδονῆς καὶ ζωογονηθῆναι, κανὸν ὑπεναντίον ἢ τῷ τοῦ
τυράννου φρονήματι.

Οὐκοῦν, ὡς ἂν τις ἐκ τῆς ἱστορίας
τὰς ἀφορμὰς λαβὼν ἐπὶ τὸ γυμνότερον διακαλύπτοι τὸ
αἰνιγμα, τοῦτο διδάσκει ὁ λόγος ἀρχὴν τοῦ κατ' ἀρετὴν
ποιεῖσθαι βίου τὸ ἐπὶ λύπῃ τοῦ ἔχθροῦ γεννηθῆναι, ἐν τῷ
τοιούτῳ φημὶ τῆς γεννήσεως εἴδει, ἥς ἡ προαίρεσις τὴν
ἀδίνα μαιεύεται. Οὐ γὰρ ἂν τις λυπήσειε τὸν ἀντίπαλον μὴ
τοιαῦτα δεικνὺς ἐφ' ἔαυτοῦ τὰ γνωρίσματα, οἷα τῆς
κατ' ἐκείνου νίκης τεκμήρια γίνεσθαι.

Τῆς δὲ αὐτῆς προαιρέσεως πάντως ἐστὶ γεννήσαι τε τὸ
ἀνδρεῖον τοῦτο καὶ ἐνάρετον γέννημα καὶ ταῖς καθηκούσαις
τροφαῖς τιθηνήσασθαι καὶ ὅπως ἂν ἐκ τοῦ ὕδατος διασωθείη
ἀπαθῶς προνοήσασθαι. Οἱ μὲν γὰρ τῷ τυράννῳ τοὺς τόκους
αὐτῶν χαριζόμενοι, γυμνά τε καὶ ἀπρονόητα τῷ ῥείθρῳ
τὰ τέκνα διαδιδόσιν. Ρεθρον δὲ τὸν βίον φημὶ τὸν τοῖς
ἐπαλλήλοις πάθεσι κυματούμενον, ὑφ' ὧν τὸ ἐν τῷ ῥείθρῳ
γινόμενον ὑποβρύχιον καταδύεται τε καὶ καταπνίγεται.

Οἱ δὲ σώφρωνές τε καὶ προνοητικοὶ λογισμοί, οἱ τῆς
ἀνδρείας γονῆς πατέρες, ὅταν κατάγειν πρὸς τὰ τῆς ζωῆς
ταυτῆς κύματα τὸ ἀγαθὸν ἔκγονον ἡ τοῦ βίου ἀνάγκη¹
βιάσηται, κιβωτῷ πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι βύθιον τὸν τῷ
ῥείθρῳ δοθέντα κατασφαλίζονται. Κιβωτὸς δ' ἂν εἴη ἐκ
διαφόρων σανίδων συμπεπηγυῖα ἡ ἐκ ποικίλων μαθημάτων
συμπηγνυμένη παίδευσις, ἡ ἂνω τῶν κυμάτων τὸν δι' αὐτῆς
ἐπιφερόμενον τοῦ βίου ἀνέχουσα,
ἥς ὑπαρχούσης, οὐδὲ

ἐπὶ πολὺ τῷ σάλῳ τῶν ὑδάτων ἐμπλανηθήσεται ταῖς τῶν
κυμάτων ὄρμαῖς συμπεριφερόμενος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σταθεροῦ
τῆς ὅχθης, τουτέστιν ἔξω τοῦ βιωτικοῦ σάλου γενόμενος,
αὐτομάτως ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν ὑδάτων πρὸς τὸ σταθερὸν
ἀπωσθήσεται,

ὅ δὴ καὶ τῇ πείρᾳ μανθάνομεν, ὅτι τοὺς μὴ
συνδιαβαπτιζομένους ἔτι ταῖς ἀνθρωπίναις ἀπάταις αὐτῶν
τῶν πραγμάτων ἡ ἀστατός τε καὶ πεφορημένη κίνησις
ἀφ' ἔαυτῆς ἀπωθεῖται, ὥσπερ τι βάρος μάταιον τοὺς διὰ
τῆς ἀρετῆς ἐνοχλοῦντας λογιζομένη. Ό δὲ τῶν τοιούτων
ἔξω γενόμενος μιμείσθω τὸν Μωϋσέα καὶ μὴ φειδέσθω
τῶν δακρύων, κανὸν ἐν κιβωτῷ κατησφαλισμένος τύχῃ.
Ἄσφαλὴς γὰρ φύλαξ τῶν διὰ τῆς ἀρετῆς σωζομένων τὸ

δάκρυον.

Εἰ δὲ ἡ ἄγονός τε καὶ στεῖρα βασιλέως οὖσα θυγάτηρ
ἢν οἷμαι τὴν ἔξωθεν κυρίως νοεῖσθαι φιλοσοφίαν\\$ ὑποβαλ-
λομένη τὸν νέον μήτηρ τοῦ τοιούτου κληθῆναι κατα-
σκευάσειεν, ἔως τότε συγχωρεῖ ὁ λόγος μὴ ἀπωθεῖσθαι τὴν
τῆς ψευδωνύμου μητρὸς οἰκειότητα, ἔως ἂν τις τὸ ἀτελὲς τῆς
ἡλικίας ἐν ἑαυτῷ βλέπῃ. Ὁ δὲ πρὸς ὅψις ἥδη ἀναδραμών,
ώς περὶ τοῦ Μωϋσέως ἐμάθομεν, αἰσχύνην ἡγήσεται τῆς κατὰ
φύσιν ἀγόνου παῖς ὀνομάζεσθαι.

”Αγονος γὰρ ὡς ἀληθῶς
ἡ ἔξωθεν παίδευσις ἀεὶ ὀδίνουσα καὶ μηδέποτε ζωογονοῦσα
τῷ τόκῳ. Τίνα γὰρ ἔδειξε καρπὸν τῶν μακρῶν ὀδίνων ἡ
φιλοσοφία, τῶν τοσούτων τε καὶ τοιούτων ἄξιον πόνων;
Οὐ πάντες ὑπηνέμοι τε καὶ ἀτελεσφόρητοι, πρὶν εἰς τὸ φῶς
ἐλθεῖν τῆς θεογνωσίας, ἀμβλίσκονται, δυνάμενοι ἵσως
γενέσθαι ἀνθρωποι, εἰ μὴ διόλου τοῖς κόλποις τῆς ἀγόνου
σοφίας ἐνεκαλύπτοντο;

Οὐκοῦν τοσοῦτόν τις τῇ τῶν
Αἰγυπτίων βασιλίδι συζήσας, ὅσον μὴ δοκεῖν ἄμοιρος
εἶναι τῶν παρ' ἐκείνοις σεμνῶν, ἀναδραμείτω πρὸς τὴν
κατὰ φύσιν μητέρα, ἥς οὐδὲ παρὰ τῇ βασιλίδι τρεφόμενος
ἀπεσχίσθη, τῷ μητρῷ γάλακτι, καθὼς ἡ ἴστορία φησί,
τιθηνούμενος, ὅπερ μοι δοκεῖ διδάσκειν, εἰ τοῖς ἔξωθεν
λόγοις καθομιλοίημεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παιδεύσεως, μὴ
χωρίζεσθαι τοῦ ὑποτρέφοντος ἡμᾶς τῆς Ἐκκλησίας γάλακτος.
Τοῦτο δ' ἂν εἴη τὰ νόμιμά τε καὶ τὰ ἔθη τῆς Ἐκκλησίας,
οἵς τρέφεται ἡ ψυχὴ καὶ ἀδρύνεται, ἐντεῦθεν τῆς εἰς ὅψις
ἀναδρομῆς τὰς ἀφορμὰς ποιουμένη.

’Αληθὴς δὲ ὁ λόγος ὅτι δύο πολεμίων μέσος γενήσεται
ὁ πρὸς τὰ ἔξωθεν δόγματα καὶ τὰ πάτρια βλέπων. ’Ανθίσταται
γὰρ ὁ κατὰ τὴν θρησκείαν ἀλλόφυλος τῷ Ἐβραίῳ λόγῳ,
ἰσχυρότερος φανῆναι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ φιλονεικῶν. Καὶ
πολλοῖς γε τῶν ἐπιπολαιοτέρων τοιοῦτος ἔδοξεν, οἱ καταλι-
πόντες τὴν πατρῷαν πίστιν τῷ ἐχθρῷ συνεμάχησαν, παρα-
βάται τῆς πατρίου διδασκαλίας γενόμενοι. Ὁ μέντοι κατὰ
τὸν Μωϋσέα μέγας τε καὶ γενναῖος τὴν ψυχὴν νεκρὸν
ἀποδείκνυσι τῇ παρ' ἑαυτοῦ πληγῇ τὸν τῷ λόγῳ τῆς εὔσεβείας
ἀντεγειρόμενον.

Καὶ ἄλλως δ' ἂν τις εὗροι τὴν τοιαύτην
ἐν ἡμῖν μάχην. Μέσος γὰρ ὁ ἀνθρωπος οὗτος τι ἔπαθλον
ἀγῶνος τοῖς ἐκ τοῦ ἐναντίου μεταποιουμένοις πρόκειται·

καὶ ὥπερ ἂν προστεθῆ, τοῦτον νικητὴν τοῦ ἐναντίου ποιεῖ
οὗτον εἰδωλολατρεία καὶ θεοσέβεια, ἀκολασία καὶ σωφροσύνη,
δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, τύφος καὶ μετριότης, καὶ πάντα τὰ
ἐξ ἀντιθέτου νοούμενα Αἴγυπτίου τινὸς ἄντικρύς ἐστι πρὸς
Ἐβραῖον μάχην.

παιδεύει τοίνυν ἡμᾶς δὲ Μωϋσῆς τῷ
καθ' ἔαυτὸν ὑποδείγματι συνίστασθαι μὲν ὡς ὁμοφύλῳ τῇ
ἀρετῇ, ἀναιρεῖν δὲ τὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ ἐπεμβαίνοντα.
Τῷ δὲ γὰρ ἡ τῆς εὐσεβείας ἐπικράτησις θάνατος καὶ
φθορὰ τῆς εἰδωλολατρείας γίνεται. Οὕτω καὶ διὰ τῆς
δικαιοσύνης ἀναιρεῖται ἡ ἀδικία καὶ τῇ μετριότητι δὲ τύφος
καταφονεύεται.

Ἄλλὰ καὶ ἡ τῶν ἐμφυλίων πρὸς ἀλλήλους στάσις καὶ
ἐν ἡμῖν γίνεται. Οὐ γὰρ ἂν αἱ τῶν πονηρῶν αἵρεσεων δογμα-
τοποιίαι χώραν ἔσχον, μὴ εἰς ἀντίπαλον τάξιν τῶν πεπλανη-
μένων λογισμῶν τοῖς ἀληθεστέροις ἀντιβαινόντων. Ἐὰν οὖν
ἀσθενέστεροι ὅμεν ἦ δόστε δι’ ἔαυτῶν δοῦναι τῷ δικαίῳ τὸ
κράτος, ὑπερισχύοντος διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ χείρονος
καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀληθείας ἀπωθουμένου, φευκτέον ἐντεῦθεν
ὡς τάχιστα καθ' ὁμοιότητα τοῦ ιστορικοῦ ὑποδείγματος,
πρὸς μείζονά τε καὶ ὑψηλοτέραν τῶν μυστηρίων διδασκαλίαν.
Κἄν ἀλλοφύλῳ πάλιν συνοικῆσαι δέη, τουτέστι κἄν τῇ
ἔξω συγγενέσθαι σοφίᾳ καταναγκάζῃ ἡ χρεία, καὶ τοῦτο
ἔλωμεθα τοὺς πονηροὺς ποιμένας τῆς ἀδίκου τῶν φρεάτων
χρήσεως ἀποσκεδάσαντες, ὅπερ ἐστὶ τοὺς τῶν κακῶν
διδασκάλους ἐπὶ τῇ πονηρᾷ χρήσει τῆς παιδεύσεως διελέγ-
ξαντες.

Οὕτως ἐφ' ἔαυτῶν ἴδιάσομεν, οὐκέτι μαχομένοις
τισὶ συμπλεκόμενοί τε καὶ μεσιτεύοντες, ἀλλ' ἐν ὁμοφρονοῦσί
τε καὶ ὁμογνωμοῦσι τοῖς παρ' ἡμῶν βουκολουμένοις συζή-
σομεν, πάντων τῶν ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς κινημάτων, προβάτων
δίκην, τῷ βουλήματι τοῦ ἐπιστατοῦντος λόγου ποιμαινομένων.
Καὶ οὕτω προσεδρεύουσιν ἡμῖν τῇ εἰρηνικῇ ταύτῃ καὶ
ἀπολέμῳ διαγωγῇ ἐπιλάμψει τότε ἡ ἀλήθεια, ταῖς ἴδιαις
μαρμαρυγαῖς τὰς τῆς ψυχῆς ὄψεις περιαυγάζουσα. Θεὸς δέ
ἐστιν ἡ ἀλήθεια ἡ ἐμφανισθεῖσα τότε διὰ τῆς ἀρρήτου
ἐκείνης φωταγωγίας τῷ Μωϋσεῖ.

Εἰ δὲ καὶ θάμνου τινὸς
ἀκανθώδους τὸ φέγγος ἐξάπτεται, ὥς ἡ ψυχὴ τοῦ προφήτου
καταφωτίζεται, οὐδὲ τοῦτο ἀσυντελὲς ἡμῖν ἔσται πρὸς τὸ
ζητούμενον. Εἰ γὰρ Θεὸς μὲν ἡ ἀλήθεια, ἡ δὲ ἀλήθεια φῶς

έστι, ταῦτα δὲ τὰ ὑψηλά τε καὶ θεῖα τῶν ὀνομάτων ἡ τοῦ
Εὐαγγελίου φωνὴ προσμαρτυρεῖ τῷ διὰ σαρκὸς ἡμῖν ὁφθέντι
Θεῷ, ἀκολούθως ἡ τοιαύτη τῆς ἀρετῆς ἀγωγὴ προσάγει
ἥμᾶς τῇ γνώσει τοῦ φωτὸς ἐκείνου ὃ μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης
κάτεισι φύσεως, οὐκ ἀπό τινος τῶν περὶ τὰ ἄστρα φωστήρων
λαμπόμενον, ὡς ἂν μὴ τῆς ὑποκειμένης ὅλης ἡ αὐγὴ νομις-
θείη, ἀλλ’ ἀπὸ γηίνης θάμνου τοὺς κατ’ οὐρανὸν φωστήρας
ταῖς ἀκτίσιν ὑπερβαλλόμενον,

δι’ οὖ διδασκόμεθα καὶ

τὸ κατὰ τὴν Παρθένον μυστήριον ἀφ’ ᾧ τὸ τῆς θεότητος
φῶς ἐπιλάμψαν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ διὰ γεννήσεως ἀδιάφθορον
ἐφύλαξε τὴν ἔξαψασαν θάμνον, τοῦ βλαστοῦ τῆς παρθενίας
μὴ καταμαρανθέντος τῷ τόκῳ.

Παρ’ ἐκείνου τοῦ φωτὸς διδασκόμεθα τί ποιήσαντες
ἐντὸς τῶν ἀκτίνων τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς στησόμεθα ὅτι
οὐκ ἔστι δεδεμένοις ποσὶν ἀναδραμεῖν πρὸς τὸ ὑψος ἐκεῖνο,
ἐν ᾧ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ὁρᾶται, εἰ μὴ περιλυθείη τῶν τῆς
ψυχῆς βάσεων ἡ νεκρά τε καὶ γηίνη τῶν δερμάτων περιβολή,
ἡ περιτεθεῖσα κατ’ ἀρχὰς τῇ φύσει, ὅτε διὰ τῆς παρακοῆς
τοῦ θείου θελήματος ἐγυμνώθημεν. Καὶ οὕτως ἐπακολουθήσει
τούτων ἡμῖν γενομένων ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις, αὐτὴ ἔαυτὴν
φανεροῦσα· ἡ γὰρ τοῦ ὄντος ἐπίγνωσις τῆς περὶ τὸ μὴ ὄν
ὑπολήψεως καθάρσιον γίνεται.

Τοῦτο δέ ἔστι κατά γε

τὸν ἐμὸν λόγον ὁρισμὸς ἀληθείας τὸ μὴ διαψευσθῆναι τῆς τοῦ
ὄντος κατανοήσεως. Ψεῦδος γάρ ἔστι φαντασία τις περὶ τὸ
μὴ ὄν ἐγγινομένη τῇ διανοίᾳ, ὡς ὑφεστῶτος τοῦ μὴ ὑπάρχον-
τος, ἀλήθεια δὲ ἡ τοῦ ὄντος ἀσφαλῆς κατανόησις.

Καὶ οὕτω πολλῷ τις τῷ μεταξὺ χρόνῳ ταῖς ὑψηλαῖς δι’ ἥσυ-
χίας ἐμφιλοσοφήσας μελέταις μόλις κατανοήσει τί μέν ἔστιν
ὡς ἀληθῶς τὸ ὄν, ὃ τῇ ἔαυτοῦ φύσει τὸ εἶναι ἔχει, τί δὲ
τὸ μὴ ὄν, ὃ ἐν τῷ δοκεῖν μόνον ἐστὶν εἶναι, ἀνυπόστατον
ἔχον ἐφ’ ἔαυτοῦ τὴν φύσιν.

“Ο μοι δοκεῖ τότε ὃ μέγας Μωϋσῆς ἐν τῇ θεοφανείᾳ
παιδευθεὶς γνῶναι ὅτι οὐδὲν τῶν ἄλλων ὅσα τε τῇ αἰσθήσει
καταλαμβάνεται καὶ ὅσα κατὰ τὴν διάνοιαν θεωρεῖται τῷ
ὄντι ὑφέστηκε, πλὴν τῆς ὑπερανεστώσης οὐσίας καὶ αἰτίας
τοῦ παντὸς ἀφ’ ᾧ ἐξῆπται τὸ πᾶν.

Εἰ γάρ τι καὶ ἄλλο

ἐν τοῖς οὖσιν ἡ διάνοια βλέπει, ἄλλως οὐδενὶ τῶν ὄντων τὸ
ἀπροσδεὲς τοῦ ἐτέρου ἐνθεωρεῖ ὃ λόγος ὥδυνατόν ἔστι

δίχα τῆς μετουσίας τοῦ ὄντος εἶναι. Τὸ δὲ ὠσαύτως ἔχον
ἀεί, τὸ ἀναυξέν, τὸ ἀμείωτον, τὸ πρὸς πᾶσαν μεταβολὴν
τὴν τε πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ἐπίσης
ἀκίνητον #τοῦ μὲν γὰρ χείρονος ἡλλοτρίωται, τὸ δὲ κρεῖττον
οὐκ ἔχει, τὸ δὲ παντὸς ἀνενδεὲς ἐτέρου, τὸ μόνον ὀρεκτόν,
καὶ παρὰ παντὸς μετεχόμενον καὶ ἐν τῇ μετουσίᾳ τῶν μετε-
χόντων οὐκ ἐλαττούμενον, τοῦτο ἐστιν ἀληθῶς τὸ ὄντως
ὄν καὶ ἡ τούτου κατανόησις ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσίς ἐστιν.

Ἐν τούτῳ τοίνυν γενόμενος τότε μὲν ἐκεῖνος, νυνὶ δὲ
πᾶς ὁ κατ' ἐκεῖνον τῆς γηίνης ἑαυτὸν ἐκλύων περιβολῆς καὶ
τὸ ἐκ τῆς βάτου φῶς βλέπων, τουτέστι πρὸς τὴν διὰ σαρκὸς
τῆς ἀκανθώδους ταύτης ἐπιλάμψασαν ἡμῖν ἀκτῖνα, ἥτις
ἐστί, καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον φησι, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ
ἡ ἀλήθεια, τότε τοιοῦτος γίνεται οὗς καὶ ἐτέροις εἰς σωτηρίαν
ἀρκέσαι καὶ καθελεῖν μὲν τὴν ἐπικρατοῦσαν κακῶς τυραννίδα,
ἔξελέσθαι δὲ πρὸς ἐλευθερίαν πᾶν τὸ τῇ πονηρῷ δουλείᾳ
κατακρατούμενον, τῆς ἀλλοιωθείσης δεξιᾶς καὶ τῆς εἰς ὅφιν
μεταβληθείσης βακτηρίας τῶν θαυμάτων καθηγουμένης,
ῷ μοι δοκεῖ δι' αἰνίγματος τὸ διὰ σαρκὸς παραδη-
λοῦσθαι τοῦ Κυρίου μυστήριον τῆς φανείσης τοῖς ἀνθρώποις
θεότητος, δι' ἣς γίνεται ἡ τε τοῦ τυράννου καθαίρεσις καὶ
ἡ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένων ἐλευθερία.

Τὰ δέ με πρὸς

τὴν διάνοιαν ἀνάγοντα ταύτην ἐστὶ προφητική τε καὶ
εὐαγγελικὴ μαρτυρία. Ὁ μὲν γὰρ Προφήτης φησίν· αὕτη
ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Υψίστου, ὡς μὲν τῆς θείας
φύσεως ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ θεωρουμένης, τῇ δὲ πρὸς τὸ
ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ
ἡμέτερον σχῆμα τε καὶ εἴδος ἀλλοιωθείσης.

Καὶ γὰρ

ἐκεῖ τοῦ νομοθέτου ἡ χεὶρ προβληθεῖσα τοῦ κόλπου πρὸς τὸ
παρὰ φύσιν ἡλλοιώθη χρῶμα· καὶ πάλιν ἐν κόλποις γενομένη
πρὸς τὴν ἴδιαν αὐτῆς καὶ κατὰ φύσιν ἐπανῆλθε χάριν. Καὶ ὁ
μονογενὴς Θεός, ὁ ὧν ἐν κόλποις τοῦ Πατρός, οὗτός ἐστιν
ἡ δεξιὰ τοῦ Υψίστου,

ὅτε δὲ ἡμῖν ἐκ τῶν κόλπων
ἐφάνη, καθ' ἡμᾶς ἡλλοιώθη ἐπεὶ δὲ τὰς ἡμετέρας ἀσθενείας
ἐκμάξας πάλιν ἐπανήγαγε τὴν ἐν ἡμῖν γενομένην χεῖρα καὶ
καθ' ἡμᾶς χρωσθεῖσαν ἐπὶ τὸν ἴδιον κόλπον #κόλπος δὲ τῆς
δεξιᾶς ὁ Πατήρ, τότε οὐ τὸ ἀπαθὲς τῆς φύσεως εἰς πάθος
ἡλλοιώσεν, ἀλλὰ τὸ τρεπτόν τε καὶ ἐμπαθὲς διὰ τῆς πρὸς

τὸ ἄτρεπτον κοινωνίας εἰς ἀπάθειαν μετεστοιχείωσεν.

Ἡ δὲ εἰς ὅφιν μεταβολὴ τῆς βακτηρίας μὴ ταρασσέσθω τοὺς φιλοχρίστους ὡς ἀπεμφαίνοντι ζῷῳ προσαρμοζόντων ἡμῶν τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον. Αὐτὴν γὰρ ἡ ἀληθειαὶ διὰ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς οὐ παραιτεῖται τὴν τοιαύτην εἰκόνα δι’ ὃν φησιν· ὥσπερ γὰρ Μωϋσῆς Ὕψωσε τὸν ὅφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ καὶ τὸν Γίὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ σαφῆς ὁ λόγος. Εἰ γὰρ ὁ τῆς ἀμαρτίας πατὴρ ὅφις ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τὸ ἐκ τοῦ ὅφεως γεννηθὲν πάντως ὅφις ἐστίν, οὐκοῦν ἀκολουθῶς ἡ ἀμαρτία τοῦ γεγεννηκότος αὐτὴν ἐστι συνώνυμος. Ἀλλὰ μὴν ἀμαρτίαν δι’ ἡμᾶς γενέσθαι τὸν Κύριον ὁ ἀποστολικὸς διαμαρτύρεται λόγος τὸν τὴν ἀμαρτητικὴν ἡμῶν φύσιν περιβαλλόμενον.

Κατὰ λόγον· ἄρα τῷ Κυρίῳ προσαρμόζει τὸ αἰνιγμα.

Εἰ γὰρ ὅφις μὲν ἡ ἀμαρτία, ὁ δὲ Κύριος ἀμαρτία ἐγένετο, φανερὸν ἀν εἴη πᾶσι τὸ διὰ τῆς ἀκολουθίας ἀναφαινόμενον· ὁ γὰρ ἀμαρτία γενόμενος ὅφις ἐγένετο, ὃς οὐδὲν ἄλλο ἡ ἀμαρτία ἐστίν. Ἀλλὰ δι’ ἡμᾶς γίνεται ὅφις, ἐφ’ ὃ τε τοὺς Αἰγυπτίους ὅφεις τοὺς παρὰ τῶν γοήτων ζωογονουμένους διαφαγεῖν τε καὶ δαπανῆσαι,

οὐ γενομένου πάλιν εἰς τὴν βακτηρίαν μεθίσταται, δι’ ἣς σωφρονίζονται μὲν οἱ ἀμαρτάνοντες, ἀναπαύονται δὲ οἱ τὴν ἀνωφερῆ καὶ δυσπόρευτον τῆς ἀρετῆς πορείαν ἀνιόντες, διὰ τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδων τῇ βακτηρίᾳ τῆς πίστεως ἐπερειδόμενοι· ἔστι γὰρ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις.

Ο τοίνυν ἐν περινοίᾳ τούτων γενόμενος θεὸς ἄντικρυς γίνεται τῶν ἀνθεστηκότων μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πρὸς δὲ τὴν ὑλώδη ταύτην καὶ ἀνυπόστατον ἀπάτην ἐπτοημένων, οὗ τὸ ἀκούσαι τοῦ ὄντος ὡς τι τῶν ματαίων καταπεφρόνηται.

Φησὶ γὰρ ὁ Φαραὼ· τίς ἐστιν οὐ εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ; Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον. Μόνον δὲ νομίζεται τίμιον δσον ὑλώδες καὶ σάρκινον τῶν περὶ τὰς ἀλογωτέρας αἰσθήσεις ἀναστρεφομένων.

Εἰ τοίνυν ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τῆς τοῦ φωτὸς ἐκλάμψεως δυναμωθείη καὶ τοσαυτὴν ἴσχύν τε καὶ ἔξουσίαν κατὰ τῶν ἀντιτεταγμένων λάβοι, τότε, καθάπερ τις ἀθλητὴς ἵκανως ἐν παιδοτρίβου τὴν ἀθλητικὴν ἀνδρείαν ἐκμελετήσας, θαρσῶν ἥδη καὶ πεποιθώς, πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν ἀποδύεται, διὰ χειρὸς τὴν βακτηρίαν ἔχων ἐκείνην, τουτέστι τὸν λόγον τῆς πίστεως, ὃ μέλλει τοὺς

Αἰγυπτίους ὅφεις καταγωνίζεσθαι.

’Ακολουθήσει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ ἐξ ἀλλοφύλων ὁμόζυγος· ἔστι γάρ τι καὶ τῆς ἐξω παιδεύσεως πρὸς συζυγίαν ἥμῶν εἰς τεκνογονίαν ἀρετῆς οὐκ ἀπόβλητον. Καὶ γὰρ ἡ ἡθική τε καὶ φυσικὴ φιλοσοφία γένοιτο ἂν ποτε τῷ ὑψηλοτέρῳ βίῳ σύζυγός τε καὶ φίλη καὶ κοινωνὸς τῆς ζωῆς, μόνον εἰ τὰ ἐκ ταύτης κυήματα μηδὲν ἐπάγοιτο τοῦ ἀλλοφύλου μιάσματος.

Τούτου γὰρ μὴ περιτμηθέντος καὶ περιαιρεθέντος, ὥστε πᾶν ἐπιβλαβὲς καὶ ἀκάθαρτον ἀφαιρεθῆναι, ὁ συναντῶν ἄγγελος τὸν περὶ θανάτου φόβον ἐπάγει· δὲν ἰλεοῦται ἡ σύμβιος, ἡ καθαρὸν ἀποδεικνύουσα τὸ ἔαυτῆς ἔγγονον τῇ περιαιρέσει τοῦ ἴδιώματος ἀφ' οὗ γνωρίζεται τὸ ἀλλόφυλον.

Οἶμαι δὲ τῷ μεμυημένῳ τῆς ἱστορικῆς ὑφηγήσεως πρόδηλον εἶναι διὰ τῶν εἰρημένων τὴν ἀκολουθίαν τῆς κατ' ἀρετὴν ἐπιδόσεως ἦν ὑποδείκνυσιν ὁ λόγος, τῷ είρμῳ τῶν ἱστορικῶν αἰνιγμάτων ἀκολούθως ἐπόμενος. Ἔστι γάρ τι τῆς φιλοσόφου γονῆς ἐν μαθήμασι σαρκῶδες τε καὶ ἀκρόβυστον, οὐ περιαιρεθέντος τῆς Ἰσραηλιτικῆς εὐγενείας ἔστι τὸ λειπόμενον.

Οὗν ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ ἡ ἐξωθεν φιλοσοφία φησίν· οὗτος ὁ εὔσεβής ἔστι τόκος.

’Αλλὰ μεταβαίνειν ἀπὸ σωμάτων εἰς σώματα καὶ ἐκ λογικῆς φύσεως εἰς ἄλογον αὐτὴν μεταφύεσθαι, τοῦτο ἡ σαρκῶδης τε καὶ ἀλλόφυλός ἔστιν ἀκροβυστία. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά. Θεὸν εἶναι φησιν, ἀλλὰ καὶ ὑλικὸν αὐτὸν οἴεται. Δημιουργὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ, ἀλλὰ ὕλης πρὸς τὴν δημιουργίαν δεόμενον. Ἀγαθόν τε καὶ δυνατὸν εἶναι δίδωσιν, ἀλλὰ παραχωρεῖν ἐν πολλοῖς τῇ ἀνάγκῃ τῆς είμαρμένης.

Καὶ

τί ἂν τις τὰ καθ' ἔκαστον διηγοῖτο, ὅπως τὰ καλὰ τῶν δογμάτων παρὰ τῇ ἐξω φιλοσοφίᾳ ταῖς ἀτόποις προσθήκαις καταμολύνεται· ὃν περιαιρεθέντων ἔλεως ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ ἄγγελος γίνεται, ως τῷ γνησίῳ τόκῳ τῶν τοιούτων δογμάτων ἐπαγαλλόμενος.

’Αλλ’ ἐπανιτέον πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ὡς ἂν καὶ ἡμῖν ἀπαντήσειε ποτε πλησίον γενομένοις τῶν Αἰγυπτίων ἀγώνων ἡ ἀδελφικὴ συμμαχία. Μεμνήμεθα γὰρ ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου συντυχία γίνεται τῷ Μωϋσεῖ πολεμική τε καὶ στασιώδης, Ἐβραῖον

καταπονοῦντος τοῦ Αἰγυπτίου καὶ πάλιν Ἐβραίου πρὸς τὸ δόμόφυλον στασιάζοντος.

”Ηδη δὲ πρὸς τὸ μεῖζον τῶν τῆς

ψυχῆς κατορθωμάτων διά τε τῆς μακρᾶς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐν τῷ ὕψει γενομένης φωταγωγίας ἐπαρθέντι, φίλιός τε καὶ εἰρηνικὴ γίνεται ἡ συντυχία, θεόθεν τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ παρορμηθέντος. Εἰ γὰρ πρὸς τὴν τροπικωτέραν μεταληφθείη θεωρίαν τὸ καθ' ίστορίαν γεγενημένον, οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἄχρηστον πρὸς τὸν ἡμέτερον εὑρεθείη σκοπόν.

Τῷ ὅντι γὰρ τοῖς ἐν ἀρετῇ κατορθοῦσι καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσα τῇ φύσει ἡμῶν συμμαχία συνίσταται, ἥ προγενεστέρα μέν ἐστι κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν, τότε δὲ φαίνεται καὶ γνωρίζεται, ὅταν ἵκανῶς τῷ ὑψηλοτέρῳ βίᾳ διὰ προσοχῆς τε καὶ ἐπιμελείας ἔαυτοὺς οἰκειώσαντες πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους τῶν ἀθλητῶν ἀποδύωμεθα.

‘Ως δ’ ἂν μὴ δὶ’ αἰνίγματος ἡμῖν τὰ αἰνίγματα διαλύοιτο, γυμνότερον ἐκθήσομαι τὴν περὶ τούτου διάνοιαν.

Λόγος τίς ἐστιν, ἐκ πατρικῆς παραδόσεως τὸ πιστὸν ἔχων, ὃς φησι, πεσούσης ἡμῶν εἰς ἀμαρτίαν τῆς φύσεως, μὴ περιιδεῖν τὸν θεὸν τὴν πτῶσιν ἡμῶν ἀπρονόητον, ἀλλ’ ἄγγελόν τινα τῶν τὴν ἀσώματον εἱληχότων φύσιν παρακαθιστᾶν εἰς συμμαχίαν τῇ ἑκάστου ζωῇ, ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου τὸν φθορέα τῆς φύσεως ἀντιμηχανᾶσθαι τὸ ἵσον, διὰ πονηροῦ τινος καὶ κακοποιοῦ δαίμονος τῇ τοῦ ἀνθρώπου ζωῇ λυμαινόμενον, ἐν μέσῳ δὲ ὅντα τῶν δύο τὸν ἀνθρωπὸν τὸν ἐκατέρου τῶν παρεπομένων σκοπὸν ὑπεναντίως πρὸς τὸν ἔτερον ἔχοντα δὶ’ ἔαυτοῦ ποιεῖν κατὰ τοῦ ἄλλου ἐπικρατέστερον, προδεικνύντος τοῖς λογισμοῖς τοῦ μὲν ἀγαθοῦ τὰ τῆς ἀρετῆς ἀγαθά, ὅσα τοῖς κατορθοῦσιν δὶ’ ἐλπίδος ὁρᾶται, τοῦ δὲ ἐτέρου τὰς ὑλώδεις ἡδονάς, ἀφ’ ὧν ἐλπὶς μὲν ἀγαθῶν οὐδεμία, τὸ δὲ παρὸν καὶ μετεχόμενον καὶ ὁρῶμενον τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀνοήτων ἀνδραποδίζεται.

Εἴπερ οὖν ἀλλοτριωθείη

τις τῶν ἐπὶ κακῷ δελεαζόντων, πρὸς τὸ κρείττον τοῖς λογισμοῖς ἐπιτρέψας, καὶ οἵονεὶ κατὰ νώτου τὴν κακίαν ποιήσειεν, ἀντιπρόσωπον τὴν ἔαυτοῦ ψυχῆν, οὗτον τι κάτοπτρον, πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν ἀγαθῶν στήσας, ὡς τῆς προδεικνυμένης αὐτῷ θεόθεν ἀρετῆς τὰς εἰκόνας τε καὶ τὰς ἐμφάσεις τῷ καθαρῷ τῆς ἴδιας ψυχῆς ἐντυπώσασθαι, τότε αὐτῷ ἡ τοῦ ἀδελφοῦ συμμαχία συναντᾶ καὶ συνίσταται. Ἀδελφὸς γὰρ

τρόπον τινὰ κατὰ τὸ λογικόν τε καὶ νοερὸν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἄγγελος, ὁ τότε, καθὼς εἴρηται, φαινόμενός τε καὶ παριστάμενος, δταν τῷ Φαραὼ προσεγγίζωμεν.

Μηδεὶς δὲ διόλου τὴν τῆς ἴστορίας ἔκθεσιν παρατεθεῖσθαι τῷ είρμῳ τῆς τοιαύτης τοῦ νοῦ θεωρίας οἰόμενος, εἴ πού τι τῶν γεγραμμένων ἔξω ταύτης τῆς διανοίας εὐρίσκοιτο, δι’ ἐκείνου καὶ τὸ πᾶν ἀθετείτω· ἀλλ’ ἀεὶ μεμνήσθω τοῦ σκοποῦ τῶν ἡμετέρων λόγων, πρὸς ὃν βλέποντες ταῦτα διεξερχόμεθα, εὐθὺς ἐν προοιμίοις ἐπειπόντες τῶν εὐδοκίμων ἀνδρῶν τοὺς βίους εἰς ἀρετῆς ὑπόδειγμα τοῖς ἐφεξῆς προκεισθαι.

Ἐπεὶ οὖν δι’ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς ὕλης ἐλθεῖν τοὺς ζηλούντας τὰ ἐκείνων οὐχ οἶν τε #πῶς γὰρ ἀν εὐρεθείη πάλιν ὁ ἐκ μετοικεσίας ἐν Αἰγύπτῳ λαὸς πληθυνόμενος καὶ πάλιν ὁ καταδουλούμενος τύραννος ὁ πρὸς τὴν ἄρρενα γονὴν δυσμενῶς ἔχων, τὸ δὲ μαλακώτερόν τε καὶ ἀσθενέστερον εἰς πλῆθος αὔξων καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα περιέχει ὁ λόγο\$ς, ἐπεὶ οὖν ἀδύνατον ἀπεδείχθη δι’ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὰ τῶν μακαρίων μιμήσασθαι θαύματα, μεταληπτέον ἀν εἴη πρός τινα ἡθικὴν διδασκαλίαν ἐκ τῆς ὑλικῆς ἀκολουθίας τὰ ἐνδεχόμενα, δι’ ὃν ἀν τις γένοιτο τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἐσπουδακόσι πρὸς τὸν τοιοῦτον βίον συνεργία.

Εἰ δέ τι τῶν ἐν τῇ ἴστορίᾳ γεγονότων ἔξω τοῦ είρμοῦ τῆς ἀνηγμένης διανοίας ἡ τῶν πραγμάτων ἀνάγκη πεσεῖν ἐκβιάσαιτο, ὑπερβάντας τοῦτο, ὡς πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἀλυσιτελές καὶ ἀνόνητον, μὴ διακόπτειν ἔξεστι τῆς ἀρετῆς τὴν ὑφήγησιν.

Ταῦτα δέ φημι περὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀαρὼν νοηθέντων, τὸ ἀντιπίπτον ἐκ τοῦ ἀκολούθου προθεραπεύων. Ἐρεῖ γάρ τις τὸ μὲν συγγενῶς ἔχειν πρὸς τὴν ψυχὴν ἐν τῷ νοητῷ τε καὶ ἀσωμάτῳ τὸν ἄγγελον καὶ τὸ προγενέστερον τῆς ἡμετέρας κατασκευῆς εἶναι καὶ τὸ συνίστασθαι τοῖς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους συμπλεκομένοις μὴ ἀμφιβάλλειν, μὴ μέντοι καλῶς ἔχειν εἰς ἐκείνου τύπον τὸν Ἀαρὼν νοεῖν, τὸν τῆς εἰδωλολατρείας τοῖς Ἰσραηλίταις καθηγησάμενον.

Πρὸς δὲ ἐροῦμεν, τὸν είρμὸν ὑπερβάντες, ταῦτα ἢ εἰρήκαμεν ὅτι τὸ ἔξω τοῦ σκοποῦ μὴ ἀνατρεπέτω τὴν ἐν τοῖς λοιποῖς ἀρμονίαν, καὶ ὅτι ὁμώνυμόν τι χρῆμα καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὸ τοῦ ἀγγέλου ἐστίν, ἵσως ἐφ’ ἔκατέρῳ τῶν ἀντικειμένων ταῖς σημασίαις ἐφαρμοζόμενον.

Οὐ γὰρ δὴ τοῦ

Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σατανᾶ ἄγγελος ὀνομάζεται·
καὶ οὐ τὸν χρηστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πονηρὸν ἀδελφὸν
καλοῦμεν. Οὕτω γάρ φησιν ἡ Γραφὴ ἐπὶ μὲν τῶν χρηστο-
τέρων ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις χρήσιμοι ἔστωσαν ἐπὶ δὲ
τῶν ἐναντίων, δἵτι πᾶς ἀδελφὸς πτέρνη πτερνιεῖ.

Ταῦτα δὲ τῇ ἀκολουθίᾳ παραθέντες τοῦ λόγου καὶ τὴν
ἀκριβεστέραν ὑπὲρ αὐτῶν θεωρίαν εἰς τὸν ἴδιον ὑπερθέμενοι
τόπον, νῦν τῶν προκειμένων ἀψώμεθα. Ὁ τοίνυν ἔαυτόν τε
τῷ ἐπιφανέντι φωτὶ δυναμώσας καὶ τὸν τοιοῦτον ἀδελφὸν
σύμμαχόν τε καὶ παραστάτην κτησάμενος, θαρσῶν τῷ
λαῷ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας προσάγει λόγους καὶ τῆς
πατρικῆς εὐγενείας ἀναμιμνήσκει καὶ δύος ἀν ἔξω γένοιντο
τῆς περὶ τὸν πηλὸν καὶ τὴν πλινθείαν ταλαιπωρίας δίδωσι
γνώμην.

Τί οὖν ἡμᾶς διὰ τούτων παιδεύει ἡ ἱστορία; τὸ
μὴ δεῖν κατατολμᾶν τῆς ἐν τῷ λαῷ φωνῆς τὸν μὴ διὰ τῆς
τοιαύτης ἀγωγῆς πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὁμιλίαν τὸν λόγον
παρασκευάσαντα. Ὁρᾶς γὰρ ὡς νέος ὃν ἔτι, πρὶν εἰς τοσοῦτον
αὐξηθῆναι τῇ ἀρετῇ, ἐπὶ δύο τινῶν ἀνθρώπων οὐκ ἀξιόπιστος
ἐνομίσθη σύμβουλος εἰρήνης γενέσθαι τοῖς στασιάζουσι,
νυνὶ δὲ τοσαύταις μυριάσι κατὰ ταύτὸν διαλέγεται, μονονουχὶ
βιώσης σοι τοῦτο τῆς ἱστορίας, μὴ ἐπιτολμᾶν ἐν διδασκαλίᾳ
τῇ συμβουλῇ τῶν ἀκουόντων, εἰ μὴ διὰ τοιαύτης καὶ τοσαύτης
ἐπιμελείας ἡ περὶ τούτου κατορθωθείη σοι δύναμις.

Ἄλλὰ γενομένων τῶν χρηστοτέρων λόγων καὶ τῆς
ἐλευθερίας ὑποδειχθείσης καὶ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὴν
ἐπιθυμίαν ταύτην ἐπιρρωσθέντων, παροξύνεται ὁ πολέμιος
καὶ ἐπιτείνει τὴν ἀλγηδόνα τοῖς ὑπηκόοις τοῦ λόγου. Οὐδὲ
τοῦτο ἔξω τῶν νῦν γινομένων ἔστιν. Πολλοὶ γὰρ τῶν παρα-
δεξαμένων τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς τυραννίδος λόγον καὶ
προστιθεμένων τῷ κηρύγματι μέχρι τοῦ νῦν ταῖς τῶν
πειρασμῶν προσβολαῖς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ἐπηρεάζονται.

Ἐξ ὃν πολλοὶ μὲν δοκιμώτεροι καὶ βεβαιότεροι περὶ τὴν
πίστιν καθίστανται, τῇ προσβολῇ τῶν λυπούντων στομού-
μενοι, τῶν δὲ ἀσθενεστέρων τινὲς καὶ ἐποκλάζουσι τοῖς
τοιούτοις συμπτώμασιν, ἄντικρυς ἐκεῖνα φθεγγόμενοι τὸ
λυσιτελεῖν αὐτοῖς μᾶλλον ἀνηκόοις μεῖναι τοῦ τῆς ἐλευθερίας
κηρύγματος ἢ τοῖς τοιούτοις διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην συνε-
νεχθῆναι,

δ δὴ καὶ τότε ἐγένετο, ὑπὸ μικροψυχίας τῶν

Ίσραηλιτῶν ἐν αἰτίᾳ ποιουμένων τοὺς τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῖς τῆς δουλείας ἐπαγγείλαντας. Ἄλλ' οὐδὲν μᾶλλον ἀνήσει ὁ λόγος πρὸς τὸ καλὸν ἐφελκόμενος, καὶ παιδικῶς ἀποδειλιάσῃ πρὸς τὰς τῶν πειρασμῶν ἀηθείας ὁ νήπιος ἔτι καὶ ἀτελὴς τὴν διάνοιαν.

Τῷ μὲν γὰρ βλαπτικῷ καὶ φθοροποιῷ δαίμονι τοῦτο κατὰ τῶν ἀνθρώπων σπουδάζεται τὸ μὴ εἰς τὸν οὐρανὸν βλέπειν τὸ ὑποχείριον, ἀλλὰ τὸ εἰς γῆν κύπτειν καὶ τὸν πηλὸν ἐν ἑαυτῷ πλινθεύειν. Ὅτι γὰρ ἂν ἡ τῆς ψυχῆς ἀπολαύσεως ὡς ἐκ γῆς ἐστι πάντως ἡ ὄντος, παντὶ που δῆλον, εἴτε τι τῶν περὶ γαστέρα καὶ θοίνην σπουδαζομένων εἴτε καὶ ὅσα περὶ τὸν πλοῦτον ὀρᾶται.

Ἡ δὲ τῶν

στοιχείων τούτων μίξις πηλὸς γίνεται καὶ ὀνομάζεται· οὐ πληροῦντες ἑαυτοὺς οἱ πρὸς τὰς πηλώδεις ἥδονάς κεχηνότες οὐδέποτε τὴν δεκτικὴν τῶν ἥδονῶν εὔρυχωρίαν πλήρη φυλάσσουσιν, ἀλλὰ τὸ ἀεὶ πληρούμενον κενὸν γίνεται πάλιν τῷ ἐπεισρέοντι. Οὕτω γὰρ ὁ πλινθουργῶν ἄλλοτε ἄλλον πηλὸν ἀεὶ κενούμενῳ ἐπιβάλλει τῷ τύπῳ, ὃ μοι δοκεῖ τις καὶ πρὸς τὴν ἐπιθυμητικὴν τῆς ψυχῆς βλέπων διάθεσιν εὔκόλως ἂν νοῆσαι τὸ αἴνιγμα.

Ο γὰρ πληρώσας ἑαυτοῦ

τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τινὶ ὅντις ἐσπούδασεν, εἰ πρὸς ἔτερόν τι τῇ ἐπιθυμίᾳ ῥέψειε, κενὸς πρὸς ἐκεῖνο πάλιν εὐρίσκεται· καὶ γένηται τούτῳ πλήρης, τῷ ἐτέρῳ πάλιν κενός τε καὶ εὔρυχωρος γίνεται. Καὶ τοῦτο οὐ παύεται διὰ παντὸς ἐν ἡμῖν ἐνεργούμενον, ἔως ἂν τις ὑπεξέλθοι τοῦ ὑλώδους βίου.

Ἡ δὲ

καλάμη καὶ τὸ ἐκ ταύτης ἄχυρον ὃ καταμιγνύειν τῇ πλίνθῳ καταναγκάζεται ὁ τοῖς τυραννικοῖς ὑπακούων προστάγμασι παρά τε τοῦ θείου Εὐαγγελίου καὶ παρὰ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀποστόλου φωνῆς προσερμηνεύεται, ἀμφοτέρων ὁμοίως πυρὸς ὑλὴν τό τε ἄχυρον καὶ τὴν καλάμην ἐρμηνευσάντων.

Οταν τοίνυν τις τῶν ἐν ἀρετῇ προεχόντων ἀποσπάν
ἐθέλῃ τοὺς τῇ ἀπάτῃ δεδουλωμένους εἰς βίον ἐμφιλόσοφόν τε καὶ ἐλεύθερον, οἶδεν ὁ ταῖς ποικίλαις, καθώς φησιν ὁ

Ἀπόστολος, μεθοδείαις κατὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν σοφιστεύων ἀντιπαρεισάγειν τῷ θείῳ νόμῳ τὰ τῆς ἀπάτης σοφίσματα.
Ταῦτα δὲ λέγω πρὸς τοὺς Αἴγυπτίους δράκοντας βλέπων τῷ λόγῳ, τουτέστι πρὸς τὰς ποικίλας τῆς ἀπάτης κακίας,
ῶν τὸν ἀφανισμὸν ἡ τοῦ Μωϋσέως ῥάβδος ἐργάζεται, περὶ

ἥς μετρίως ἥδη τὰ εἰκότα προτεθεώρηται.

Οὗτος τοίνυν

ὅ τὴν ἄμαχον ἐκείνην κεκτημένος τῆς ἀρετῆς ῥάβδον τὴν τὰς σεσοφισμένας ἔξαφανίζουσαν ῥάβδους ὁδῷ τινι καὶ ἀκολουθίᾳ πρὸς τὰ μείζω πρόεισι τῶν θαυμάτων. Ἡ δὲ θαυματοποιίᾳ οὐ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκπλήξεως τῶν ἐντυγχανόντων γίνεται, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον τῶν σωζομένων βλέπει. Τοῖς γὰρ αὐτοῖς τῆς ἀρετῆς θαύμασι καθαιρεῖται μὲν τὸ πολέμιον, αὔξεται δὲ τὸ ὅμοφυλον.

Πρῶτον δὲ γενικώτερον τῶν ἐπὶ μέρους θαυμάτων τὸν κατὰ τὴν ἀναγωγὴν καταμάθωμεν σκοπόν· εἴπ' οὕτω δυνατὸν ἂν γένοιτο ἡμῖν καὶ τοῖς καθ' ἔκαστον ἐφαρμόσαι τὸ νόημα. Ἡ γὰρ διδασκαλία τῆς ἀληθείας πρὸς τὰς διαθέσεις τῶν δεχομένων τὸν λόγον συμμεταβάλλεται. Ἐπίσης γὰρ πᾶσι τοῦ λόγου τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν προδεικνύντος, ὁ μὲν εὐπειθῶς πρὸς τὸ δεικνύμενον ἔχων ἐν φωτὶ τὴν διάνοιαν ἔχει, τῷ δὲ ἀντιτύπως διακειμένῳ καὶ μὴ καταδεχομένῳ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῆς ἀληθείας τὴν ψυχὴν διαβλέψαι παραμένει τῆς ἀγνοίας ὁ ζόφος. Εἰ δὴ τὸ καθόλου νοηθὲν ἡμῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ψεύδος οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἂν τὰ καθ' ἔκαστον πάντως ἐτέρως ἔχοι, τῆς ἐπὶ μέρους ἔξετάσεως συναποδειχθείσης τῷ ὅλῳ.

Οὐκοῦν οὐδὲν θαυμαστὸν ἀπαθῆ τὸν Ἐβραῖον μένειν τῶν Αἰγυπτίων κακῶν ἐν μέσοις τοῖς ἀλλοφύλοις ἀναστρεφόμενον, ἐπεὶ καὶ νῦν τὸ ἵσον ἔστι γινόμενον ἴδεν. Τῶν γὰρ ἐν ταῖς πολυνανθρώποις πόλεσι πρὸς τὰς ἐναντίας δόξας διεστηκότων τοῖς μὲν πότιμόν τε καὶ διαφανές ἔστι τὸ νᾶμα τῆς πίστεως, ὁ διὰ τῆς θείας διδασκαλίας ἀρύονται, τοῖς δὲ διὰ τῆς πονηρᾶς ὑπολήψεως αἰγυπτιάζουσι διεφθορὸς αἷμα τὸ ὄδωρ γίνεται.

Καὶ πολλάκις ἐπιχειρεῖ ὁ παρασοφισμὸς τῆς ἀπάτης καὶ τὸ τῶν Ἐβραίων ποτὸν τῷ μολυσμῷ τοῦ ψεύδους αἵματοποιῆσαι, τουτέστι τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ ἡμῖν δεῖξαι μὴ τοιοῦτον ὄντα οἶός ἔστιν ἀλλ' οὐκ ἀχρειώσειε καθόλου τὸ ποτόν, κανὲν ἐκ τοῦ προχείρου δι' ἀπάτης περιφοινίξῃ τὸ εἶδος. Πίνει γὰρ ὁ Ἐβραῖος τὸ ἀληθινὸν ὄδωρ, κανὲν παρὰ τῶν ἐναντίων πιθανῶς διαβάλληται, οὐδὲν πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἀπάτης ἐπιστρεφόμενος.

Οὕτω καὶ τὸ τῶν βατράχων γένος τὸ εἰδεχθὲς καὶ πολύφωνον, ὃ ἀμφίβιος μὲν ἡ ζωὴ, ἔρπηστικὸν δὲ τὸ πήδημα, ἀηδὴς δὲ οὐ μόνον ἡ ὄψις, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρωτὸς ἡ δυσωδία,

ὅ τοῖς οἴκοις καὶ ταῖς κλίναις καὶ τοῖς ταμιείοις τῶν
Αἰγυπτίων εἰσέρπει, τῆς δὲ τῶν Ἐβραίων ζωῆς οὐκ ἐφάπτε-
ται.

’Αληθῶς γὰρ βατράχων ἄντικρυς γένη ἔστι τὰ
φθοροποιὰ τῆς κακίας γεννήματα ἐκ τῆς ρύπαρᾶς καρδίας
τῶν ἀνθρώπων οὗτον ἐκ τινος βορβόρου ζωογονούμενα.
Οὗτοι οἱ βάτραχοι οἰκοῦσι μὲν τὰς οἰκίας τῶν αἰγυπτια-
ζόντων κατὰ τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, δείκνυνται δὲ καὶ ἐπὶ
τῶν τραπεζῶν καὶ τῶν κλινῶν οὐκ ἀπέχονται καὶ εἰς τὰ
ταμιεῖα τῶν ἀποθέτων εἰσδύνουσιν.

’Οταν γὰρ ὕδης τὸν
ρύπαρόν τε καὶ ἀκόλαστον βίον ἐκ τοῦ ἀληθῶς πηλοῦ τε
καὶ βορβόρου τικτόμενον καὶ τῇ πρὸς τὸ ἄλογον μιμήσει
κατὰ τὸ ἐἶδος τῆς ζωῆς ἐν οὐθετέρᾳ φύσει ἀκριβῶς μένοντα
καὶ ἀνθρωπὸν μὲν κατὰ τὴν φύσιν ὅντα, κτῆνος δὲ διὰ τὸ
πάθος γινόμενον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἀμφίβιον ἐκεῖνο καὶ
ἐπαμφοτερίζον τῆς ζωῆς εἶδος ἐπιδεικνύντα, εύρήσεις καὶ
ἐπὶ τούτου τὰ τῆς τοιαύτης νόσου γνωρίσματα, οὐκ ἐπὶ τῆς
κλίνης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐν τοῖς ταμιείοις
καὶ κατὰ πᾶσιν τὴν οἰκησιν.

’Ἐπισημαίνεται γὰρ διὰ
πάντων ὁ τοιοῦτος τὴν ἀσωτίαν, ὥστε πάντας ράδίως
ἐπιγνῶναι διὰ τῶν κατὰ τὸν οἶκον σπουδαζομένων τὸν
βίον τοῦ τε ἀκολάστου καὶ τοῦ καθαρεύοντος, ὅταν ἐν
τούτῳ μὲν ἐπὶ τῶν τοῦ τοίχου κονιαμάτων δείκνυται παρὰ
τῆς τέχνης διὰ εἰδώλων τινῶν τὰ τῆς ἐμπαθοῦς ἡδονῆς
ὑπεκκαύματα, δι᾽ ὃν ὑπομιμήσκεται τῆς νόσου ἡ φύσις,
διὰ τῆς ὄψεως ἐκ τῆς ἀτιμίας τῶν θεαμάτων ἐπὶ τὴν ψυχὴν
ἐπεισχεομένου τοῦ πάθους, ἐπὶ δὲ τοῦ σωφρονούντος φυλακὴν
πᾶσαν καὶ προμήθειαν τοῦ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν καθαρεύειν
τῶν ἐμπαθῶν θεαμάτων.

Καὶ ἡ τράπεζα δὲ ὠσαύτως
καθαρὰ μὲν τοῦ σωφρονούντος εὐρίσκεται, βατραχώδης δὲ
καὶ πολύσαρκος τοῦ πρὸς τὸν βορβορώδη βίον ἰλυσπωμένου.

Κὰν τὰ ταμιεῖα διερευνήσῃς, τουτέστι τὰ κρυπτὰ τοῦ βίου
αὐτοῦ καὶ ἀπόρρητα, πολὺ μᾶλλον ἐν ἐκείνοις σωρείαν
βατράχων ἐν τοῖς ἀκολάστοις κατανοήσεις.

Εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἡ τῆς ἀρετῆς ράβδος ποιεῖν κατὰ τῶν
Αἰγυπτίων ὑπὸ τῆς ἴστορίας λέγεται, μὴ ξενισθῶμεν περὶ
τὸν λόγον· καὶ γὰρ ἐσκληρύνθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν τύραννον
ἡ ἴστορία φησί. Πῶς οὖν ἂν εἴη κατάκριτος, τῇ ἄνωθεν

ἀνάγκη σκληρῶς τε καὶ ἀντιτύπως διατιθέμενος; Καί που τὸ ἵσον φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι· καθόσον οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, περὶ τῶν ἀρρενοφθορούντων λέγων καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀτίμοις τε καὶ ἀρρήτοις τῆς ἀσωτίας τρόποις ἀσχημονούντων.

’Αλλ’ εὶ καὶ οὕτω λέγεται παρὰ

τῆς θείας Γραφῆς τὰ εἰρημένα οὕτω τε τῷ πάθει τῆς ἀτιμίας ὁ Θεὸς ἔκδοτον δίδωσι τὸν πρὸς τοῦτο φερόμενον, οὕτε ὁ Φαραὼ θείᾳ βουλήσει σκληρύνεται, οὕτε ὁ βατραχώδης βίος ὑπὸ τῆς ἀρετῆς πλάσσεται. Εἴ γὰρ βουλητὸν ἦν τοῦτο τῇ θείᾳ φύσει, πάντως ἂν ἐπὶ πάντων κατὰ τὸ ἵσον ἡ τοιαύτη προαίρεσις ἴσχυσεν, ως μηδεμιᾶς ἀρετῆς καὶ κακίας παρὰ τὸν βίον διαφορὰν θεωρεῖσθαι, ἄλλων δὲ ἄλλως μετεχόντων τοῦ βίου καὶ τῶν μὲν δι’ ἀρετῆς κατορθουμένων, τῶν δὲ εἰς κακίαν ἀπορρεόντων. Οὐκ ἄν τις εὐλόγως ὑπερκειμέναις τισὶν ἀνάγκαις ταῖς κατὰ τὸ θεῖον βούλημα συνισταμέναις τὰς διαφορὰς τῶν βίων λογίσαιτο, ὃν ἡ προαίρεσις ἐφ’ ἐκάστου τὸ κράτος ἔχει.

Τίς οὖν παραδίδοται τῷ πάθει τῆς ἀτιμίας, σαφῶς ἔστι παρὰ τοῦ Ἀποστόλου μαθεῖν· ὁ μὴ δοκιμάσας τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, δν οὐκ ἀμυνόμενος ὁ Θεὸς διὰ τὸ μὴ ἐπιγνωσθῆναι παρ’ αὐτοῦ παραδίδωσι τῷ πάθει. ’Αλλὰ τὸ μὴ ἐπιγνῶναι τὸν Θεὸν αἴτιον αὐτῷ γίνεται τοῦ εἰς τὸν ἐμπαθῆ καὶ ἀτιμον βίον κατασυρῆναι.

”Ωσπερ γάρ, τινὸς

εἰπόντος ὅτι μὴ ὄφθεὶς ὁ ἥλιος τὸν δεῖνα τῷ βόθρῳ ἐνέρριψεν, οὐ τοῦτο λογιζόμεθα ὅτι ὄργῃ χρώμενος ὁ φωστὴρ τὸν μὴ βουληθέντα πρὸς αὐτὸν ἴδειν ἐπὶ τὸν βόθρον ἀπώσατο, ἄλλ’ οὕτως ἂν τὸ ρήθεν νοηθείη κατὰ τὸ εὔλογον, ὅτι τὸ μὴ μετέχειν τοῦ φωτὸς αἴτιον τῷ μὴ βλέποντι τῆς εἰς τὸν βόθρον ἔστὶ καταπτώσεως, οὕτως εὐαγὲς ἂν εἴη καὶ τὸ τοῦ Ἀποτόλου νοεῖν, τὸ τοὺς μὴ ἐπιγνόντας τὸν Θεὸν τοῖς τῆς ἀτιμίας ἐκδίδοσθαι πάθεσι καὶ τὸ ἐσκληρύνθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν Αἰγύπτιον τύραννον, οὐχ ώς τὴν ἀντιτυπίαν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Φαραὼ τῆς θείας βουλήσεως ἐντιθείσης, ἄλλ’ ώς τῆς προαιρέσεως διὰ τῆς πρὸς τὴν κακίαν προσκλίσεως τὸν ἐκμαλάσσοντα τὴν ἀντιτυπίαν λόγον οὐ δεχομένης.

Οὕτω

καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ράβδος ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις φανεῖσα τὸν μὲν Ἐβραῖον καθαρὸν τῆς βατραχώδους ζωῆς ἀπεργάζεται, τὸν

δὲ Αἰγυπτίον πλήρη τῆς τοιαύτης δείκνυσι νόσου.

’Αλλ’ ἔσθ’ ὅτε, τοῦ Μωϋσέως καὶ ὑπέρ τούτων τὰς χεῖρας ἐκτείναντος, ἀφανισμὸς τῶν βατράχων γίνεται.
”Ο δὴ καὶ νῦν ἔστιν ἵδεν γινόμενον. Οἱ γὰρ τὴν ἔκτασιν τῶν χειρῶν τοῦ νομοθέτου κατανοήσαντες #συνίεις δὲ πάντως τί σοι λέγει τὸ αἴνιγμα, ὡστε νοῆσαι διὰ μὲν τοῦ νομοθέτου τὸν ἀληθινὸν νομοθέτην, διὰ δὲ τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰς χεῖρας ἐκτείναντας, οἱ τοίνυν πρὸ δὲ λίγου τοῖς ῥυπαροῖς τούτοις καὶ βατραχώδεσι λογισμοῖς συζῶντες, εἰ πρὸς τὸν ὑπέρ ήμῶν τὰς χεῖρας ἐκτείναντα ἴδοιεν, ἀπαλλάσσονται τῆς πονηρᾶς αὐτῶν συνοικήσεως, νεκρωθέντος τοῦ πάθους καὶ ἐποζέσαντος.

’Αληθῶς γὰρ

τοῖς ἀπηλλαγμένοις τῆς τοιαύτης νόσου, μετὰ τὴν νέκρωσιν τῶν ἐρπηστικῶν κινημάτων ἄτοπός τις καὶ δυσώδης ἡ τῶν προβεβιωμένων γίνεται μνήμη, δι’ αἰσχύνης τὴν ψυχὴν ἀδηίζουσα, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἐκ τῆς τοῦ κακοῦ μεταβολῆς τὴν ἀρετὴν μετιόντας ὅτι τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ’ οὓς νῦν ἐπαισχύνεσθε;

Κατὰ τὴν διάνοιαν ταύτην νόει μοι καὶ τὸν ἀέρα διὰ τῆς ῥάβδου τοῖς μὲν τῶν Αἰγυπτίων ὀφθαλμοῖς μελαινόμενον, ἐπὶ δὲ τῶν Ἐβραίων τῷ ἡλίῳ καταλαμπόμενον. Δι’ οὗ μάλιστα βεβαιοῦται τῆς ἀποδοθείσης διανοίας ὁ λόγος, ὅτι οὐκ ἄνωθέν τις ἀναγκαστικὴ δύναμις τὸν μὲν ἐν ζόφῳ, τὸν δὲ ἐν φωτὶ γενέσθαι παρασκευάζει, ἀλλ’ οἴκοθεν ἔχομεν ἐν τῇ ἔαυτῶν φύσει τε καὶ προαιρέσει τὰς τοῦ φωτός τε καὶ σκότους αἰτίας οἱ ἄνθρωποι, πρὸς ὅπερ ἀν ἐθέλωμεν ἐν τούτῳ γινόμενοι.

Καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἴστορίαν οὐ διά τινος τείχους ἢ ὄρους ἐπιπροσθοῦντος τὰς ὄψεις καὶ τὰς ἀκτῖνας ἀποσκιάζοντος ὁ τῶν Αἰγυπτίων ὀφθαλμὸς ἐν σκότῳ ἦν· ἀλλ’ ἐπίσης πάντα τοῦ ἡλίου ταῖς ἀκτῖναις καταφωτίζοντος, οἱ μὲν Ἐβραῖοι τοῦ φωτὸς κατετρύφων οἱ δὲ ἀναισθήτως εἶχον τῆς χάριτος· οὕτω πᾶσι κατὰ τὸ ἵσον τοῦ φωτεινοῦ βίου κατ’ ἔξουσίαν προκειμένου, οἱ μὲν ἐν σκότῳ διαπορεύονται, διὰ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων πρὸς τὸν τῆς κακίας ζόφον συνελαυνόμενοι, οἱ δὲ τῷ φωτὶ τῆς ἀρετῆς ἐλλαμπρύνονται.

Εἰ δὲ μετὰ τὴν τριήμερον ἐν σκότῳ κακοπάθειαν γίνεται καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ τοῦ φωτὸς μετουσία, τάχα τις ἀπὸ τούτων ὁρμώμενος πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τὴν μετὰ

ταῦτα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν προσδοκωμένην τῶν
ἐν τῇ γεέννῃ καταδεδικασμένων ἀγάγοι τὸ νόημα. Τὸ γὰρ
ψηλαφητὸν ἐκεῖνο σκότος, καθώς φησιν ἡ ἱστορία, πρὸς
τὸ ἔξωτερον σκότος πολλὴν ἐν τε τῷ ρήματι καὶ τῷ νοήματι
τὴν συγγένειαν ἔχει. Λύεται δὲ τούτων ἐκάτερον, τοῦ
Μωϋσέως, καθὼς ἐν τῷ πρὸ τούτου νενόηται, ὑπὲρ τῶν ἐν
σκότῳ τὰς χεῖρας ἐκτείναντος.

‘Ωσαύτως καὶ ἡ καμιναία
κόνις ἐκείνη ἡ τὰς ὄδυνηρὰς φλυκτίδας τοῖς Αἰγυπτίοις
ἐπάγουσα κατὰ λόγον ἀν νοηθείη διὰ τοῦ κατὰ τὸ ὄνομα τῆς
καμίνου αἰνίγματος ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν γέενναν
ἀπειληθεῖσα κόλασις ἡ μόνων ἄπτεται τῶν αἰγυπτιαζόντων
κατὰ τὸν βίον.

Εἰ δέ τις ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐστὶ καὶ
τοῦ Ἀβραὰμ υἱὸς καὶ πρὸς ἐκεῖνον τῷ βίῳ βλέπει, ὃς δεῖξαι
τῇ προαιρέσει τὴν πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγχιστείαν τοῦ
γένους, οὗτος ἀβλαβῆς φυλάσσεται τῆς καμιναίας ἐκείνης
ὄδύνης. Γένοιτο δ' ἀν κάκείνοις ποτὲ ἡ ἀποδοθεῖσα τῆς
ἐκτάσεως τῶν χειρῶν Μωϋσέως ἔρμηνεία θεραπεία τῆς
ὄδύνης καὶ ἀπαλλαγὴ τῶν κολάσεων.

Τοὺς δὲ λεπτοὺς σκνίπας ἐκείνους, οἵ τοῖς ἀφανέσι
δήγμασι τοῖς Αἰγυπτίοις ἀλγύνουσι τήν τε κυνόμυιαν
ὄδυνηρῶς διὰ τοῦ δήγματος ἐμφυομένην τοῖς σώμασι τήν τε
ὑπὸ τῶν ἀκρίδων καταφθειρομένην γεωπονίαν καὶ τοὺς
ἄνωθεν πρηστῆρας τοῖς τῆς χαλάζης λίθοις συγκαταπίπτον-
τας, οὐκ ἀν τις τῷ είρμῳ τῶν προεξητασμένων ἐπόμενος
κάμνοι τὰ καθ' ἔκαστον προσαρμόζων τοῖς καταλλήλοις
νοήμασιν,

ἄπερ πάντα ποιεῖ μὲν κατὰ τὸ προηγούμενον ἡ
Αἰγυπτία προαίρεσις, ἐπάγει δὲ ἡ ἀδέκαστος τοῦ Θεοῦ
δίκη ἐπακολουθοῦσα κατ' ἀξίαν ταῖς προαιρέσεσι. Μὴ γὰρ
δὴ τοῦτο τῇ προχείρῳ λέξει τῆς ἱστορίας ἐπακολουθοῦντες
νοήσωμεν ὅτι παρὰ Θεοῦ γίνεται τὰ λυπηρὰ τοῖς τῶν
τοιούτων ἀξίοις, ἀλλ' ὅτι ἔκαστος ἔσαυτῷ τῶν πληγῶν
γίνεται δημιουργός, διὰ τῆς οἰκείας προαιρέσεως τὴν τῶν
ἀλγεινῶν παρασκευὴν ἐτοιμάζων, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος
πρὸς τὸν τοιοῦτον λέγων ὅτι· κατὰ τὴν σκληρότητά σου
καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν
ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ,
ὅς ἀποδώσει ἔκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

“Ωσπερ γὰρ ἐκ

τῆς ἀτακτοτέρας διαίτης φθοροποιός τις χυμὸς καὶ χολώδης ἐν τοῖς σπλάγχνοις συνίσταται, ὃν δὲ ἰατρὸς εἰς ἔμετον διὰ τῆς τέχνης ἐφελκυσάμενος οὐκ ἂν ἐν αἰτίᾳ γένοιτο τοῦ αὐτὸν ἐμποιήσαι τοῖς σώμασι τὸν νοσώδη χυμόν, ἀλλ᾽ ἐποίησε μὲν ἡ τῆς τροφῆς ἀταξία, εἰς δὲ τὸ ἐμφανὲς ἥγαγεν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, οὕτω καν παρὰ τοῦ Θεοῦ γίνεσθαι λέγοιτο τοῖς μοχθηροῖς τὴν προαίρεσιν ἡ ἀλγεινὴ ἀνταπόδοσις, εὔλογον ἂν εἴη νοεῖν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας τὰ τοιαῦτα λαμβάνειν πάθη.

Τῷ γὰρ ἀναμαρτήτως βεβιωκότι οὐ σκότος ἐστίν, οὐ σκάληξ, οὐ γέεννα, οὐ πῦρ, οὐκ ἄλλο τι τῶν φοβερῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων, ὡς δὴ καὶ ἡ ἴστορία φησὶ τοῖς Ἐβραίοις μὴ εἶναι τὰς Αἰγυπτίας πληγάς. Εἰ οὖν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τῷ μὲν ἔστι κακόν, τῷ δὲ οὐκ ἔστι, τῆς τῶν προαιρέσεων διαφορᾶς ἐν τοῖς καταλλήλοις δεικνυούσης ἐκάτερον, δῆλον ἂν εἴη τὸ μηδὲν τῶν κακῶν δίχα τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως δύνασθαι συστῆναι. Ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔξῆς τοῦ λόγου προΐωμεν τοσοῦτον παιδευθέντες διὰ τῶν ἔξητασμένων ὅτι Μωϋσῆς τε ἐκεῖνος καὶ ὁ κατ' ἐκεῖνον διὰ τῆς ἀρετῆς ἐστὸν ἐπαίρων, ἐπειδὰν διὰ τε τῆς χρονίας προσοχῆς τοῦ ὀρείου τε καὶ ὑψηλοῦ βίου καὶ διὰ τῆς ἀνωθεν γινομένης φωταγωγίας δυναμωθῆ τὴν ψυχήν, ζημίαν ἥγειται τὸ μὴ καὶ τοῖς ὁμογενέσι πρὸς τὸν ἐλεύθερον καθηγήσασθαι βίον.

Καὶ πρὸς αὐτοὺς

γενόμενος τῇ παραθέσει τῶν χειρόνων παθῶν σφοδροτέραν αὐτοῖς τῆς ἐλευθερίας τὴν ἐπιθυμίαν ἐντίθησι· καὶ μέλλων ἔξαιρεῖσθαι τοῦ κακοῦ τὸ ὁμόφυλον, θάνατον ἐπάγει παντὶ πρωτοτόκῳ Αἰγυπτίῳ, τοῦτο δι᾽ ὃν ἐποίησεν ἡμῖν νομοθετῶν τὸ δεῖν τὴν πρώτην τοῦ κακοῦ γένεσιν ἔξαφανίζειν· μὴ γὰρ ἄλλως εἶναι δυνατὸν διαφυγεῖν τὸν Αἰγύπτιον βίον.

Καί

μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν τὴν διάνοιαν ταύτην μὴ παραδραμεῖν ἀθεώρητον. Εἰ γάρ τις μόνον εἰς τὴν ἴστορίαν βλέποι, πῶς ἡ θεοπρεπὴς ἔννοια τοῖς γεγενῆσθαι λεγομένοις διασωθῆσται; Ἀδικεῖ ὁ Αἰγύπτιος καὶ ἀντ' ἐκείνου κολάζεται τὸ ἀρτιγενὲς αὐτοῦ νήπιον, ὃ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελὲς οὐδεμία τίς ἐστι καλοῦ τε καὶ μὴ τοιούτου διάκρισις. Ἔξω τοῦ κατὰ κακίαν πάθους ἡ ζωὴ αὐτοῦ· οὐ γὰρ χωρεῖ τὸ πάθος ἡ νηπιότης· δεξιὰς καὶ ἀριστερᾶς διαφορὰν οὐκ ἐπίσταται· πρὸς μόνην ἀναβλέπει τὴν θηλὴν καὶ μίαν τοῦ λυποῦντος

σημαντικὴν αἴσθησιν ἔχει τὸ δάκρυον· καί, εἰ τύχοι τινὸς οὐδὲ νόσοις ἐφίεται, μειδιάματι τὴν ὥδον ἐπισημαίνει.

Εἰ τοίνυν τοῦτο τῆς πατρικῆς κακίας ἐκτίνει τὴν δικήν, ποῦ τὸ δίκαιον; ποῦ τὸ εὔσεβές; ποῦ τὸ ὅσιον; ποῦ Ἰεζεχιὴλ βοῶν ὅτι· ψυχὴ ἡ ἀμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται, καὶ ὅτι· οὐ λήψεται τὴν τοῦ πατρὸς ἀμαρτίαν ὃ ἐξ ἐκείνου γεννώμενος; πῶς ἀντινομοθετεῖ ἡ ἱστορία τῷ λόγῳ; Οὐκοῦν εὐκολώτερον ἂν εἴη, πρὸς τὴν ἀναγωγὴν τοῦ νοήματος ὁρῶντας, εἰ καί τι γέγονε τυπικῶς, δόγμα διὰ τῶν λεγομένων πιστεύειν τὸν νομοθέτην ἐκτίθεσθαι. Τὸ δὲ δόγμα τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δεῖν πρὸς τὴν κακίαν τινὰ δὶ’ ἀρετῆς συμπλεκόμενον τὰς πρώτας τῶν κακῶν ἀρχὰς εἰς ἀφανισμὸν ἄγειν.

Τῇ γὰρ ἀναιρέσει τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ μετ’ ἐκείνην συναφανίζεται, καθὼς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου διδάσκει ὁ Κύριος, μονονουχὶ διαρρήδην βοῶν ἀναιρεῖν τῶν Αἰγυπτίων κακῶν τὰ πρωτότοκα, δὶ’ ὃν κελεύει τὴν ἐπιθυμίαν ἀνελόντας καὶ τὴν ὀργὴν μηκέτι δεδοικέναι μήτε τῆς μοιχείας τὸ μίασμα, μήτε τοῦ φόνου τὸ ἄγος. Οὐ γὰρ ἂν ἐφ’ ἔαυτοῦ συσταίη τούτων ἐκάτερον, εἰ μὴ φόνον μὲν ἡ ὀργή, μοιχείαν δὲ ἡ ἐπιθυμία τελεσφορήσειεν.

Ἐπεὶ οὖν ὁ εἰς κακίαν τεκνογονῶν πρὸ τῆς μοιχείας τίκτει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ὀργὴν πρὸ τοῦ φόνου, ὁ ἀνελὼν τὸ πρωτότοκον συνανεῦλε πάντας καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν τῷ πρωτοτόκῳ γονήν, ὕσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὅφεως ὁ τὴν κεφαλὴν πλήξας ὅλον συναπενέκρωσε τὸν κατόπιν ὀλκὸν ὃν ἐφέλκεται.

Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν γένοιτο μὴ προσχυθέντος ταῖς εἰσόδοις ἡμῶν ἐκείνου τοῦ αἵματος ὃ τὸν ὀλοθρευτὴν ἀποστρέφει. Καὶ εἰ χρὴ τὴν ἀποδοθεῖσαν διάνοιαν ἀκριβέστερον ἐν τοῖς εἰρημένοις κατανοήσαι, τοῦτο δὶ’ ἐκατέρων δίδωσιν ἡ ἱστορία νοεῖν ἔκ τε τοῦ ἀνελεῖν τὸ πρωτότοκον καὶ ἐκ τοῦ δὶ’ αἵματος κατασφαλισθῆναι τὴν εἰσοδον. Ἐκεῖ τε γὰρ ἡ πρώτη ὀρμὴ τοῦ κακοῦ ἀφανίζεται καὶ ἐνταῦθα ἡ πρώτη τῆς κακίας εἰσοδος καθ’ ἡμῶν διὰ τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ ἀποστρέφεται. Οὐ γὰρ ἐντὸς γενόμενον τὸν ὀλοθρευτὴν δὶ’ επινοίας ἐκβάλλομεν, ἀλλ’ ὅπως ἂν μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἡμῖν παρεισδύσῃ φυλακὴν διὰ τοῦ νόμου ποιούμεθα. Φυλακὴ δέ ἐστι καὶ ἀσφάλεια τὸ τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ τήν τε φλιὰν καὶ τοὺς σταθμοὺς τῆς εἰσόδου κατασημήνεσθαι. Ταῦτα περὶ ψυχῆς ἡμῶν φυσιολογοῦντος δὶ’ αἰνιγμάτων

τοῦ λόγου, καὶ ἡ ἔξωθεν παίδευσις ἐφαντάσθη, διαιροῦσα τὴν ψυχὴν εἰς τε τὸ λογιστικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδές.
Ἐκ τούτων δὲ τὸν θυμὸν μὲν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὑποβεβηκέναι φασίν, ἐκατέρωθεν τὸ διανοητικὸν τῆς ψυχῆς ὑπερείδοντας, τὸν δὲ λογισμὸν ἀμφοτέροις ἐπεζευγμένον συνέχειν τε αὐτοὺς καὶ ὑπ’ ἐκείνων ἀνέχεσθαι, πρὸς μὲν ἀνδρείαν τῷ θυμῷ στομούμενον, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν δι’ ἐπιθυμίας ὑψούμενον.

Ἐως ἀν οὖν ἡ ψυχὴ τῷ σχήματι τούτῳ κατησφαλισμένη τύχῃ, καθάπερ τισὶ γόμφοις τοῖς κατ’ ἀρετὴν νοήμασι τὸ βέβαιον ἔχουσα, ἐν πᾶσι δὶ ἀλλήλων γίνεται ἡ πρὸς τὸ καλὸν συνεργία, παρέχοντος ἥδη δὶ ἐαυτοῦ τοῖς ὑποβεβηκόσι τοῦ λογισμοῦ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐν τῷ μέρει παρ’ ἐκείνων τὴν ἵσην χάριν ἀντιλαμβάνοντος.

Εἰ

δὲ ἀναστραφείη τὸ σχῆμα καὶ τὰ ἄνω γένοιτο κάτω, ὅστε κατὰ τὸ πατούμενον μέρος τὸν λογισμὸν πεσόντα ἄνω ἐαυτοῦ ποιῆσαι τὴν ἐπιθυμητικήν τε καὶ θυμώδη διάθεσιν, τότε καὶ ὁ ὀλοθρευτὴς εἰς τὰ ἐντὸς παραδύεται, μηδεμιᾶς τῆς ἐκ τοῦ αἴματος ἀντιπαθείας ἀντιβαινούσης αὐτῷ πρὸς τὴν εἰσοδον, τουτέστι τοῖς οὕτω διακειμένοις τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μὴ συμμαχούσης.

Τῷ γὰρ αἷματι πρῶτον ἐπαλείφειν κελεύει τὴν ἄνω φλιάν, εἴθ’ οὕτως ἐπιθιγγάνειν τῶν σταθμῶν ἐκατέρωθεν. Πῶς ἀν οὖν τις ἐπαλείψει τὸ ἄνω πρῶτον τὸ μὴ εύρισκόμενον ἄνω;

Εἰ δὲ καὶ μὴ τὰ δύο τοῖς Ἰσραηλίταις γεγένηται, ἢ τε τῶν πρωτοτόκων ἀναίρεσις καὶ ἡ τοῦ αἵματος πρόσχυσις, μὴ θαυμάσης μηδέν, μήτε διὰ τοῦτο τὴν ἀποδοθεῖσαν περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ κακοῦ θεωρίαν ἀποβάλης, ὡς ἔξω τῆς ἀληθείας παρευρημένην. Νῦν γὰρ τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων, τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ τε καὶ τοῦ Αἰγυπτίου, τὸ τῆς ἀρετῆς πρὸς τὴν κακίαν διάφορον ἐνοήσαμεν. Εἰ οὖν Ἰσραηλιτικὸν τὸ ἐνάρετον ἡ ἀναγωγὴ νοεῖν ὑποτίθεται, οὐκ ἀν εὐλόγως τῶν τῆς ἀρετῆς γεννημάτων τὰς ἀπαρχὰς ἐπιζητοίη τις καταφονεύεσθαι, ἀλλ’ ἐκεῖνα ὃν ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἀνατροφῆς ἐστι λυσιτελέστερος.

Οὐκοῦν ἀκολούθως τῆς Αἰγυπτίας γονῆς τὰς ἀπαρχὰς δεῖν ἀναιρεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ μεμαθήκαμεν, ὡς ἀν ἐπιλίποι τὸ κακὸν τῷ τῆς ἀρχῆς ὀλέθρῳ συνδαπανώμενον. Καὶ συμβαίνει τῇ ἱστορίᾳ τὸ νόημα.

Τῶν μὲν γὰρ Ἰσραηλιτικῶν γεννημάτων διὰ τῆς τοῦ αἵματος προσχύσεως γίνεται ἡ φρουρά, ὅπως ἂν εἰς τελείωσιν τὸ ἀγαθὸν ἔλθοι ὅπερ δὲ τελειωθὲν εἰς Αἴγυπτιον συντελέσει δῆμον, τοῦτο πρὸ τῆς ἐν τῷ κακῷ τελειώσεως ἡφανίσθη. Συνεργεῖ δὲ πρὸς τὴν προκειμένην ἡμῶν ἀναγωγὴν τοῦ νοήματος καὶ τὰ ἐφεξῆς συμπαραλαμβανόμενα τῇ θεωρίᾳ τοῦ λόγου. Βούλεται γὰρ τροφὴν ἡμῶν γενέσθαι τὸ σῶμα, ὅθεν ἀπερρύῃ τὸ αἷμα ὃ χωρίζει τῶν Αἴγυπτίων πρωτοτόκων τοῦ ὀλοθρευτοῦ, ἐπὶ τῶν εἰσόδων δεικνύμενον.

Τό τε

σχῆμα τῶν τὴν τροφὴν ταύτην προσφερομένων σύντονόν τε καὶ κατεσπουδασμένον εἶναι οὐχ οἶνον ἐπὶ τῶν εὐπαθούντων ἐν συμποσίοις ὁρᾶται, ὃν ἄνετοι μὲν αἱ χεῖρες, ἐλαφραὶ δὲ αἱ τῶν ἴματίων ἐπιβολαί, τῆς τε ὁδοιπορικῆς παρασκευῆς οἱ πόδες ἐλεύθεροι. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ πάντα. Πόδες μὲν διειλημμένοι τοῖς ὑποδήμασι, ζώνη δὲ τὸ περιττέον τοῦ χιτῶνος τῇ ἵξυι συσφίγγουσα, διὰ χειρὸς δὲ ἡ ἀμυντικὴ τῶν κυνῶν βακτηρία.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ σχήματι προτίθεται αὐτοῖς ἡ βρῶσις ἄνευ τινὸς ὀψαρτυτικῆς καρυκείας, ἐπὶ πυρὸς κατὰ τὸ συμβάν ἐκ τοῦ παρατυχόντος σχεδιασθεῖσα, ἦν κατὰ πᾶσαν ἔπειξιν ἀρπαλέως οἱ δαιτυμόνες καταναλίσκουσι, μέχρις ἂν ἄπαν δαπανηθείη τοῦ ζώου τὸ σῶμα.

Καὶ τῶν δστέων περιεσθίοντες ὅσον ἐδάδιμον, τοῦ ἐντὸς οὐ προσάπτονται. Τὸ γὰρ συντρίβειν τοῦ ζώου τούτου τὰ δστᾶ τῶν ἀπειρημένων ἐστίν· ὅ τι δ' ἂν ὑπολειφθείη τῆς βρώσεως τῷ πυρὶ δαπανᾶται.

Ἐξ ὃν ἀπάντων δῆλόν ἐστιν ὅτι πρός τινα ὑψηλοτέραν διάνοιαν τὸ γράμμα βλέπει, οὐχὶ τὸν τρόπον τῆς βρώσεως ἡμῖν ὑφηγουμένου τοῦ νόμου #ίκανὸς γὰρ τῶν τοιούτων νομοθέτης ἡ φύσις, ἡ τὴν ὅρεξιν ἡμῖν τῆς τροφῆς ἐντιθεῖσ\$α, ἀλλ' ἔτερόν τι διὰ τούτου σημαίνεται. Τί γὰρ ἂν παρὰ τοῦτο γένοιτο πρὸς ἀρετὴν ἡ κακίαν ἢ οὔτως ἢ οὔτως τὴν τροφὴν προσενέγκασθαι, λελυμένον ἢ περιειλημμένον τὴν ζώνην, γύμνον τοὺς πόδας ἢ ἐνειλημμένον τοῖς ὑποδήμασι, διὰ χειρὸς ἔχοντα τὴν βακτηρίαν ἢ ἀποθέμενον;

Ἀλλὰ

δῆλον ἂν εἴη ὅπερ ἡ τοῦ ὁδοιπορικοῦ σχήματος διασκευὴ δείκνυσι δι' αἰνίγματος. Κελεύει γὰρ ἄντικρυς ἐπιγνῶναι τὸν τῆδε βίον ὅτι παροδικῶς ἐπιφοιτῶμεν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἅμα τῇ γενέσει πρὸς τὴν ἔξοδον ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης

τῶν πραγμάτων συνελαυνόμενοι, πρὸς ἣν παρεσκευάσθαι
χρὴ χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ τῇ λοιπῇ τῇ πρὸς τὴν ὁδὸν ἀσφαλείᾳ.
‘Ως γὰρ ἂν μὴ ταῖς ἀκάνθαις τοῦ βίου τούτου
#ἄκανθαι δ’ ἂν εἴεν αἱ ἀμαρτία\$ι γυμνοῖς τε καὶ ἀφυλάκτοις
τοῖς ποσὶ βλαβείημεν, τὴν τῶν ὑποδημάτων στερρότητα τῶν
ποδῶν προβαλλώμεθα· ταῦτα δέ ἐστιν ὁ ἐγκρατής τε καὶ
κατεσκληκὼς βίος, ὁ θραύων δι’ ἔαυτοῦ καὶ περικατακλῶν
τὰς τῆς ἀκάνθης ἀκμὰς καὶ κωλύων ἐκ λεπτῆς τε καὶ ἀφανοῦς
ἀρχῆς τὴν ἀμαρτίαν ἐπὶ τὸ ἐντὸς παραδύεσθαι.

“Ο τε

τοῖς ποσὶ περικεχυμένος χιτῶν καὶ μεχρὶ τῶν βάσεων
καθειμένος ἐμπόδιον ἂν εἴη τῷ τὴν ὁδὸν ταύτην διὰ σπουδῆς
κατὰ Θεὸν διανύοντι. Χιτῶν δ’ ἂν ἡμῖν κατὰ τὸ ἀκόλουθον
νοηθείη ἡ ἀπολαυστικὴ τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ σπουδαζομένων
πλατύτης, ἥν εἰς ὀλίγον ὁ σώφρων λογισμὸς συστέλλει,
ζώνη τοῦ ὁδοιποροῦντος γινόμενος. Τὸ δὲ σωφροσύνην
εἶναι τὴν ζώνην μαρτυρεῖται τῷ τόπῳ περὶ ὃν ἐνείρεται.
“Η τε αὖ τῶν θηρίων ἀμυντικὴ βακτηρία, ὁ τῆς ἐλπίδος
λόγος ἐστίν, Ὡς καὶ τὸ κάμνον τῆς ψυχῆς ὑπερείδομεν καὶ
τὸ ὄλακτοῦ ἀμυνόμεθα.

‘Ἐκ πυρὸς δὲ προτεθεῖσαν ἡμῖν τὴν ἐδωδήν, τὴν
θερμὴν ταυτὴν λέγω καὶ ἔκπυρον πίστιν, ἥν ἀμελλητὶ¹
προσδεχόμεθα, ἥς ἐμφαγόντες ὅσον ἐκ προχείρου γίνεται
ληπτὸν τῷ ἐσθίοντι, τὸν ἐγκεκρυμμένον τοῖς στερροτέροις
τε καὶ δυστρίπτοις νοήμασι λόγον ἀπεριέργαστόν τε καὶ
ἀπολυπραγμόνητον καταλιμπάνομεν, τῷ πυρὶ προτιθέντες
τὴν τοιαύτην τροφήν.

‘Ως δ’ ἂν σαφηνισθείη τὰ περὶ²
τούτων αἰνίγματα, ταῦτα φαμεν ὅτι τῶν θείων παραγγελ-
μάτων ὅσα μὲν πρόχειρον τὴν κατανόησιν ἔχει, οὐ νωθρῶς
οὐδὲ κατηναγκασμένως μετιέναι προσήκει, ἀλλ’ οἶν πεινῶν-
τας καὶ μετ’ ὀρέξεως ἐμφορεῖσθαι τῶν προκειμένων, ὃστε
γενέσθαι τὴν τροφὴν ἡμῖν εἰς εὔεξίας ἐφόδιον, ὅσα δὲ κέκρυπ-
ται τῶν νοημάτων, οἶν τὸ ζητεῖν τίς ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ;
τί πρὸ τῆς κτίσεως ἦν; τί τὸ ἔξω τῶν φαινομένων; τίς ἡ
ἀνάγκη τῶν γινομένων; καὶ ὅσα τοιαῦτα ὑπὸ τῶν περιέργων
ἀνερευνᾶται, ταῦτα τῷ ἀγίῳ Πνεύματι συγχωρεῖν μόνω
γινώσκειν, τῷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ διερευνῶντι, καθώς φησιν
ὅ Ἀπόστολος.

Τὸ γὰρ ἀντὶ τοῦ Πνεύματος ὑπὸ τῆς
Γραφῆς πολλαχῆ τὸ πῦρ μνημονεύεσθαι τε καὶ ὀνομάζεσθαι,

οὐκ ἂν τις τῶν πεπαιδευμένων τὴν Γραφὴν ἀγνοήσειε.
Προσάγει δὲ τῇ τοιαύτῃ διανοίᾳ ἡμᾶς καὶ τὸ τῆς Σοφίας
παράγγελμα, δτὶς ἵσχυρότερά σου μὴ ἐρεύνα, τουτέστι τὰ
δστᾶ τοῦ λόγου μὴ σύντριβε: οὐ γάρ σοι χρεία τῶν κρυπτῶν.
Οὕτως ἐκβάλλει τῆς Αἰγύπτου ὁ Μωϋσῆς τὸν λαόν.
Καὶ πᾶς ὁ τῷ Μωϋσεῖ κατ' ἔχνος ἐπόμενος τῷ τρόπῳ
τούτῳ τῆς Αἰγυπτίας τυραννίδος ἐλευθεροῦ παντὰς ὃν ἂν
ὁ λόγος καθηγῆται. Δεῖ δέ, οἶμαι, τοὺς ἐπομένους τῷ πρὸς
ἀρετὴν ἡγουμένῳ μὴ πένητας εἶναι τοῦ Αἰγυπτίου πλούτου,
μήτε τῶν ἀλλοφύλων κειμηλίων ἀκτήμονας, ἀλλὰ τὰ προσόντα
τοῖς ἐναντίοις πάντα λαβόντας ἐν χρήσει παρ’ ἑαυτοῖς ἔχειν,
ὅπερ τότε ποιῆσαι παρὰ τοῦ Μωϋσέως ὁ λαὸς παραγγέλλεται.
Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν τις ἐκ προχείρου νοήσας ἀποδέξαιτο
τοῦ νομοθέτου τὴν γνώμην, εἰ ἀποστερεῖν τοὺς χρήσαντας
ἐγκελεύεται καὶ ὑφηγητὴς ἀδικίας γίνεται. Ἄλλ’ οὐδ’ ἂν
κατ’ ἀλήθειάν τις εἴποι ταῦτα διατάσσειν τὸν νομοθέτην,
πρὸς τοὺς ἐφεξῆς βλέπων νόμους, τοὺς ἂνω καὶ κάτω τὴν
κατὰ τοῦ πέλας ἀδικίαν κωλύοντας, κἄν τισι δοκῇ εὔλογον
εἶναι τῶν ἔργων τὰ μισθώματα παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τοὺς
Ἰσραηλίτας διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης εἰσπράττεσθαι.
Οὐδὲν γὰρ ἥττον ἐν ἐγκλήματί ἐστι τὸ μὴ καθαρεύειν
ψεύδους τε καὶ ἀπάτης τὸ τοιοῦτον παράγγελμα. Ὁ γὰρ ἐν
χρήσει λαβών τι καὶ μὴ ἀποδοὺς πάλιν τῷ χρήσαντι, εἰ μὲν
ἀλλότριον εἴη, ὡς ἀποστερήσας ἡδίκησεν, εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ
κρατοίη, ὡς παραλογισάμενος τὸν ἐπ’ ἐλπίδι τοῦ ἀπολαύειν
χρήσαντα πάντως ἀπατεὼν ὄνομάζεται.
Οὐκοῦν ὁ ὑψηλότερος λόγος τῆς προχείρου διανοίας
ἀρμοδιώτερος, ὁ κελεύων τοὺς τὸν ἐλεύθερον βίον μετιόντας
δι’ ἀρετῆς καὶ τὸν ἔξωθεν τῆς παιδεύσεως πλούτον παρασκευ-
άσασθαι, φοιτηταὶ οἱ οἵ την πίστιν ἀλλόφυλοι καλλωπίζονται.
Τὴν γὰρ ἡθικὴν τε καὶ φυσικὴν φιλοσοφίαν, γεωμετρίαν τε
καὶ ἀστρονομίαν, καὶ τὴν λογικὴν πραγματείαν, καὶ πάντα
ὅσα παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑκκλησίας σπουδάζεται, κελεύει ὁ
τῆς ἀρετῆς καθηγούμενος παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα πλουτούντων
ἐν Αἰγύπτῳ λαβόντα λόγῳ χρήσεως ὑποδέξασθαι, ὡς ἐν
καιρῷ χρησιμεύοντων, δταν δέη τὸν θεῖον τοῦ μυστηρίου
ναὸν διὰ τοῦ λογικοῦ πλούτου καλλωπισθῆναι.
Οἱ γὰρ
τὸν τοιοῦτον ἑαυτοῖς θησαυρίσαντες πλούτον προσάγουσι τῷ
Μωϋσεῖ περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου πονοῦντι τὸ
παρ’ ἑαυτοῦ ἔκαστος πρὸς τὴν τῶν ἀγίων κατασκευὴν

συνεισφέρων, ὃ δὴ καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν γινόμενον. Πολλοὶ τὴν
ἔξω παίδευσιν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καθάπερ τι δῶρον
προσάγουσιν, οἷος ἦν ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ καλῶς τὸν
Αἰγύπτιον πλοῦτον ἐμπορευσάμενος κατὰ τὸν τῆς νεότητος
χρόνον καὶ ἀναθεὶς τῷ Θεῷ καὶ τῷ τοιούτῳ πλούτῳ τὴν
ἀληθίνην κατακοσμήσας τῆς Ἐκκλησίας σκηνήν.

’Αλλ’ ἐπανιτέον ὅθεν ἔξεβημεν, ὅτι τοῖς πρὸς ἀρετὴν
ἥδη βλέπουσι καὶ τῷ νομοθέτῃ κατὰ τὴν ζωὴν ἐπομένοις,
ὅταν καταλίπωσι τῆς τῶν Αἰγυπτίων δυναστείας τοὺς
ὅρους, ἐπακολουθοῦσί πως αἱ τῶν πειρασμῶν προσβολαί,
στενοχωρίας τε καὶ φόβους καὶ τοὺς περὶ τῶν ἐσχάτων
κινδύνους ἐπάγουσαι. Δι’ ὅν καταπτοηθεῖσα τῶν κατὰ τὴν
πίστιν νεοπαγῶν ἡ διάνοια, εἰς παντελῆ τῶν ἀγαθῶν
ἀνελπιστίαν ἐκπίπτει. ’Αλλ’ εἴ Μωϋσῆς ἢ τις τῶν κατ’ αὐτὸν
ἐπιστατῶν τοῦ λαοῦ τύχοι, ἀντιστήσει τῷ φόβῳ τὴν συμβου-
λήν, τῇ τῆς θείας συμμαχίας ἐλπίδι τὸ κατεπτηχός τῆς
διανοίας παραθαρσύνων.

”Οπερ οὐκ ἂν γένοιτο, μὴ τῆς
καρδίας τοῦ προεστηκότος τῷ Θεῷ λαλούσης. Τοῖς γὰρ
πολλοῖς τῶν ἐν προστασίᾳ τοιαύτῃ προτεταγμένων τὸ
φαινόμενον μόνον ὅπως ἀν εὖ διατεθείη σπουδάζεται· τῶν
δὲ κεκρυμμένων, ἢ μόνῳ τῷ Θεῷ καθορᾶται, ὀλίγος γίνεται
λόγος. ’Επὶ δὲ τοῦ Μωϋσέως οὐχ οὕτως ἥντις ἀλλ’ ἐν ὁ
θαρσεῖν τοῖς Ἰσραηλίταις διακελεύεται, μηδεμίαν κατὰ τὸ
φαινόμενον φωνὴν πρὸς τὸν Θεὸν ποιησάμενος, βοῶν
παρ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖται, διδάσκοντος, οἶμαι, τοῦ
λόγου ὅτι εὔηχός τέ ἔστιν ἐκείνη ἡ φωνὴ καὶ μέχρι τῆς θείας
ἀναβαίνουσα ἀκοῆς οὐχ ἡ μετά τινος διατάσσεως γινομένη
κραυγὴ, ἀλλ’ ἡ ἀπὸ καθαρᾶς συνειδήσεως ἀναπεμπομένη
ἐνθύμησις.

Τῷ δὲ οὕτως ἔχοντι μικρὸς ἥδη πρὸς συμμαχίαν τῶν
μειζόνων ἀγώνων ὃ ἀδελφὸς καταφαίνεται, ἐκεῖνος ὃ ἀδελφὸς
ὅ κατιόντι πρὸς Αἰγυπτίους κατὰ θεῖον βούλημα τῷ Μωϋσεῖ
συναντήσας, δὲν εἰς ἀγγέλου τάξιν ὃ λόγος ἐνόησεν. ’Αλλὰ
τότε γίνεται τῆς ὑπερκειμένης φύσεως ἐμφάνεια, οὕτως
ἐμφαινομένης, καθὼς ἀν χωρῆ τὸ δεχόμενον, ὃ δὴ καὶ
τότε γεγενῆσθαι παρὰ τῆς ἴστορίας ἀκούομεν, καὶ εἰσαεὶ
γίνεσθαι παρὰ τῆς τοῦ λόγου θεωρίας μανθάνομεν.

”Οταν
γὰρ φεύγῃ τις τὸν Αἰγύπτιον καὶ ἔξω τῶν ὅρων γενόμενος
πρὸς τὰς προσβολὰς τῶν πειρασμῶν δειλιάσῃ, ἄνωθεν τὴν ἐκ

παραδόξου σωτηρίαν δὲ δόηγὸς ὑποδείκνυσιν, ὅταν περιεστοιχισμένος δὲ ἔχθρὸς τῇ ἐαυτοῦ δυνάμει τὸν διωκόμενον βατὴν ὑπὲν ἀνάγκης αὐτῷ κατασκευάσῃ τὴν θάλασσαν, εἰς δὲν καθηγεῖται δὲ δόηγὸς ἡ νεφέλη· τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ δόηγοῦντι, ὅπερ καλῶς τοῖς πρὸ ήμῶν εἰς τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος μετελήφθη χάριν, παρ’ οὐ γίνεται τοῖς ἀξίοις ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν δόηγία, ὥστε τις ἐπόμενος τὸ ὕδωρ διέξεισιν, ὁδοποιοῦντος αὐτῷ τὴν δι’ αὐτοῦ πορείαν τοῦ ἡγεμόνος, δι’ οὐ γίνεται τὸ ἀσφαλὲς τῇ ἐλευθερίᾳ, τοῦ ἐπὶ δουλείᾳ καταδιώκοντος ἐναφανιζομένου τῷ ὕδατι.

Τοῦτο δέ τις ἀκούων οὐκ ἀν ἀγνοήσει τὸ κατὰ τὸ ὕδωρ μυστήριον, ἐν ὧ τις μετὰ τῆς πανστρατιᾶς τοῦ ἔχθρού καταβὰς μόνος ἀναδύεται, τοῦ πολεμίου στρατοῦ καταπνιγομένου τῷ ὕδατι.

Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι στρατὸς

Αἰγύπτιός ἐστι τὰ ποικίλα τῆς ψυχῆς πάθη, οἵτις καταδουλοῦται δὲ ἄνθρωπος; Ἐκεῖνοι οἱ ὕποι, ἐκεῖνα τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἐπ’ αὐτῶν ἀναβάται, τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ δόπλομάχοι, καὶ δὲ λοιπὸς ὅμιλος τῆς τῶν ἔχθρῶν παρατάξεως.

Τί γὰρ ἀν τις διαφέρειν εἴποι τοὺς θυμώδεις τῶν λογισμῶν ἢ τὰς πρὸς ἡδονὴν τε καὶ λύπην καὶ πλεονεξίαν ὄρμὰς τῆς μνημονευθείσης στρατιᾶς. Λίθος ἄντικρυς ἀπὸ σφενδόνης ἐστὶν ἡ λοιδορία καὶ λόγχη τὴν αἰχμὴν ἐπισείουσα ἢ θυμώδης ὄρμή· τὸ δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς πάθος οἱ ὕποι νοείσθωσαν, ἀσχέτῳ τινὶ ὄρμῇ τὸ ἄρμα δι’ ἐαυτῶν ἐφελκόμενοι,

ἐν

ῷ οἱ τρεῖς ἐπιβάται, οὓς τριστάτας ὀνομάζει ἡ ἱστορία· νοήσεις δὲ τοὺς τρεῖς τούτους πάντας τοὺς φερομένους ὑπὸ τοῦ ἄρματος, προδιδαχθεὶς ἐν τῷ κατὰ τοὺς σταθμοὺς καὶ τὴν φλιὰν μυστηρίῳ τὴν τριμερῆ τῆς ψυχῆς διαίρεσιν, εἰς τὸ λογιστικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδὲς ἀναπέμπων τὸ νόημα.

Ταῦτα οὖν πάντα καὶ ὅσα τούτοις ὁμόφυλα τῷ καθηγουμένῳ τῆς πονηρᾶς ἐφόδου συνεισπίπτει τῷ Ἰσραηλίτῃ ἐπὶ τὸ ὕδωρ· ἐφ’ ὃν ἡ τοῦ ὕδατος φύσις, ἡγουμένης τῆς κατὰ τὴν βακτηρίαν πίστεως καὶ τῆς φωτιζούσης νεφέλης, ζωοποιὸς μὲν γίνεται τῶν εἰς αὐτὴν καταφευγόντων, ἀναιρετικὴ δὲ τῶν διωκόντων.

Πρὸς δὲ παιδεύει διὰ τούτων ἡ ἱστορία, οἵους προσήκει εἶναι τοὺς διιόντας τὸ ὕδωρ, μηδὲν τῆς ἐναντίας στρατιᾶς μετὰ τὸ ἀναδύναι τοῦ ὕδατος ἐφελκομένους. Εἰ γὰρ συνανέβῃ

αὐτῷ ὁ πολέμιος, μένει καὶ μετὰ τὸ ὄντωρ ἐν τῇ δουλείᾳ,
συνεκβαλὼν ἔαυτῷ ζῶντα τὸν τύραννον, ὃν ἐν τῷ βυθῷ
οὐ κατέδυσε. Τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς ἂν τις πρὸς τὸ
γυμνότερον τὸ αἰνιγμα μεταβαλὼν σαφηνίσειε, τὸ δεῖν
πάντας τοὺς διερχομένους τὸ μυστικὸν ὄντωρ ἐν τῷ βαπτίσματι
πᾶσαν τὴν τῆς κακίας παρεμβολήν, οὗτον τὴν πλεονεξίαν,
τὴν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν, τὴν ἀρπακτικὴν διάνοιαν, τὸ κατὰ
τὸν τῦφον καὶ τὴν ὑπερηφανίαν πάθος, τὴν θυμώδη ὄρμήν,
τὴν ὀργήν, τὴν μῆνιν, τὴν βασκανίαν, τὸν φθόνον καὶ πάντα
τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ πως πέφυκεν ἐπεσθαι τῇ φύσει τὰ πάθη,
νεκρὰ ποιεῖν ἐν τῷ ὄνται, αὐτά τε τὰ πονηρὰ τῆς διανοίας
κινήματα καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀποτελέσματα,
καθάπερ

ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Πάσχα #τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ Ἱερείῳ
οῦ τὸ αἷμα κωλυτικὸν θανάτου τῷ χρησαμένῳ γίνεται\$ι·
ῶσπερ τοίνυν ἔκει τὸν ἄρτον ἄζυμον κελεύει ἐπεσθίειν τῷ
Πάσχα #ἄζυμος δ' ἂν εἴη τῆς ἐωλοτέρας ἀνεπίμικτος
ζύμη\$, νοεῖν δὲ δίδωσι διὰ τούτων ὁ νόμος τὸ μηδὲν τῆς
κακίας λείψανον τῷ ἐφεξῆς καταμιγνύειν βίω, ἀλλ' ἀπὸ
ἰδίας ἀρχῆς τῆς μετὰ ταῦτα ζωῆς ἀρξασθαι, τὸν τὸ συνεχὲς
τῆς τῶν κακῶν ἀκολουθίας τῇ πρὸς τὸ κρείττον μεταβολῆ
διακόψαντα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα βούλεται πᾶν Αἰγύπτιον
πρόσωπον, τουτέστι πᾶν ἀμαρτίας εἶδος, ὕσπερ τινὶ βυθῷ
τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι καταπνίξαντας, μόνους ἀναδῦναι,
μηδὲν κατὰ τὸν βίον ἐπισυρομένους ἀλλόφυλον· τοῦτο γάρ
ἐστιν διὰ τῆς ἴστορίας ἀκούομεν, ᾧ φησιν ἐν τῷ αὐτῷ
ὄνται θανάτῳ καὶ ζωῇ διακρίνεσθαι τὸ ἐχθρὸν καὶ τὸ φίλον,
τοῦ μὲν ἐχθροῦ φθειρομένου, τοῦ δὲ φίλου ζωογονουμένου.
Ως οὖ γε πολλοὶ τῶν τὸ μυστικὸν βάπτισμα προσδε-
ξαμένων, ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ νόμου παραγγελμάτων, τὴν
παρελθοῦσαν τῆς κακίας ζύμην τῇ ζωῇ τοῦ μετὰ ταῦτα
βίου καταμιγνύουσι, καὶ τὸν στρατὸν τὸν Αἰγύπτιον καὶ
μετὰ τὸ περάσαι τὸ ὄντωρ ζῶντα μεθ' ἔαυτῶν διὰ τῶν
ἐπιτηδευμάτων ἐπάγονται.

‘Ο γὰρ δι’ ἀρπαγῆς ἦ
ἀδικίας πλουτήσας, ᾧ τινα χῶρον ἐξ ἐπιορκίας κτησάμενος,
ἦ διὰ μοιχείας γυναικὶ συνοικήσας, ἥ ἄλλο τι τῶν ἀπειρη-
μένων πρὸ τῆς τοῦ βαπτίσματος δωρεᾶς παρὰ τὸν βιὸν
τολμήσας, οἵεται τῇ ἀπολαύσει τῶν κακῶς αὐτῷ προσγε-
νομένων καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν παραμείνας ἡλευθερῶσθαι τῆς
τῶν ἀμαρτημάτων δουλείας, ὕσπερ δὴ οὐχ ὁρῶν ἔαυτὸν

τοῖς πονηροῖς ὑποκεκυφότα δεσπόταις.

Δεσπότης γάρ

τίς ἔστιν ἄγριος καὶ λυσσώδης τὸ ἀκόλαστον πάθος τῷ
ἀνδραποδώδει λογισμῷ, οὗν τισι μάστιξι, ταῖς ἥδοναῖς
αἰκιζόμενος. "Αλλος τοιοῦτος δεσπότης ἡ πλεονεξία μηδεμίαν
ἄνεσιν τῷ δουλεύοντι παρεχόμενος, ἀλλά, κὰν πολλὰ
ἔργασηται, τοῖς ἐπιτάγμασιν ὑπηρετῶν τοῦ δεσπότου, καὶ
τὸ πρὸς ἐπιθυμίαν αὐτῷ κατακτώμενος, πρὸς τὸ πλεῖον ἀεὶ¹
συνελαύνεται. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα διὰ κακίας ἐνεργεῖται,
τυράννων καὶ δεσποτῶν ἔστιν ἀπαρίθμησις, οἵς δουλεύων
τις, κὰν διεξεληλυθὼς τύχῃ τὸ ὕδωρ, οὕπω κατά γε τὸν
ἔμον λόγον τοῦ μυστικοῦ ὕδατος ἔθιγεν, οὗ ἔργον ἔστιν ἡ
τῶν πονηρῶν τυράννων ἀπώλεια.

'Αλλὰ πρὸς τὸ ἐφεξῆς τοῦ λόγου πάλιν προέλθωμεν.

'Ο γὰρ διελθὼν τὸ νοηθὲν ἡμῖν πέλαγος καὶ ἴδων ἐν αὐτῷ
νεκρὸν τὸν θεωρηθέντα τοῦτον Αἴγυπτιον, οὐκέτι πρὸς
Μωϋσέα μόνον ὁρᾷ τὸν τῆς ἀρετῆς ῥαβδούχον, ἀλλὰ πιστεύει
μὲν κατὰ τὸ προηγούμενον τῷ Θεῷ, καθὼς ὁ τῆς ἱστορίας
λόγος φησί, πείθεται δὲ καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ Μωϋσεῖ,
ὅς καὶ νῦν βλέπομεν παρὰ τῶν ἀληθῶς τὸ ὕδωρ περαιουμένων
γινόμενον, οἵ τῷ Θεῷ ἔσαυτοὺς ἀναθέντες καὶ τοῖς θεραπεύουσι
διὰ τῆς ἱερωσύνης τὸ Θεῖον πείθονται καὶ ὑπείκουσι, καθὼς
φησιν ὁ Ἀπόστολος.

'Οδὸς μετὰ τὴν θάλασσαν τριῶν

ἡμερῶν διαδέχεται, ἐν ᾧ κατά τινα τόπον στρατοπεδεύσασιν
ἄποτον παρὰ τὴν πρώτην ὑπὸ πικρίας τὸ εὑρεθὲν ὕδωρ
ἐφάνη. 'Αλλὰ τὸ ξύλον ἐντεθὲν προσηγέρει τοῖς διψῶσι τὸ
ποτὸν ἀπειργάσατο.

Συμβαίνει τοῖς γινομένοις ἡ

ἱστορία· τῷ γὰρ καταλελοιπότι τὰς Αἴγυπτίας ἥδονάς, αἵς
ἐδούλευε πρὶν διαβῆναι τὴν θάλασσαν, δύσληπτος καὶ ἀηδῆς
ὅ βίος ὁ τῶν ἥδονῶν κεχωρισμένος παρὰ τὴν πρώτην δοκεῖ.

'Αλλ' εἰ τὸ ξύλον ἐμβληθείη τῷ ὕδατι, τουτέστιν εἰ τὸ τῆς
ἀναστάσεώς τις παραλάβοι μυστήριον, διὰ τοῦ ξύλου τὴν
ἀρχὴν ἔσχε #ξύλον δὲ ἀκούσας τὸν σταυρὸν πάντως ἐνόησα\$,
τότε παντὸς γλυκάσματος τοῦ τὴν αἴσθησιν δι' ἥδονῆς
γαργαλίζοντος γλυκύτερός τε καὶ ποτιμώτερος ὁ κατ' ἀρετὴν
γίνεται βίος, τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἐφηδυνόμενος.

'Η δὲ ἐφεξῆς τῆς ὁδοιπορίας καταγωγή, φοίνιξι καὶ
πηγαῖς ἀβρυνομένη, διαναπαύει τῶν ὁδοιπορούντων τὸν
κόπον. Εἰσὶ δὲ δυοκαίδεκα μὲν αἱ τῶν ὑδάτων πηγαί,

καθαροῦ τε καὶ ἡδίστου νάματος, ἐβδομήκοντα δὲ οἱ φοίνικες, εὔμεγέθεις τε καὶ ὑψίκομοι, τοῦ χρόνου τὰ δένδρα πρὸς ὕψος ἄραντος. Τί οὖν ἐν τούτοις εὐρίσκομεν, δι’ ἀκολούθου προιούσης τῆς ἴστορίας; “Οτι τὸ τοῦ ξύλου μυστήριον, δι’ οὗ πότιμον τῆς ἀρετῆς τὸ ὄδωρ τοῖς διψῶσι γίνεται, προσάγει ἡμᾶς ταῖς δυοκαίδεκα πηγαῖς καὶ τοῖς ἐβδομήκοντα φοίνιξι, τουτέστι τῇ τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίᾳ,
ἐν ὧ

πηγαὶ μέν εἰσι δυοκαίδεκα οἱ Ἀπόστολοι, τοσούτους τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν χρείαν ταύτην ἐκλεξαμένους καὶ πηγάζειν δι’ αὐτῶν τὸν λόγον ποιήσαντος, ὡς καὶ τινα τῶν Προφητῶν προαναφωνῆσαι τὴν ἐκ τῶν Ἀποστόλων βρύουσαν χάριν, ἐν οἷς φησιν· ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ, ἐβδομήκοντα δ’ ἀν εἴεν φοίνικες οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔξω τῶν δώδεκα μαθητῶν ἐπιχειροτονηθέντες ἀπόστολοι, τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ὅσους εἶναι φησιν ἡ ἴστορία τοὺς φοίνικας.

’Αλλ’ ἐπισπεύδειν, οἶμαι, προσήκει τὴν ὄδοιπορίαν διὰ τοῦ λόγου, δι’ ὀλίγων, ὃν παρεθέμεθα, ὥστε αὐτοῖς τοῖς φιλοπονωτέροις τὴν θεωρίαν ποιήσαντας τῶν λοιπῶν παρεμβολῶν.
’Αρεταὶ δ’ ἀν εἴεν αἱ παρεμβολαί, αἵ δ τῷ στύλῳ τῆς νεφέλης ἐπόμενος, καθεξῆς προιών, ἐνστρατοπεδεύει καὶ ἀναπαύεται. Τὰς οὖν ἐν τῷ μέσῳ καταγωγὰς ὑπερβὰς τῷ λόγῳ, τῆς κατὰ τὴν πέτραν θαυματοποιίας ἐπιμνησθήσομαι, ἦς ἡ φύσις ἡ ἀντιτυπὴς καὶ στερέμνιος ποτὸν τοῖς διψῶσιν ἐγένετο, εἰς ὄδατος μαλακότητα τῆς ἀντιτυπίας ἀναλυθείσης.

’Αλλ’ οὐδεὶς πόνος προσαρμόσαι τῇ κατ’ ἀναγωγὴν θεωρίᾳ τὴν τῆς ἴστορίας ἀκολουθίαν. Ό γὰρ ἐν τῷ ὄδατι καταλιπὼν νεκρὸν τὸν Αἰγύπτιον καὶ τῷ ξύλῳ καταγλυκανθεὶς καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς ἐντρυφήσας πηγαῖς, ὑπό τε τῆς σκιᾶς τῶν φοινίκων ἀναπαυσάμενος, οὗτος ἥδη καὶ τοῦ Θεοῦ δεκτικὸς γίνεται. Ή γὰρ πέτρα, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὁ Χριστός ἐστιν, ἄνικμός τις καὶ ἀντιτυπὴς τοῖς ἀπίστοις, εἰ δέ τις προσαγάγοι τὴν ῥάβδον τῆς πίστεως, ποτὸν τοῖς διψῶσι γινόμενος καὶ ἐντὸς τῶν εἰσδεχομένων αὐτὸν εἰσρέων ἐγὼ γάρ, φησί, καὶ ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιησόμεθα.

”Αξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν ἀθεώρητον, ὅτι μετὰ τὸ διαβῆναι τὴν θάλασσαν καὶ γλυκανθῆναι τοῖς τῆς ἀρετῆς ὄδοιπόροις τὸ ὄδωρ καὶ μετὰ τὴν ἀβρὰν ἐκείνην καταγωγὴν τὴν κατὰ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς φοίνικας καὶ μετὰ τὸ πιεῖν

ἐκ τῆς πέτρας, τότε παντελῶς ἡ τῶν Αἰγυπτίων ἐφοδίων ἐπίλειψις γίνεται. Καὶ οὕτω μηδεμιᾶς αὐτοῖς ὑπολειφθείσης ἀλλοφύλου τροφῆς, ἦν ἐξ Αἰγύπτου ἐπεσιτίσαντο, ἄνωθεν ἐπιρρεῖ ἡ τροφή, ποικίλη τις ἄμα καὶ μονοειδής οὖσα.
Τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον μονοειδὲς ἦν, ἡ δὲ ποιότης τὸ ποικίλον εἶχεν, ἐκάστῳ προσφόρως κατὰ τὸ εἴδος τῆς ἐπιθυμίας ἐγγινομένη.

Τί οὖν ἐστιν ὁ μανθάνομεν; Δι’ ὅσων προσήκει καθαρσίων ἔαυτὸν ἐκκαθάραι τινα τῆς Αἰγυπτίας τε καὶ ἀλλοφύλου ζωῆς, ὥστε κενῶσαι τὸν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ θύλακον πάσης τῆς κατὰ κακίαν τροφῆς, ἥσ σιτοποιοῦσιν οἵ Αἰγύπτιοι, καὶ οὕτως τὴν ἄνωθεν κατιοῦσαν τροφὴν ἐν ἔαυτῷ καθαρὰ τῇ ψυχῇ δέξασθαι, ἦν οὐ σπορὰ ἡμῖν τις ἐκ γεωπονίας ἀνέψυσεν, ἀλλ’ ἔ τοιμος ἄρτος ἀσπορός τε καὶ ἀνήροτος, ἄνωθεν μὲν κατιών, ἐπὶ δὲ γῆς εὑρισκόμενος.
Νοεῖς δὲ πάντως τὴν ἀληθῆ ταύτην βρῶσιν διὰ τοῦ κατὰ τὴν ἴστορίαν αἰνίγματος, ὅτι ὁ ἄρτος, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, οὐκ ἀσώματόν τι χρῆμά ἐστι. Πῶς γὰρ ἂν σώματι τροφὴ γένοιτο τὸ ἀσώματον; Τὸ δὲ μὴ ἀσώματον σῶμα πάντως ἐστί. Τὸ δὲ σῶμα τούτου τοῦ ἄρτου οὔτε ἄροσις οὔτε σπορὰ ἐγεώργησεν, ἀλλ’ ἡ γῆ, οὕτα ἐστὶ μείνασα, πλήρης εὑρίσκεται τῆς τοιαύτης θείας τροφῆς, ἥσ οἱ πεινῶντες μετέχουσι, τὸ κατὰ τὴν Παρθένον μυστήριον διὰ τῆς θαυματοποιίας ταύτης προπαιδευόμενοι.

Οὗτος τοίνυν ὁ ἀγεώργητος ἄρτος καὶ λόγος ἐστί, τῷ πολυειδεῖ τῆς ποιότητος κατὰ τὰς τῶν ἐσθιόντων ἐπιτηδειότητας συνεξαλλάσσων τὴν δύναμιν. Οἶδε γὰρ οὐ μόνον ἄρτος εἶναι, ἀλλὰ καὶ γάλα γίνεσθαι καὶ κρέας καὶ λάχανα καὶ ὅτιπερ ἀν ἥ τῷ προσφερομένῳ κατάλληλόν τε καὶ καταθύμιον, ὡς διδάσκει ὁ τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην παρατιθεὶς ἡμῖν τράπεζαν Παῦλος ὁ Θεῖος Ἀπόστολος, ὁ τοῖς τελειοτέροις στερροτέραν τε καὶ κρεώδη βρῶσιν τὸν λόγον ποιῶν καὶ λάχανα τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ γάλα τοῖς νηπιάζουσι.

Τὰ δ’ ὅσα περὶ τὴν τροφὴν ἐκείνην ἡ ἴστορία διέξεισι θαύματα δόγματα πρὸς τὸν κατ’ ἀρετὴν βίον ἐστί. Φησὶ γὰρ ἵσην πᾶσι προκεῖσθαι τὴν τῆς τροφῆς μετουσίαν, οὐδὲν κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς τῶν συλλεγόντων δυνάμεως οὔτε πλεονάζουσαν κατὰ τὴν χρείαν οὔτε ἐλλείπουσαν. Τοῦτο δέ ἐστι κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον συμβουλή τις τῷ κοινῷ προκειμένη μὴ παριέναι τοὺς ὅρους τῆς χρείας τοὺς τὰς ἀφορμὰς τοῦ

ζῆν ἐκ τῶν ὑλικῶν τούτων ποριζομένους, ἀλλ' εὖ εἰδέναι
ὅτι ἐν μέτρον τῇ φύσει τῆς ἐδωδῆς ἐπὶ πάντων ἐστὶν ἡ
πρὸς ἡμέραν ἀπόλαυσις,
ἐν ᾧ, κὰν πολλαπλάσια παρα-
σκευασθῆ τῆς χρείας, ἡ γαστὴρ τὰ ἴδια μέτρα διαβῆναι
φύσιν οὐκ ἔχει, οὐδὲ τῇ ἀπληστίᾳ τῆς παρασκευῆς συνεκ-
τείνεται. Ἀλλά, καθώς φησιν ἡ ἱστορία, οὕτε ὁ τὸ πολὺ^{λαβὼν} ἐπλεόνασε #ποῦ γὰρ ἀπόθηται τὸ πλέον οὐκ ἔχε\$,
οὕτε ὁ τὸ ὄλιγον ἡλαττόνησε #πρὸς γὰρ τὸ εὔρεθὲν συστα-
λεῖσα ἡ χρεία συνεμετρή\$.
Τὸ δὲ τοῖς τὸ περιττὸν

ταμιεύουσιν εἰς σκωλήκων γένεσιν μεταποιεῖσθαι τὴν
ἀπληστίαν, βοᾷ τρόπον τινὰ τοῖς πλεονέκταις διὰ τούτων
ὅ λόγος ὅτι πᾶν τὸ ἔξω τῆς χρείας ὑπὸ τῆς πλεονεκτικῆς
ταύτης ἐπιθυμίας περιεχόμενον, ἐν τῇ ἔξῃς ἡμέρᾳ, τουτέστιν
ἐν τῷ προσδοκωμένῳ βίῳ, σκώληξ τῷ ταμιεύσαντι γίνεται.
Νοεῖ δὲ πάντως ὁ ἀκούων διὰ τοῦ σκώληκος τούτου τὸν
ἀτελεύτητον σκώληκα τὸν διὰ τῆς πλεονεξίας ζωογονούμενον.

Τὸ δὲ ἐν μόνῳ τῷ σαββάτῳ διαρκεῖν τὸ ἀπόθετον
μηδεμίαν διαφθορὰν ὑπομένον τοιαύτην τινὰ συμβουλὴν
περιέχει, ὅτι ἔσθ' ὅτε χρηστέον ἐστὶ τῇ πλεονεκτικῇ προαι-
ρέσει ἐν οἷς τὸ συναγόμενον διαφθορὰν οὐ προσίεται, τότε
χρήσιμον ἡμῖν γινόμενον ὅταν παρελθόντες τὴν τοῦ βίου
τούτου παρασκευὴν ἐν τῇ μετὰ θάνατον ἀπραξίᾳ γενώμεθα.
Ἡ γὰρ πρὸ τοῦ σαββάτου ἡμέρα παρασκευὴ πρὸς τὸ σάββατον
καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται. Αὕτη δ' ἂν εἴη ὁ βίος οὗτος, ἐν ᾧ
τὰ τῆς ἐρχομένης ζωῆς ἔαυτοῖς εὐτρεπίζομεν,

ἐν ᾧ
ἔργον οὐδὲν τῶν νῦν ἡμῖν συγκεχωρημένων ἐπιτελεῖται, οὐ
γεωργία, οὐκ ἐμπορία, οὐ στρατεία, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὅδε
σπουδαζομένων οὐδέν, ἀλλ' ἐν ἀπραξίᾳ πάσῃ τῶν τοιούτων
ἔργων διάγοντες, τῶν νῦν ἡμῖν παρὰ τὸν βίον καταβεβλημένων
σπερμάτων τοὺς καρποὺς κομιζόμεθα, ἀφθάρτους μέν, εἴπερ
ἀγαθὰ εἴη τοῦ βίου τὰ σπέρματα, φθαρτικὸς δὲ καὶ ὀλεθρίους,
εἰ τοιαῦτα ἡμῖν ἡ γεωργία τῆς ζωῆς ταύτης ἐκφύσειεν.

Ο γὰρ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, φησίν, ἐκ τοῦ πνεύματος
θερίσει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς
σαρκὸς θερίσει φθοράν.

Ἀλλ' ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον
ἔτοιμασία μόνη κυρίως παρασκευὴ ὀνομάζεται τε καὶ
κυροῦται δήπουθεν τῷ νόμῳ, ἦς τὸ ἀπόθετον ἀφθαρσία ἐστί.

Τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενον παρασκευὴ οὔτε ἔστιν,
οὔτε λέγεται· τὴν γὰρ τῶν ἀγαθῶν στέρησιν οὐκ ἄν τις
εἰκότως παρασκευὴν, ἀλλ’ ἔκπτωσιν παρασκευῆς ὀνομάσειε.
Διὸ μόνην τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον κατορθουμένην παρασκευὴν
νομοθετεῖ τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἱστορία, τὸ ἐναντίον διὰ τῆς
παραλείψεως νοεῖν τοῖς συνετοῖς καταλείπουσα.

Καθάπερ δὲ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις
πρότερον πορίζει τὸ σιτηρέσιον ὁ τῆς στρατείας ἥγούμενος,
εἴθ' οὕτω δίδωσι τοῦ πολέμου τὸ σύνθημα, τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ οἱ τῆς ἀρετῆς στρατιῶται τὸ μυστικὸν δεξάμενοι
σιτηρέσιον, οὕτω κατὰ τῶν ἀλλοφύλων κινοῦσι τὸν πόλεμον,
Ἰησοῦ τοῦ Μωϋσέως διαδόχου καθηγουμένου τῆς μάχης.
Ορᾶς δι’ οἶας πρόεισιν ἀκολουθίας ὁ λόγος; Ἐως
ἀσθενέστερός ἐστιν ὁ ἀνθρωπὸς τῇ πονηρᾷ τυραννίδι κεκακω-
μένος δι’ ἑαυτοῦ τὸν ἔχθρὸν οὐκ ἀμύνεται· οὐδὲ γὰρ δύναται.
Ἄλλ’ ἔτερος ἐστιν ὁ τῶν ἀσθενούντων ὑπερμαχῶν, ὁ ταῖς
ἐπαλλήλοις πληγαῖς τὸν πολέμιον τύπτων. Ἐπεὶ δὲ τῆς τῶν
κρατούντων δουλείας ἡλευθερώθη καὶ κατεγλυκάνθη τῷ
ξύλῳ καὶ ἐν τῇ τῶν φοινίκων καταγωγῇ τὸν κόπον ἀνέπαυσε
καὶ τὸ τῆς πέτρας ἔγνω μυστήριον καὶ τῆς οὐρανίου μετέσχε
τροφῆς, τότε οὐκέτι δι’ ἔτέρας χειρὸς ἀμύνεται τὸν πολέμιον,
ἀλλ’ ὡς ἐκβὰς ἥδη τὴν τοῦ παιδὸς ἥλικίαν καὶ καταλαβὼν
τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος, αὐτὸς δι’ ἑαυτοῦ τοῖς ἐναντίοις
συμπλέκεται, στρατηγῷ χρώμενος οὐκέτι Μωϋσεῖ τῷ
θεράποντι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ’ αὐτῷ τῷ Θεῷ, οὗ Μωϋσῆς θεράπων
ἐγένετο. Ο γὰρ ἐξ ἀρχῆς δοθεὶς ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ τῶν
μελλόντων νόμος ἐν τοῖς ἀληθινοῖς ἀγῶσιν ἀπόμαχος μένει,
στρατηγῆ δὲ ὁ πληρωτὴς τοῦ νόμου καὶ Μωϋσέως διάδοχος,
ὅ διὰ τῆς ὁμωνυμίας τοῦ τότε στρατηγούντος προκηρυσσό-
μενος.

Ο δὲ λαός, εἰ μὲν ἐπηρμένας βλέποι τοῦ νομοθέτου
τὰς χεῖρας, ὑπέρτερος τοῦ ἔχθροῦ κατὰ τὴν παράταξιν γίνεται,
εἰ δὲ καθειμένας, ἐνδίδωσι. Σημαίνει δὲ τὸ μὲν ἐν ὕψει τὰς
χεῖρας ἔχειν τὸν Μωϋσέα τὴν διὰ τῶν ὑψηλοτέρων νοημάτων
θεωρίαν τοῦ νόμου, τὸ δὲ εἰς τὴν γῆν ἐπικλίνειν τὴν ταπεινήν
τε καὶ χαμαίζηλον κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου ἐξήγησίν τε
καὶ παρατήρησιν.

Ἐπαίρει δὲ βαρυνθείσας τοῦ Μωϋσέως
τὰς χεῖρας ὁ ἱερεὺς συνεργῷ χρώμενος τῷ ὠκειωμένῳ κατὰ
τὸ γένος. Οὐδὲ τοῦτο τῆς τῶν θεωρηθέντων ἀκολουθίας
ἔστιν ἐκτός. Η γὰρ ἀληθὴς ἱερωσύνη διὰ τοῦ συνημμένου

αὐτῇ λόγου Θεοῦ τὰς ἐν τῇ βαρύτητι τῆς Ἰουδαικῆς διανοίας εἰς γῆν ἐρριμμένας ἐνεργείας τοῦ νόμου πάλιν εἰς ὕψος ἀνάγει καὶ πίπτοντα τὸν νόμον εἰς ἔδαφος ὑπερείδει τῷ λίθῳ, ὃστε αὐτὸν ἀνεστῶτα τῷ σχήματι τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ὑποδεικνύειν τοῖς βλέπουσιν.

Ἄληθῶς γάρ, τοῖς καθορᾶν δυναμένοις, ἐν τῷ νόμῳ μάλιστα τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν θεωρεῖται μυστήριον. Διό φησί που τὸ Εὐαγγέλιον ὅτι ἐκ τοῦ νόμου τὸ ἴωτα καὶ ἡ κεραία οὐ παρέρχεται, σημαῖνον διὰ τῶν εἰρημένων τήν τε ἐκ πλαγίου γραμμὴν καὶ τὴν κάθετον, δι’ ὧν τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καταγράφεται, ὅπερ καὶ ἐν τῷ Μωϋσεῖ τότε βλεπόμενον, ὃς ἀντὶ τοῦ νόμου νοεῖται, τρόπαιον καὶ νίκης αἴτιον τοῖς ὁρῶσι καθίσταται.

Πάλιν ἡμῖν δι’ ἀκολούθου τινὸς ἀναβάσεως πρὸς τὰ ὑψηλότερα τῆς ἀρετῆς ὁ λόγος χειραγωγεῖ τὴν διάνοιαν. Ο γὰρ καὶ διὰ τῆς τροφῆς δυναμωθεὶς καὶ τῇ πρὸς τοὺς ἐναντίους συμπλοκῇ τὴν δύναμιν δείξας καὶ νικητὴς τῶν ἀντιτεταγμένων γενόμενος, τότε προσάγεται τῇ ἀπορρήτῳ ἐκείνῃ θεογνωσίᾳ, διδάσκοντος ἡμᾶς διὰ τούτων τοῦ λόγου οἴα καὶ ὅσα προσήκει προκατορθῶσαι κατὰ τὸν βίον, ἵνα τολμήσῃ ποτὲ τῇ διανοίᾳ προσβῆναι τῷ τῆς θεογνωσίας ὅρει καὶ ὑποδέξασθαι τὴν τῶν σαλπίγγων φωνὴν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸν γνόφον οὐ ἔστιν ὁ Θεὸς καὶ ἐγγράψαι ταῖς πλαξὶ τὰ θεῖα χαράγματα, κὰν συντριβῶσιν αὗται διὰ πλημμελείας τινός, πάλιν τὰς χειροτμήτους ὑποθεῖναι τῷ Θεῷ πλάκας καὶ ἀναχαράξαι τῷ θείῳ δακτύλῳ τὰ ἐν ταῖς πρώταις ἀχρειωθέντα γράμματα.

Βέλτιον δ’ ἂν εἴη δι’ ἀκολούθου κατὰ τὴν τῆς ἱστορίας τάξιν τῇ ἀναγωγῇ προσαρμόσαι τὸ νόμημα. Ἐπειδὰν γὰρ ὁ πρὸς τὸν Μωϋσέα καὶ τὴν νεφέλην βλέπων, δι’ ὧν ἀμφοτέρων γίνεται τοῖς κατ’ ἀρετὴν προιούσιν ἡ ὀδηγία #εἴη δ’ ἂν ἐν τῷ μέρει τούτῳ Μωϋσῆς μὲν τὰ νομικὰ παραγγέλματα, νεφέλη δὲ ἡ προκαθηγουμένη τοῦ νόμο\$υ, ὁ διανοίᾳ κεκαθαρμένη ἐν τῇ διαβάσει τοῦ ὄντος νεκρώσας τε καὶ ἀποκρίνας ἑαυτοῦ τὸ ἀλλόφυλον, γεύσηται τῆς μερρᾶς, τουτέστι τοῦ κεχωρισμένου τῶν ἡδονῶν βίου, ὁ πικρόν τε καὶ ἀηδὲς παρὰ τὴν πρώτην τοῖς γευσαμένοις φαινόμενον γλυκεῖαν παρέχει τοῖς τὸ ξύλον παραδεξαμένοις τὴν αἴσθησιν, εἶτα τοῖς κάλλεσι τῶν φοινίκων τῶν εὐαγγελικῶν καὶ τῶν πηγῶν ἐντρυφήσας καὶ τοῦ ζῶντος ὄντος, ὅπερ ἔστιν ἡ πέτρα, πλήρης γενόμενος, τόν τε οὐράνιον ἄρτον ἐν ἑαυτῷ λαβὼν

καὶ κατὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀνδρισάμενος, ὥς τῆς νίκης αἰτίᾳ
ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν τοῦ νομοθέτου γίνεται, ἡ τὸ μυστήριον
τοῦ σταυροῦ προδεικνύουσα, τότε προσάγεται τῇ τῆς
ὑπερκειμένης φύσεως θεωρίᾳ.

‘Οδὸς δὲ αὐτῷ πρὸς τὴν τοιαύτην γνῶσιν ἡ καθαρότης
γίνεται, οὐ τοῦ σώματος μόνον περιρραντηρίοις τισὶν
ἀφαγνισθέντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνδυμάτων πάσης κηλίδος
ἀποκλυσθέντων τῷ ὄντι. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ διὰ πάντων
καθαρεῦσαι δεῖν τὸν μέλλοντα προσβαίνειν τῇ τῶν ὅντων
θεωρίᾳ, ὡς καὶ ψυχῇ καὶ σώματι καθαρὸν εἶναι καὶ ἀκηλίδω-
τον τὸν ἐν ἑκατέρῳ ρύπον καταλλήλως ἀποκλυσάμενον, ὡς
ἄν καθαροὶ καὶ τῷ τὸ κρυπτὸν ὄρῶντι φανείμεν καὶ ἡ κατὰ
τὸ φαινόμενον εὔσχημοσύνη τῇ ἔνδον τῆς ψυχῆς διαθέσει
συμβαίνοι.

Διὰ τοῦτο πρὸ τῆς ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνόδου τῷ
θείῳ προστάγματι τὰ ἴματια πλύνεται, τῆς εὔσχήμονος τοῦ
βίου περιβολῆς παραδηλουμένης ἡμῖν τῷ τῶν ἴματίων
αἰνίγματι. Οὐ γὰρ ἂν τις εἴποι τὸν αἰσθητὸν τοῦτον ρύπον
τῶν ἴματίων ἐμπόδιον τῆς ἀνόδου τοῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἀνιοῦσι
γίνεσθαι, ἀλλ’ οἷμαι καλῶς τὸ ἴματιον τὴν τῶν κατὰ τὸν
βίον τοῦτον ἐπιτηδευμάτων περιβολὴν ὀνομάζεσθαι.

Τούτου δὲ κατορθωθέντος καὶ τῆς τῶν ἀλόγων
ἀγέλης ὡς πορρωτάτω τοῦ ὄρους ἀπελαθείσης, οὕτω
προσβαίνει τῇ ἀναβάσει τῶν ὑψηλῶν νοημάτων. Τὸ δὲ μηδὲν
τῶν ἀλόγων συγχωρῆσαι ἐπὶ τοῦ ὄρους φαίνεσθαι σημαίνει
κατὰ τὴν ἡμετέραν ὑπόληψιν τὸ ὑπερβῆναι τὴν ἐξ αἰσθήσεως
γινομένην γνῶσιν ἐν τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ. [”]Ιδιον γὰρ τῆς
τῶν ἀλόγων φύσεως τὸ κατ’ αἰσθησιν μόνην δίχα διανοίας
οἰκονομεῖσθαι. [”]Εκείνων καθηγεῖται ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή
πολλάκις πρός τι τὴν ὁρμὴν παρεκίνησε. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα,
δι’ ὃν ἐνεργὸς ἡ αἰσθησις γίνεται, πολλὴν ἐν τοῖς ἀλόγοις
ἔχει τὴν χώραν.

‘Η δὲ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ οὔτε κατὰ τὸ
φαινόμενον οὔτε κατὰ τὸ ἀκουόμενον ἐνεργεῖται, οὔτε τινὶ^{τινὶ}
τῶν συνήθων νοημάτων καταλαμβάνεται· οὔτε γὰρ ὀφθαλμὸς
εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε τῶν ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
συνήθων ἀναβαινόντων ἐστίν. [”]Αλλὰ χρὴ τὸν μέλλοντα
προσβαίνειν τῇ τῶν ὑψηλῶν κατανοήσει πάσης αἰσθητικῆς
τε καὶ ἀλόγου κινήσεως προκαθâραι τὸν τρόπον καὶ πᾶσαν
δόξαν τὴν ἐκ προκαταλήψεώς τινος γεγενημένην τῆς διανοίας
ἐκπλύναντα τῆς τε συνήθους ὄμιλίας χωρισθέντα τῆς πρὸς

τὴν ἴδιαν σύνοικον, τουτέστι τὴν αἴσθησιν, ἥ σύζυγός πώς
ἐστι τῇ ἡμετέρᾳ φύσει καὶ σύνοικος, καὶ ταύτης καθαρὸν
γενόμενον, οὕτω κατατολμῆσαι τοῦ ὅρους.

”Ορος γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἄναντες καὶ δυσπρόσιτον
ἡ θεολογία, ἥς μόλις ὁ πολὺς λεὼς τῆς ὑπωρείας φθάνει.
Εἰ δέ τις Μωϋσῆς εἴη, γένοιτ’ ἂν καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς ἀνόδου,
χωρῶν τῇ ἀκοῇ τὰς τῶν σαλπίγγων φωνάς, ὃς φησιν ὁ τῆς
ἰστορίας λόγος ἵσχυροτέρας ἐν τῷ προβαίνειν γίνεσθαι.

’Αληθῶς γὰρ σάλπιγξ τὴν ἀκοὴν καταπλήττουσα τὸ περὶ
τῆς θείας φύσεως κήρυγμα, μέγα μὲν καὶ παρὰ τὴν πρώτην
φαινόμενον, μεῖζον δὲ καὶ μᾶλλον τῆς ἀκοῆς καθικνούμενον
ἐν τοῖς τελευταῖοις.

’Εσάλπισαν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
τὸ θεῖον τῆς κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίας μυστήριον, ἀλλ’ ἀσθε-
νέστεραι ἥσαν αἱ πρῶται φωναὶ ἥ ὕστε καθικνεῖσθαι τῆς
ἀπειθοῦς ἀκοῆς. Διὸ ἡ βαρυηκοΐα τῶν Ἰουδαίων τὴν φωνὴν
τῶν σαλπίγγων οὐ παρεδέξατο. Προβαίνουσαι δέ, καθώς
φησιν ὁ λόγος, αἱ σάλπιγγες ἐγένοντο ἵσχυρότεραι. Αἱ γὰρ
τελευταῖαι φωναί, αἱ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων
γεγενημέναι, καθίκοντο τῆς ἀκοῆς, οὕτω τοῦ Πνεύματος
διὰ τῶν ὀργάνων ἡχοῦντος γεγωνότερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς καὶ
εὔτονώτερον ποιουμένου τὸν ἡχον. ”Οργανα δ’ ἀν εἶν, ἐν
πνεύματι τὸν φθόγγον ἡχοῦντα, προφῆται τε καὶ ἀπόστολοι
ῶν, καθώς φησιν ἡ ψαλμῳδία, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ὥρματα
αὐτῶν.

Εἰ δὲ οὐ χωρεῖ τὸ πλῆθος τὴν ἄνωθεν γινομένην
φωνήν, ἀλλ’ ἐπιτρέπει τῷ Μωϋσεῖ γνῶναι μὲν δι’ ἔαυτοῦ τὰ
ἀπόρρητα, διδάξαι δὲ τὸν λαὸν ὅπερ ἀν διὰ τῆς ἄνωθεν
διδασκαλίας τύχῃ μαθὼν δόγμα, καὶ τούτο τῶν κατὰ τὴν
Ἐκκλησίαν διοικουμένων ἐστί, τὸ μὴ πάντας ἔαυτοὺς
εἰσωθεῖν πρὸς τὴν τῶν μυστηρίων κατάληψιν, ἀλλ’ ἐπιλέ-
ξαντας ἐξ ἔαυτῶν τὸν χωρῆσαι τὰ θεῖα δυνάμενον ἐκείνῳ
τὴν ἀκοὴν εὐγνωμόνως ὑπέχειν, πιστὸν ἡγουμένους ἄπαν
ὅτιπερ ἀν παρὰ τοῦ τὰ θεῖα μυηθέντος ἀκούσωσιν.

Οὐ

πάντες γάρ, φησίν, ἀπόστολοι οὐδὲ πάντες προφῆται. Τοῦτο
δὲ οὐκ ἔστι νῦν ἐν ταῖς πολλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν φυλασσό-
μενον. Πολλοὶ γὰρ καθαρσίων ἔτι ἐκ τῶν βεβιωμένων
δεόμενοι, ἀπλυτοί τινες καὶ κατεσπιλωμένοι τῇ τοῦ βίου
περιβολῇ, τὴν ἄλογον αἴσθησιν ἔαυτῶν προβαλλόμενοι, τῆς

θείας ἀνόδου κατατολμῶσιν, ὅθεν αὐτοὶ τοῖς ἰδίοις ἔαυτῶν λογισμοῖς καταλεύονται. Αἱ γὰρ αἵρετικαὶ ὑπολήψεις λίθοι τινὲς ἀτεχνῶς εἰσιν αὐτὸν τὸν εὑρετὴν τῶν πονηρῶν δογμάτων καταφονεύοντες.

Τί δὲ δὴ βούλεται τὸ ἐντὸς γενέσθαι τοῦ γνόφου τὸν Μωϋσέα καὶ οὗτως ἐν αὐτῷ τὸν Θεὸν ἰδεῖν; Ἐναντίον γὰρ δοκεῖ πως εἶναι τῇ πρωτῇ θεοφανείᾳ τὸ νῦν ιστορούμενον. Τοτὲ μὲν γὰρ ἐν φωτί, νῦν δὲ ἐν γνόφῳ τὸ Θεῖον ὁρᾶται. Μηδὲ τοῦτο τοῦ είρμοῦ τῶν κατ' ἀναγωγὴν ἡμῖν θεωρηθέντων ἀπάδειν νομίσωμεν. Διδάσκει γὰρ διὰ τούτων ὁ λόγος ὅτι τῆς εὐσεβείας ἡ γνῶσις φῶς γίνεται παρὰ τὴν πρώτην οἷς ἂν ἐγγένηται. Διότι τὸ ἐξ ἐναντίου τῇ εὐσεβείᾳ νοούμενον σκότος ἐστίν· ἡ δὲ ἀποστροφὴ τοῦ σκότους τῇ μετουσίᾳ τοῦ φωτὸς γίνεται. Προιὼν δὲ ὁ νοῦς καὶ διὰ μείζονος ἀεὶ καὶ τελειοτέρας προσοχῆς ἐν περινοίᾳ γινόμενος τῆς τῶν ὄντων κατανοήσεως, ὅσῳ προσεγγίζει μᾶλλον τῇ θεωρίᾳ, τοσούτῳ πλέον ὁρᾷ τὸ τῆς θείας φύσεως ἀθεώρητον.

Καταλιπὼν γὰρ πᾶν τὸ φαινόμενον, οὐ μόνον ὅσα καταλαμβάνει ἡ αἴσθησις, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἡ διάνοια δοκεῖ βλέπειν, ἀεὶ πρὸς τὸ ἐνδότερον ἵεται, ἔως ἂν διαδύῃ τῇ πολυπραγμοσύνῃ τῆς διανοίας πρὸς τὸ ἀθέατόν τε καὶ ἀκατάληπτον κάκεῖ τὸν Θεὸν ἵδῃ. Ἐν τούτῳ γὰρ ἡ ἀληθής ἐστιν εἰδῆσις τοῦ ζητουμένου καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἰδεῖν ἐν τῷ μὴ ἰδεῖν, ὅτι ὑπέρκειται πάσης εἰδήσεως τὸ ζητούμενον, οἷόν τινι γνόφῳ τῇ ἀκαταληψίᾳ πανταχόθεν διειλημμένον. Διό φησι καὶ ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, ὃ ἐν τῷ λαμπρῷ γνόφῳ τούτῳ γενόμενος, ὅτι Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ πάσῃ νοητῇ φύσει τῆς θείας οὐσίας τὴν γνῶσιν ἀνέφικτον εἶναι τῇ ἀποφάσει ταύτη διοριζόμενος.

“Οτε οὖν μείζων ἐγένετο κατὰ τὴν γνῶσιν ὁ Μωϋσῆς, τότε ὁμολογεῖ τὸν Θεὸν ἐν γνόφῳ ἰδεῖν, τουτέστι τότε γνῶναι ὅτι ἐκεῖνό ἐστι τῇ φύσει τὸ Θεῖον ὁ πάσης γνώσεώς τε καὶ καταλήψεώς ἐστιν ἀνώτερον. Εἰσῆλθε γάρ, φησί, Μωϋσῆς εἰς τὸν γνόφον, οὐ δὲ ὁ Θεός. Τίς ὁ Θεός; “Ος ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, καθώς φησι Δαβίδ, ὃ ἐν τῷ αὐτῷ ἀδύτῳ μυηθεὶς τὰ ἀπόρρητα. ‘Ο δὲ ἐκεῖ γεγονώς, ἢ προεπαιδεύθη διὰ τοῦ γνόφου, πάλιν διὰ τοῦ λόγου διδάσκεται, ὡς ἀν, οἶμαι, παγιώτερον ἡμῖν τὸ περὶ τούτου γένηται δόγμα, τῇ θείᾳ φωνῇ μαρτυρούμενον. Ἀπαγορεύει γὰρ ἐν πρώτοις ὁ θεῖος λόγος πρὸς

μηδὲν τῶν γινωσκομένων ὁμοιοῦσθαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ Θεῖον, ὡς παντὸς νοήματος, τοῦ κατά τινα περιληπτικὴν φαντασίαν ἐν περινοίᾳ τινὶ καὶ στοχασμῷ τῆς θείας φύσεως γινομένου, εἴδωλον Θεοῦ πλάσσοντος καὶ οὐ Θεὸν καταγγέλλοντος.

Διχῇ δὲ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς διηρεμένης, εἰς τε τὸ Θεῖον καὶ εἰς τὴν τοῦ ἥθους κατόρθωσιν #μέρος γὰρ εὐσεβείας καὶ ἡ τοῦ βίου καθαρότης ἐστ\$, μαθὼν ἐν πρώτοις ἀ χρὴ περὶ τοῦ Θεοῦ γινώσκειν #τὸ δέ γε γινώσκειν ἦν τὸ μηδὲν περὶ αὐτοῦ τῶν ἐξ ἀνθρωπίνης καταλήψεως γινωσκομένων εἰδένα\$, οὕτω τὸ ἔ τερον τῆς ἀρετῆς εἴδος διδάσκεται, μανθάνων ἐν οἷοις ἐπιτηδεύμασιν ὁ ἐνάρετος κατορθοῦται βίος.

Μετὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀχειροποιήτῳ σκηνῇ γίνεται. Τίς ἀκολουθήσει τῷ διὰ τῶν τοιούτων ὀδεύοντι καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὑψουμένῳ τὸν νοῦν, ὅς, καθάπερ τινὰ κορυφὴν ἐκ κορυφῆς μεταλαμβάνων, διὰ τῆς τῶν ὑψηλῶν ἀναβάσεως ἀεὶ ἐαυτοῦ γίνεται ὑψηλότερος; Πρῶτον κατέλιπε τὴν ὑπώρειαν, πάντων τῶν πρὸς τὴν ἄνοδον ἀτονησάντων ἀποκριθείς.

Εἶτα δέχεται τῇ ἀκοῇ τὰς τῶν σαλπίγγων φωνάς, τῷ ὕψει τῆς ἀνόδου συνεπαιρόμενος. Ἐπὶ τούτοις εἰς τὸ ἀόρατον τῆς θεογνωσίας ἄδυτον παραδύεται. Καὶ οὐδὲ ἐν τούτῳ μένει, ἀλλ’ ἐπὶ τὴν ἀχειροποίητον μεταβαίνει σκηνήν. Τῷ ὅντι γὰρ ἐπὶ τοῦτο καταντῷ τὸ πέρας ὁ διὰ τῶν τοιούτων ἀνόδων ὑψούμενος.

Δοκεῖ γάρ μοι καὶ καθ' ἔ τερον νοῦν διδάσκαλος ἡ οὐρανία σάλπιγξ τῆς ἐπὶ τὸ ἀχειροποίητον παρόδου τῷ ἐπαΐοντι γίνεσθαι. Ἡ γὰρ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων διασκευὴ τὴν ἐκφαινομένην τοῖς οὖσι σοφίαν διαβοῶσα καὶ τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ δόξαν διὰ τῶν φαινομένων διηγουμένη κατὰ τὸ εἱρημένον ὅτι· οἵ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, αὕτη τῷ τρανῷ τε καὶ εὐήχῳ τῆς διδασκαλίας σάλπιγξ μεγαλόφωνος γίνεται, καθά φησί τις τῶν προφητῶν, ὅτι· ἐσάλπισεν ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν.

Ο δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ ὀξὺς τὴν ἀκοὴν τῆς καρδίας, τὴν ἡχὴν ταύτην δεξάμενος, λέγω δὴ τὴν ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ὅντων γινομένην πρὸς τὴν τῆς θείας δυνάμεως γνῶσιν, ὁδηγεῖται δι' αὐτῆς πρὸς τὸ ἐκεῖ διαδῦναι τῇ διανοίᾳ ὅπου ἐστὶν ὁ Θεός. Τοῦτο δὲ γνόφος ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται, ὃ διερμηνεύεται, καθὼς εἱρηται, τὸ ἄγνωστόν τε καὶ ἀθεώρητον, ἐν ὃ γενόμενος

τὴν ἀχειροποίητον ἐκείνην σκηνὴν βλέπει, ἥν διὰ τῆς ὑλικῆς μιμήσεως τοῖς κάτω δείκνυσι.

Τίς οὖν ἡ ἀχειροποίητος ἐκείνη σκηνὴ, ἡ παραδεικνυμένη τῷ Μωϋσεῖ κατὰ τὸ ὄρος, πρὸς ἥν κελεύεται βλέπων ὡσανεὶ ἀρχέτυπον διὰ τῆς χειροκμήτου κατασκευῆς δεῖξαι τὸ ἀχειροποίητον θαῦμα. Ὁρα γάρ, φησί, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. Στύλοι χρύσεοι, βάσεσιν ἀργυραῖς ἐνερηρεισμένοι καὶ κεφαλαῖς ὡσαύτως ἀργυραῖς ἐπιπρέποντες. Πάλιν ἔτεροι στύλοι, ὧν κεφαλαὶ μὲν καὶ βάσεις ἐκ χαλκοῦ τῆς ὕλης, τὸ δὲ διὰ μέσου τῶν ἄκρων ἄργυρος. Πᾶσι δὲ τούτοις ἔρεισμα μὲν ξύλον ἥν σηπεδόνα μὴ προσδεχόμενον, ἐν κύκλῳ δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον ἡ αὐγὴ τῶν τοιούτων ὑλῶν περιεκέχυτο.

Καὶ κιβωτός

τις ὡσαύτως ἐν ἀκηράτῳ στίλβουσα τῷ χρυσῷ, τὸ δὲ διερεΐδον τὴν τοῦ χρυσοῦ περιβολὴν καὶ αὐτὸς ξύλον ἥν σῆψιν οὐ προσδεχόμενον. Λυχνία τις ἐπὶ τούτοις, μία μὲν κατὰ τὸν πυθμένα τῆς βάσεως, ἐπτὰ δὲ κλάδοις κατὰ τὸ ἄκρον διηρημένη, ἵσαρίθμους λύχνους ἐπὶ τῶν κλάδων ἀνέχουσα. Χρυσὸς δὲ ἥν τῆς λυχνίας ἡ ὕλη, οὐδὲν τῆς κατασκευῆς κοῦλον ἔχων οὐδὲ ξύλῳ διερειδόμενον. Θυσιαστήριον δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἱλαστήριον καὶ τὰ λεγόμενα χερουβὶμ ὧν ταῖς πτέρυξιν ἡ κιβωτὸς ἐσκιάζετο. Πάντα ταῦτα χρυσὸς ἥν, οὐκ ἐπιπόλαιον παρέχων τῇ ἐπιφανείᾳ τὴν εὔχροιαν, ἀλλὰ δὶ’ ὅλου ὁ αὐτὸς ἥν, μέχρι τοῦ βάθους διηκούσης τῆς ὕλης.

Ποικίλα τε πρὸς τούτοις ἐξ ὑφαντικῆς φιλοτεχνίας καταπετάσματα, διαφόρων ἄνθων ἐπαλλήλοις πρὸς τὴν τοῦ ὑφάσματος ὥραν συμπλεκομένων, οἵ διεκρίνετο τῆς σκηνῆς ὅσον ὄρατόν τε καὶ βάσιμόν τισι τῶν Ἱερουργούντων ἥν καὶ ὅσον ἄδυτόν τε καὶ ἀνεπίβατον. Ὁνομα δὲ τῷ μὲν προτεταγμένῳ Ἀγιον ἥν, τῷ δὲ ἀποκεκρυμμένῳ Ἀγιον ἀγίων. Λουτῆρες ἐπὶ τούτοις καὶ πυρεῖα καὶ ἡ ἔξωθεν τῶν αὐλαίων περιβολὴ καὶ δέρρεις ἐκ τριχῶν καὶ δέρματα πεφοινιγμένα τῷ ἐρυθήματι, καὶ ὅσα ἄλλα διασκευάζει τῷ λόγῳ, τίς ἀν δὶ’ ἀκριβείας λόγος κατανοήσει;

Ποίων ἀχειροποίητων ἐστὶ ταῦτα μιμήματα; Καὶ τί φέρει τοῖς ὄρῳσι κέρδος τῶν ἐκεῖ ὀφθέντων ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἡ διὰ τῆς ὕλης μίμησις; Ἄλλ’ ἐμοὶ δοκεῖ καλῶς ἔχειν τὸν μὲν ἀκριβῆ περὶ τούτων λόγον καταλιπεῖν ἐκείνοις οἵ διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν δύναμιν ἔχουσιν,

εὶ δή τις τοιοῦτός ἐστιν, ὡς Πνεύματι λαλεῖν μυστήρια,
καθώς φησιν δὲ Ἀπόστολος. “Ο δὲ παρ’ ἡμῶν στοχαστικῶς
ὑπονοούντων περὶ τοῦ προκειμένου νοήματος λέγεται, τοῦτο
ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν ἐντυγχανόντων ποιήσομεν, ὡς ἡ ἀπόβλητον
ἢ ἀποδεκτὸν νομισθῆναι, ὅπως ἂν ἡ διάνοια τοῦ κρίνειν
ἐπεσκεμμένου λογίσηται.

Φαμὲν τοίνυν, ἐν μέρει τὸ ἐν
τούτοις μυστήριον τοῦ Παύλου παραγυμνώσαντος βραχεῖαν
ἐκ τῶν εἰρημένων ἀφορμὴν λαβόντες, ὅτι ἐν τύπῳ προεπαι-
δεύθη Μωϋσῆς τὸ περὶ τῆς σκηνῆς τῆς τὸ πᾶν περιεχούσης
μυστήριον. Αὕτη δὲ ἂν εἴη Χριστός, ἡ Θεοῦ δύναμις καὶ
Θεοῦ σοφία, ἡ ἀχειροποίητος οὐσία κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν,
δέχεται τὸ κατασκευασθῆναι, ὅταν ἐν ἡμῖν δέῃ τὴν σκηνὴν
ταύτην παγῆναι, ὥστε τὴν αὐτὴν τρόπον τινὰ καὶ ἀκατά-
κευον καὶ κατεσκευασμένην εἶναι, τῷ μὲν προϋπάρχειν
ἄκτιστον, τῷ δὲ ὑλικὴν ταύτην δέξασθαι σύστασιν κτίστην
γενομένην.

Τάχα οὐκ ἀσαφὲς τὸ λεγόμενον τοῖς παραδεξαμένοις
ἀκριβῶς τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήριον. “Ἐν γάρ ἐστιν ἐκ
πάντων, δὲ καὶ πρὸ αἰώνων ἦν καὶ ἐπ’ ἐσχάτων τῶν αἰώνων
ἐγένετο, δὲ τοῦ μὲν γενέσθαι χρονικῶς οὐκ ἐδέετο #πῶς γὰρ
ἄν τὸ πρὸ χρόνων καὶ αἰώνων δεηθείη χρονικῆς γενέσεως; \$,
δι’ ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐξ ἀβουλίας τοῦ εἶναι παραφθαρέντας
ἀνεδέξατο τὸ καθ’ ἡμᾶς γενέσθαι, ἵνα τὸ ἔξω τοῦ ὄντος
γενόμενον εἰς τὸ δὲ πάλιν ἐπαναγάγῃ. Τοῦτο δέ ἐστιν δὲ
Μονογενὴς Θεός, δὲ ἐν αὐτῷ μὲν περιέχων τὸ πᾶν, πηξάμενος
δὲ καὶ ἐν ἡμῖν τὴν ἴδιαν σκηνήν.

Εἰ δὲ σκηνὴ τὸ τοσοῦτον
ἀγαθὸν ὀνομάζεται, ταρασσέσθω μηδὲν δὲ φιλόχριστος, ὡς
κατασμικρυνούσης τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ τῆς
ἐγκειμένης τῇ λέξει ἐμφάσεως. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι τῶν
ὄνομάτων ἄξιον τῆς φύσεως τοῦ σημαινομένου ἐστίν, ἀλλὰ
πάντα ὁμοίως ἀποπέπτωκε τῆς ἀκριβοῦς σημασίας, τά τε
μικρὰ νομιζόμενα καὶ οἳς τι μέγεθος νοημάτων ἐξ ὑπολήψεως
ἐνορᾶται.

’Αλλ’ ὥσπερ τὰ ἄλλα πάντα, κατά τι σημαι-
νόμενον, ἔκαστον εὐσεβῶς πρὸς ἔνδειξιν τῆς θείας δυνάμεως
λέγεται, οὗν δὲ ἱατρός, δὲ ποιμήν, δὲ ὑπερασπιστής, δὲ ἄρτος,
ἢ ἄμπελος, δὲ ὀδός, δὲ θύρα, δὲ μονή, τὸ ὕδωρ, δὲ πέτρα, δὲ
πηγὴ καὶ ὄσα ἄλλα περὶ αὐτοῦ λέγεται, οὕτω κατά τινα
θεοπρεπῆ σημασίαν καὶ τῷ τῆς σκηνῆς κατονομάζεται

ρήματι. Ἡ γὰρ περιεκτικὴ τῶν ὄντων δύναμις ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ἡ κοινὴ τοῦ παντὸς σκέπη, δὲ ἐν αὐτῷ τὸ πᾶν περιέχων, σκηνὴ κυρίως κατονομάζεται. Ἀνάγκη δὲ πρόσφορον εἶναι τῷ ὀνόματι τὴν ὄπτασίαν, ἐκάστου τῶν ὀφθέντων πρός τινα θεοπρεποῦς ὑπολήψεως θεωρίαν χειραγωγοῦντος. Ἐπεὶ οὖν ὁ μέγας Ἐπόστολος τὸ καταπέτασμα τῆς κάτω σκηνῆς τὴν σάρκα φησὶν εἶναι, διὰ τὸ ἐκ ποικίλων, οἷμαι, τῶν τεσσάρων στοιχείων ἔχειν τὴν σύστασιν, ταχὺ καὶ αὐτὸς ἐν ὄπτασίᾳ τῆς σκηνῆς γενόμενος, ἐν τοῖς ὑπερουρανίοις ἀδύτοις, ὃ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπεκαλύφθη τὰ τοῦ παραδείσου μυστήρια, καλῶς ἀν ἔχοι, τῇ μερικῇ προσέχοντας ἐρμηνείᾳ, πᾶσαν τὴν τῆς σκηνῆς θεωρίαν συναρμόζειν τῷ μέρει.

Γένοιτο δ' ἀν ἡμῖν

δι' αὐτῶν τῶν τοῦ Ἀποστόλου λόγων ἡ τῶν τῆς σκηνῆς αἰνιγμάτων σαφήνεια. Φησὶ γάρ που περὶ τοῦ Μονογενοῦς, δὸν ἀντὶ τῆς σκηνῆς νενοήκαμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ὄρατά τε καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε ἐξουσίαι, εἴτε ἀρχαί, εἴτε κυριότητες, εἴτε δυνάμεις. Οὐκοῦν στύλοι ἀργυρολαμπεῖς καὶ χρυσήλατοι καὶ ἀναφορεῖς καὶ δακτύλιοι καὶ τὰ χερουβίμ ἐκεῖνα, τὰ ταῖς πτέρυξι τὴν κιβωτὸν ἐπικρύπτοντα, καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα ἡ τῆς σκηνοπηγίας ὑπογραφὴ περιέχει, εἰ μέν τις πρὸς τὰ ἄνω βλέποι σκοπῶν, αἱ ὑπερκόσμιοι δυνάμεις εἰσίν, αἱ ἐν τῇ σκηνῇ θεωρούμεναι, αἱ κατὰ θείαν βούλησιν τὸ πᾶν ὑπερείδουσαι.

Ἐκεῖνοι

ἀληθινοὶ ἀναφορεῖς ἡμῶν, οἱ εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, οἱ καθάπερ δακτυλίοις τισὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνειρόμενοι τῶν σωζομένων, δι' ἔαυτῶν πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς τοὺς κειμένους ἐπὶ τῆς γῆς ἀναφέροντες. Χερουβίμ δὲ εἰπὼν ὁ λόγος κατακαλύπτοντα ταῖς πτέρυξι τὰ ἐγκείμενα τῇ κιβωτῷ τῆς διαθήκης μυστήρια βεβαιοῖ τὴν ἀποδοθεῖσαν ἡμῖν περὶ τῆς σκηνῆς θεωρίαν.

Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦτο τῶν περὶ τὴν θείαν φύσιν θεωρουμένων δυνάμεων μεμαθήκαμεν ἀς Ἡσαΐας καὶ Ἰεζεχιὴλ κατενόησαν.

Ἡ δὲ κιβωτὸς τῆς διαθήκης κεκαλυμμένη ταῖς πτέρυξι μὴ ξενιζέτω τὴν ἀκοήν. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ τὸ ὄμοιον ἔστι μαθεῖν ἐν αἰνίγματι παρὰ τοῦ προφήτου περὶ τῶν πτερύγων λεγόμενον. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἐνταῦθα μὲν κιβωτὸς διαθήκης, ἐκεῖ δὲ πρόσωπον ὀνομάζεται· καὶ καλύπτεται διὰ τῶν πτερύγων ὥδε μὲν ἡ κιβωτός, ἐκεῖ δὲ πρόσωπον,

ώς ένδος ὅντος τοῦ ἐν ἀμφοτέροις νοούμενου, ὅπερ μοι δοκεῖ τὸ ἀκατάληπτον τῆς τῶν ἀπορρήτων θεωρίας αἰνίσσεσθαι.
Καν περὶ λύχνων ἀκούσης, πολυσχιδῶς ἐκ μιᾶς λυχνίας ἀνεχομένων, ὥστε ἄφθονον εἶναι καὶ δαψιλὲς τὸ φῶς πανταχόθεν λαμπόμενον, οὐκ ἀν ἀμάρτοις τὰς πολυειδεῖς τοῦ Πνεύματος μαρμαρυγὰς διαπρέπειν ταυτῇ τῇ σκηνῇ λογιζόμενος, καθὼς Ἡσαΐας φησίν, ἐπταχῇ διαιρῶν τὰς λαμπηδόνας τοῦ Πνεύματος.

Τὸ δὲ ἰλαστήριον οὐδὲ

ἔρμηνείας οἷμαι προσδέεσθαι, τοῦ Ἀποστόλου τὸ κεκρυμμένον ἀπογυμνώσαντος, ὃς φησιν ὅτι· ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἰλαστήριον τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Θυσιαστήριον δὲ καὶ θυμιατήριον ἀκούων, νοῶ τὴν διηνεκῶς ἐπιτελουμένην τῇ σκηνῇ ταύτῃ τῶν ἐπουρανίων προσκύνησιν. Οὐ γὰρ μόνον ἐπιγείων καὶ ὑποχθονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπουρανίων τὴν γλῶσσάν φησιν ἀποπέμπειν τὸν αὖν τῇ τῶν πάντων ἀρχῇ. Τοῦτο δέ ἐστιν ἡ κεχαρισμένη τῷ Θεῷ θυσία, τὸ κάρπωμα τῶν χειλέων, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ τῶν προσευχῶν ἡ εὐωδία. Εἴ δὲ καὶ δέρμα ἐν τούτοις ὁρᾶται πεφοινιγμένον βαφῆ καὶ τρίχες ἔξυφανθεῖσαι, οὐδὲ οὕτως ὁ εἱρμὸς τῆς θεωρίας διακοπήσεται. Ὁ γὰρ προφητικὸς ὄφθαλμός, ἐν τῇ τῶν θείων ὀπτασίᾳ γινόμενος, ἐκεῖ κατόψεται προωρισμένον τὸ σωτήριον πάθος, ὅπερ ἐν ἐκατέρῳ τῶν εἱρημένων σημαίνεται· τοῦ μὲν ἐρυθήματος τὸ αἷμα, τῆς δὲ τριχὸς ἔρμηνευούσης τὴν νέκρωσιν. Ἄμοιρος γὰρ αἰσθήσεως ἡ θρὶξ ἐν τῷ σώματι· διὸ κυρίως νεκρότητος γίνεται σύμβολον.

“Οταν μὲν οὖν τὴν ἄνω σκηνὴν βλέπῃ, ταῦτα διὰ τούτων ὁ προφήτης ὁρᾷ. Εἴ δέ τις τὴν κάτω σκηνὴν θεωροίη, ἐπειδὴ πολλαχῇ Χριστὸς ἡ Ἔκκλησία παρὰ τοῦ Παύλου κατονομάζεται, καλῶς ἀν ἔχοι τοὺς ὑπηρέτας τοῦ θείου μυστηρίου, οὓς καὶ στύλους τῆς Ἔκκλησίας ὀνομάζει ὁ λόγος, ἀποστόλους τε καὶ διδασκάλους καὶ προφήτας, τὰ δύνοματα ταῦτα νομίζειν εἶναι. Οὐ γὰρ μόνον Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος στύλοι τῆς Ἔκκλησίας εἰσίν, οὐδὲ μόνος ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ὁ λύχνος ἦν ὁ καιόμενος, ἀλλὰ πάντες οἱ δι’ ἑαυτῶν τὴν Ἔκκλησίαν ἐρείδοντες καὶ οἱ διὰ τῶν ἴδιων ἔργων φωστῆρες γινόμενοι καὶ στύλοι καὶ λύχνοι λέγονται. Υμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, φησὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Κύριος. Καὶ πάλιν ἐτέρους ὁ θεῖος Ἀπόστολος στύλους εἶναι διακελεύεται, λέγων· ἐδραῖοι γίνεσθε καὶ ἀμετακίνητοι. Καὶ τὸν Τιμόθεον καλὸν

στύλον ἐτεκτήνατο, ποιήσας αὐτόν, καθώς φησι τῇ ἴδιᾳ φωνῇ,
στύλον καὶ ἔδραιώμα τῆς ἀληθείας.

Ἐν ταύτῃ τῇ σκηνῇ

καὶ θυσίᾳ τῆς αἰνέσεως καὶ θυμίαμα τῆς προσευχῆς ἐν τῷ
ὅρθρῳ καὶ τῇ ἐσπέρᾳ ἐνεργουμένη διὰ παντὸς καθορᾶται.
Νοεῖν δὲ δίδωσι ταῦτα ὁ μέγας Δαβίδ, κατευθύνων εἰς
δόσμὴν εὐώδειας τῷ Θεῷ τῆς προσευχῆς τὸ θυμίαμα καὶ διὰ
τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν ἵερουργῶν τὴν θυσίαν. Λουτήρας δέ
τις ἀκούων νοήσει πάντως τοὺς διὰ τοῦ μυστικοῦ ὕδατος
τὸν μολυσμὸν ἀποκλύζοντας τῶν ἀμαρτιῶν. Λουτὴρ ἦν ὁ
Ἰωάννης, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ λούων τῷ τῆς μετανοίας βαπτίσματι,
λουτὴρ δὲ Πέτρος, τρισχιλίους κατὰ ταύτὸν καθάπαξ κατάγων
ἐπὶ τὸ ὕδωρ, λουτὴρ τοῦ Κανδάκου δὲ Φίλιππος καὶ πάντων
πάντες τῶν μετεχόντων τῆς δωρεᾶς οἱ ἐνεργοῦντες τὴν χάριν.
Τὰς δὲ αὐλαίας, αἱ διὰ τῆς μετ' ἀλλήλων συμβολῆς
τὴν σκηνὴν ἐν κύκλῳ διαλαμβάνουσι, τὴν ἀγαπητικὴν τε καὶ
εἱρηνικὴν τῶν πιστευόντων δόμονοιαν εἶναι τις ὑπονοῶν οὐκ
ἄν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος, οὕτω τοῦ Δαβὶδ ἐρμηνεύσαντος
ὅς φησιν ὅτι· θεὶς τὰ ὅριά σου εἰρήνην.

Δέρμα δὲ πεφοι-

νιγμένον καὶ δέρρεις ἀπὸ τριχῶν πρὸς κόσμον τῆς σκηνῆς
συντελοῦσαι καταλλήλως ἀν νοηθεῖν ἥ τε νέκρωσις τῆς
ἀμαρτητικῆς σαρκός, ἥς αἰνιγμα τὸ πεφοιγμένον δέρμα ἐστί,
καὶ ἥ τραχεῖα διαγωγὴ κατ' ἐγκράτειαν, οἵς ὡραῖζεται
μάλιστα ἥ τῆς Ἐκκλησίας σκηνής. Τὰ γὰρ δέρματα ζωτικὴν
ἐν ἑαυτοῖς οὐκ ἔχοντα δύναμιν τὴν ἐκ φύσεως τῇ βαφῇ τοῦ
ἐρυθήματος εὐανθῆ γίνεται, ὅπερ διδάσκει τὴν διὰ τοῦ
Πνεύματος ἐπανθοῦσαν χάριν μὴ ἐν ἀνθρώποις γίνεσθαι, εἰ μή
τινες ἑαυτοὺς τῇ ἀμαρτίᾳ νεκρώσειαν. Εἰ δὲ καὶ ἥ σώφρων
αἰδὼς ἐν τῇ βαφῇ τοῦ ἐρυθήματος ὑπὸ τοῦ λόγου σημαίνεται,
ἐπὶ τῷ βουλομένῳ ποιοῦμαι τὴν κρίσιν. "Ἡ τε ἐκ τῶν τριχῶν
συμπλοκὴ τραχύ τε καὶ δυσαφὲς ἀπεργαζομένη ἐξύφασμα
τὴν τραχεῖαν ταύτην καὶ δαπανητικὴν τῶν καθομιλούντων
παθῶν ἐγκράτειαν ὑπαινίσσεται. Τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα
δείκνυσιν ἐφ' ἑαυτῆς ἥ ἐν παρθενίᾳ ζωή, ἥ τὴν σάρκα τῶν
οὕτω βιούντων ὑπωπιάζουσα.

Εἰ δὲ τὸ ἔνδον, ὅπερ

"Ἄγιον ἄγιων λέγεται, τοῖς πολλοῖς ἐστιν ἀνεπίβατον, μηδὲ
τοῦτο ἀπάδειν τῆς τῶν νοηθέντων ἀκολουθίας νομίσωμεν.
Ἄληθῶς γὰρ ἄγιον τι χρῆμά ἐστι καὶ ἄγιων ἄγιον καὶ τοῖς
πολλοῖς ἀληπτόν τε καὶ ἀπρόσιτον ἥ τῶν ὄντων ἀληθεία.

⁷Ης ἐν τοῖς ἀδύτοις τε καὶ ἀπορρήτοις τῆς τοῦ μυστηρίου σκηνῆς καθιδρυμένης ἀπολυπραγμόνητον εἶναι χρὴ τῶν ὑπὲρ κατάληψιν ὄντων τὴν κατανόησιν, πιστεύοντας εἶναι μὲν τὸ ζητούμενον, οὐ μὴν τοῖς ὁφθαλμοῖς πάντων προκεῖσθαι, ἀλλ’ ἐν τοῖς ἀδύτοις τῆς διανοίας μένειν ἀπόρρητον.

Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα παιδευθεὶς διὰ τῆς κατὰ τὴν σκηνὴν δόπτασίας ὁ κεκαθαρμένος ἐκεῖνος ὁφθαλμὸς τῆς Μωϋσέως ψυχῆς καὶ διὰ τῶν τοιούτων ὑψωθεὶς θεαμάτων, πάλιν πρὸς κορυφὴν ἄλλων νοημάτων ἀναβιβάζεται, τὸν στολισμὸν τῆς Ἱερωσύνης ἐκπαιδευόμενος, ἐν οἷς ἐστιν ὅ τε ὑποδύτης καὶ ὁ ἐπενδύτης καὶ τὸ προστήθιον ἐκεῖνο, ταῖς ποικίλαις τῶν λίθων αἴγλαις περιλαμπόμενον, καὶ ἡ περὶ τὴν κεφαλὴν ταινίᾳ καὶ τὸ ἐπ’ αὐτῆς πέταλον, ἡ περισκελίς, οἱ ῥοῖσκοι, οἱ κώδωνες, εἴτα ὑπεράνω πάντων τὸ λόγιόν τε καὶ ἡ δήλωσις καὶ ἡ ἐπ’ ἀμφοῖν θεωρουμένη ἀλήθεια, αἵ τε συνδετικαὶ τούτων ἔκατέρωθεν ἐπωμίδες, ἐγκεκολλαμέναι τῶν πατριαρχῶν τὰ ὀνόματα,
ῶν ὑποτέμνεται τὸ πλῆθος

τῆς καθ’ ᾧ καστον ἀκριβοῦς θεωρίας αὐτὰ τῆς περιβολῆς τὰ ὀνόματα. Ποιῶν γὰρ σωματικῶν ἐσθημάτων ὄνομα δήλωσις ἡ λόγιον ἡ ἀλήθεια; ⁸Η δηλονότι δείκνυται διὰ τούτων τὸ μὴ ταύτην τὴν αἰσθητὴν περιβολὴν διὰ τῆς ἱστορίας ἡμῖν ὑπογράφεσθαι, ἀλλά τινα κόσμον ψυχῆς διὰ τῶν κατ’ ἀρετὴν ἐπιτηδευμάτων ἔξυφαινόμενον.

Υάκινθός ἐστιν ἡ τοῦ ποδήρους βαφή. Φασὶ δέ τινες τῶν πρὸ ἡμῶν τεθεωρηκότων τὸν λόγον τὸν ἀέρα σημαίνεσθαι τῇ βαφῇ. Ἐγὼ δὲ εἰ μέν τι τὸ τοιοῦτον τοῦ χρώματος ἄνθος πρὸς τὸ ἀέριον χρῶμα συγγενῶς ἔχει, ἀκριβῶς οὐκ ἔχω δισχυρίζεσθαι. Τὸν μέντοι λόγον οὐκ ἀποβάλλω.

Συντείνει γὰρ πρὸς τὴν κατ’ ἀρετὴν θεωρίαν τὸ νόημα, ὅτι βούλεται τὸν μέλλοντα τῷ Θεῷ ἰερᾶσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ προσάγειν σῶμα τῇ Ἱερουργίᾳ καὶ σφάγιον γίνεσθαι μὴ νεκρούμενον, ἐν τῇ ζώσῃ θυσίᾳ καὶ λογικῇ λατρείᾳ, μὴ παχείᾳ τινὶ καὶ πολυσάρκῳ τοῦ βίου περιβολῇ καταβλάπτειν τὴν ψυχήν, ἀλλ’ ἀπολεπτύνειν, οἴον τι ἀράχνιον νῆμα, τῇ καθαρότητι τῆς ζωῆς πάντα τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα καὶ ἐγγὺς εἶναι πρὸς τὸ ἀνωφερές τε καὶ κοῦφον καὶ ἐναέριον, τὴν σωματώδη ταύτην μετακλώσαντα φύσιν ἵνα, ὅταν τῆς ἐσχάτης ἀκούσωμεν σάλπιγγος, ἀβαρεῖς τε καὶ κοῦφοι πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κελεύοντος εὑρεθέντες, μετάρσιοι δι’ ἀέρος ἄμα τῷ Κυρίῳ φερώμεθα, ὑπὸ μηδενὸς βάρους ἐπὶ τὴν γῆν

καθελκόμενοι. Ὁ γάρ, κατὰ τὴν τοῦ ψαλμωδοῦ ὑποθήκην, ἐκτήξας ὡς ἀράχνην τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, τὸν ἀερώδη ἐκεῖνον χιτῶνα περιεβάλετο ἐκ κεφαλῆς εἰς ἄκρους πόδας διήκοντα. Οὐ γὰρ βούλεται κολοβοῦσθαι τὴν ἀρετὴν ὁ νόμος.

Ἡ οὖν λαμπηδῶν τῶν καλῶν ἔργων οἱ χρύσεοι κώδωνές εἰσι τοῖς ῥοῖσκοις περιδονούμενοι. Δύο γάρ ἐστι ταῦτα ἐπιτηδεύματα, δι' ὧν ἡ ἀρετὴ συναγείρεται, ἢ τε περὶ τὸ Θεῖον πίστις καὶ ἡ περὶ τὸν βίον συνείδησις. Τούτους προστίθησι τῷ ἐνδύματι τοῦ Τιμοθέου τοὺς ῥοῖσκους τε καὶ τοὺς κώδωνας ὁ μέγας Παῦλος, εἰπὼν αὐτὸν ἔχειν δεῖν πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν. Οὐκοῦν ἡ μὲν πίστις καθαρὸν ἡχείτω καὶ μεγαλόφωνον ἐν τῷ τῆς ἀγίας Τρίαδος κηρύγματι, ὁ δὲ βίος μιμείσθω τοῦ καρποῦ τῆς ῥοιᾶς τὴν φύσιν.

Ἐκείνης γὰρ ἄβρωτός ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια, στερρῷ τε καὶ κατεστυμμένῳ τῷ ἐλυτρῷ διειλημμένη, τὸ δὲ ἐγκείμενον ἡδὺ μὲν ὀφθῆναι τῷ ποικίλῳ τε καὶ εὐκόσμῳ τῆς τοῦ κάρπου διαθέσεως, ἡδιον δὲ τῇ γεύσει γίνεται, καταγλυκαῖνον τὴν αἴσθησιν. Ἡ δὲ φιλόσοφος καὶ κατεστυμμένη διαγωγὴ δύσληπτός τις οὖσα καὶ ἀηδῆς τῇ αἰσθήσει πλήρης ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐστὶ κατὰ τὸν ὕδιον καιρὸν πεπανθεῖσα. Ἐπειδὰν γὰρ ὁ γεωργὸς ἡμῶν ἀναπτύξῃ τοῦ βίου τὴν ῥοιὰν τῷ ὕδιῳ καιρῷ καὶ δείξῃ τῶν ἀποθέτων τὸ κάλλος, τότε γλυκεῖα γίνεται τοῖς ἀπολαύουσιν ἡ μετουσία τῶν ὕδιων καρπῶν. Φησὶ γάρ που καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης #τουτέστι τῆς ῥοιᾶς τὸ προεντυγχάνον τοῖς ἀπτομένοις, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν ἀποδίδωσι· τοῦτο ἡ τῶν ἐνδοθεν ἐδωδίμων γλυκύτης.

Τὸν δὲ χιτῶνα τοῦτον καὶ κοσυμβωτὸν εἶναι ὁ λόγος διακελεύεται. Κόσυμβοι δέ εἰσιν αὐτῷ τὰ ἔξω τῆς χρείας κόσμου χάριν ἀπηρτημένα σφαιροειδῆ ἀπαρτήματα. Μανθάνομεν δὲ διὰ τούτων τὸ δεῖν μὴ τῇ ἐντολῇ μόνον τὴν ἀρετὴν μετρεῖσθαι, ἀλλά τι καὶ παρ' ἡμῶν ἔξευρίσκεσθαι διὰ τῶν ἔξωθεν παρεπινοούμενων, ὡς ἂν προσθήκη τις κόσμου γένοιτο τῷ ἐνδύματι, οἷος ὁ Παῦλος ἦν, τοὺς καλοὺς παρ' ἑαυτοῦ κοσύμβους ταῖς ἐντολαῖς συμπλέκων. Τοῦ γὰρ νόμου κελεύοντος τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντας τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζεσθαι καὶ τοὺς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλοντας ἐκεῖθεν ζῆν, οὗτος ἀδάπανον ποιεῖται τὸ Εὐαγγέλιον, πεινῶν καὶ διψῶν καὶ γυμνητεύων. Οὗτοί εἰσιν οἱ καλοὶ κόσυμβοι, οἱ τὴν χιτῶνα τῶν ἐντολῶν τῇ παρ' ἑαυτῶν

προσθήκη κατακοσμούντες.

Εἶτα δύο πέπλοι ἄνωθεν ἐπιβάλλονται τῷ ποδήρει, ἐκ τῶν ὅμων μέχρι τοῦ στήθους καὶ τῶν μεταφρένων καθήκοντες, δύο πόρπαις καθ' ἑκάτερον ὅμον ἀλλήλοις ἐνούμενοι. Αἱ δὲ πόρπαι λίθοι εἰσὶ τὰ τῶν πατριαρχῶν ὄνόματα ἔξι καθ' ἑκάτερον ἐν τοῖς χαράγμασι φέρουσαι. Ποικίλη δὲ τῶν πέπλων ἡ ἴστουργία. Υάκινθος μὲν πορφύρᾳ συμπλέκεται, τὸ δὲ τοῦ κόκκου ἐρύθημα τῇ βύσσῳ μίγνυται. Πᾶσι δὲ τούτοις τὸ ἐκ χρυσίου νῆμα συγκατασπείρεται, ὥστε τῆς πολυειδοῦς ταύτης βαφῆς μίαν τινὰ συγκεκραμμένην ὕραν ἐκ τοῦ ὑφάσματος ἀπαυγάζεσθαι.

“Α δὲ διὰ τούτων

μανθάνομεν ταῦτα ἐστιν, ὅτι τὰ ἄνω τῆς περιβολῆς, ὅσα τῆς καρδίας ἰδίως γίνεται κόσμος, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀρετῶν κατακίρναται. Ἡ οὖν ὑάκινθος τῇ πορφύρᾳ συμπλέκεται. Τῇ γὰρ καθαρότητι τῆς ζωῆς ἡ βασιλεία συνέζευκται. Κόκκος δὲ τῇ βύσσῳ συναναμίγνυται, ὅτι πέφυκε πως τῷ τῆς αἰδοῦς ἐρυθήματι τὸ λαμπρόν τε καὶ καθαρὸν τοῦ βίου συμφύεσθαι. Ο δὲ χρυσὸς τοῖς ἄνθεσι τούτοις συμπεριλάμπων τὸν ἀποκείμενον τῷ τοιούτῳ βίῳ θησαυρὸν ὑπαινίσσεται. Πατριαρχαὶ δὲ ταῖς ἐπωμίσιν ἐγγεγραμμένοι οὐ μικρὰ πρὸς τὸν τοιοῦτον καλλωπισμὸν ἡμῖν συνεισφέρουσι. Τοῖς γὰρ προλαβοῦσι τῶν ἀγαθῶν ὑποδείγμασι κατακοσμεῖται μᾶλλον ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωή.

Πάλιν δὲ τῷ κόσμῳ τῶν πέπλων ἔτερος ἄνωθεν ἐπιβάλλεται κόσμος. Ασπίδες ἐκ χρυσοῦ καθ' ἑκατέρων τῶν ἐπωμίδων καθειμέναι καὶ δι' ἑαυτῶν ἀνέχουσαι τι χρυσότευκτον ἐν τετραγώνῳ τῷ σχήματι δυοκαίδεκα λίθοις καταλαμπόμενον, στιχηδὸν διακειμένοις. Τέσσαρες δὲ οἱ στίχοι, τριάδα λίθων ἔκαστος περιέχοντες. Ἐν αἷς οὐκ ἦν εύρεῖν τινα ὁμοειδῆ πρὸς τὴν ἐτέραν, ἀλλ' ἰδιαζούσαις αὐγαῖς ἐκάστη ἐκαλλωπίζετο.

Τὸ μὲν δὴ σχῆμα τοῦ κόσμου τοῦτο. Ἡ δὲ διάνοια ἡ μὲν τῶν ἀσπίδων τῶν καθειμένων ἀπὸ τῶν ὅμων τὸ περιδέξιον τῆς κατὰ τοῦ ἀντικειμένου διπλίσεως ὑπαινίσσεται, ὥστε διχῇ, καθὼς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, τῆς ἀρετῆς κατορθουμένης διά τε πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἀγαθῆς συνειδήσεως πρὸς ἀμφότερα κατησφαλίσθαι ταῖς τῶν ἀσπίδων προσβολαῖς, ἀτρωτὸν τῶν τοιούτων βελῶν διαμένοντα διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν.

Τὸ δὲ τετράγωνον ἐκεῖνο

κόσμιον τὸ τῶν ἀσπίδων ἑκατέρωθεν ἐξηρτημένον, ἐν ὃ εἰσιν
οἱ ἐπώνυμοι τῶν φυλῶν πατριάρχαι τοῖς λίθοις κατάγραπτοι,
τοῦτο τῆς καρδίας προκάλυμμα γίνεται, παιδεύοντος ἡμᾶς
τοῦ λόγου διὰ τοῦ σχήματος ὅτι ὁ ταῖς δύο ταύταις ἀσπίσι
τὸν πονηρὸν τοξότην ἀποκρουσάμενος πάσαις ταῖς τῶν
πατριαρχῶν ἀρεταῖς κατακοσμήσει τὴν ἴδιαν ψυχήν, ἄλλου
ἄλλως ἐν τῷ πέπλῳ τῆς ἀρετῆς διαλάμποντος. Τὸ δὲ τετρά-
γωνον σχῆμα ἔνδειξίς σοι ἔστω τῆς ἐν τῷ καλῷ παγιότητος.
Δυσμετάθετον γὰρ τὸ τοιοῦτον σχῆμα, δι’ ᾧσου ταῖς γωνίαις
ἐπὶ τῆς εὐθείας τῶν πλευρῶν ἐρειδόμενον.

Οἱ δὲ τελαμῶνες, δι’ ὃν τὰ προκοσμήματα ταῦτα
συνδεσμεῖται πρὸς τοὺς βραχίονας, δόγμα μοι δοκοῦσι πρὸς
τὸν ὑψηλὸν βίον παρέχεσθαι τοῦ δεῖν συνάπτειν τὴν πρακ-
τικὴν φιλοσοφίαν τῇ κατὰ θεωρίαν ἐνεργουμένη, ὥστε
τὴν καρδίαν μὲν τῆς θεωρίας, τοὺς δὲ βραχίονας τῶν ἔργων
σύμβολα γίνεσθαι.

Κεφαλὴ δὲ κοσμουμένη τῷ διαδήματι
τὸν ἀποκείμενον τοῖς εὖ βεβιωκόσι στέφανον ὑποσημαίνει, δν
κοσμεῖ ὁ ἐνεσφραγισμένος τῷ χρυσέῳ πετάλῳ τοῖς ἀρρήτοις
χαράγμασιν. Υπόδημα δὲ οὐ περιτίθησι τῷ τὸν τοιοῦτον
κόσμον ἐνδεδυκότι, ὡς ἂν μὴ βάροιτο πρὸς τὸν δρόμον καὶ
δυσκίνητος εἴῃ τῇ τῶν νεκρῶν δερμάτων περιβολῆ, κατὰ τὴν
γενομένην ἐπὶ τῆς τοῦ ὅρους θεωρίας διάνοιαν. Πῶς οὖν
ἔμελλεν ἀντὶ κόσμου τῷ ποδὶ τὸ ὑπόδημα γίνεσθαι τὸ κατὰ τὴν
πρώτην μυσταγωγίαν ὡς ἐμπόδιον τῆς ἀνόδου ἀποβαλλόμενον.
Ο δὲ τοσοῦτον διαβὰς διὰ τῶν καθεξῆς θεωρηθεισῶν
ἡμῖν ἀναβάσεων τὰς θεοτεύκτους πλάκας διὰ χειρὸς φέρει,
αἱ θεῖον νόμον ἐν ἑαυταῖς περιέχουσιν. Ἄλλὰ συντρίβονται
αὗται τῇ τραχύτητι τῆς τῶν ἡμαρτηκότων ἀντιτυπίας περι-
τριβεῖσαι. Τὸ δὲ τῆς ἀμαρτίας εἶδος εἰδωλοποιίᾳ ἦν, ἐν
ὅμοιώματι μόσχου διαγλυφέντος τοῖς εἰδωλολάτραις τοῦ
ἀφιδρύματος. “Ο παρὰ τοῦ Μωϋσέως ἐκλεανθὲν ὅλον
συνανελύθη τῷ ὕδατι καὶ ποτὸν τοῖς ἐξημαρτηκόσιν ἐγένετο,
ῶστε παντὶ τρόπῳ εἰς ἀφανισμὸν μεταχωρῆσαι τὴν ὥλην,
τὴν τῇ ἀσεβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ὑπερετήσασαν.

Ταῦτα

μάλιστα καὶ περὶ τῶν νῦν ἐν τῷ καθ’ ἡμᾶς χρόνῳ γεγενημένων
τότε ἡ ἱστορία προφητικῶς ἀνεφώνησε. Πᾶσα γὰρ ἡ περὶ
τὰ εἴδωλα πλάνη τέλεον ἐξηφανίσθη τοῦ βίου καταποθεῖσα
παρὰ τῶν εὔσεβῶν στομάτων τῶν διὰ τῆς καλῆς ὄμολογίας

τὸν ἀφανισμὸν τῆς ἀσεβοῦς ὥλης ἐν ἑαυτοῖς ποιησαμένων.
Καὶ ὅδωρ γέγονεν ἀτεχνῶς παροδικόν τε καὶ ἀνυπόστατον
τὰ πάλαι πεπηγότα παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις μυστήρια,
ὅδωρ ὑπ’ αὐτῶν τῶν ποτε εἰδωλομανούντων στομάτων
καταπινόμενον. “Οταν γὰρ ἵδης τοὺς πρότερον τῇ τοιαύτῃ
ὑποκύπτοντας ματαιότητι νῦν ἀναιροῦντας ἐκεῖνα καὶ
ἀφανίζοντας, ἐν οἷς αὐτῶν ἦν ἡ πεποίθησις, ἀρ' οὐχὶ βοᾶν
σοι δοκεῖ φανερῶς ἡ ἴστορία ὅτι· καταποθήσεται ποτε πᾶν
εἰδωλον τοῖς στόμασι τῶν πρὸς τὴν εὔσεβειαν ἀπὸ τῆς
ἀπάτης μετατεθέντων;

‘Οπλίζει δὲ τοὺς Λευίτας ὁ Μωϋσῆς κατὰ τῶν
ὅμοφύλων. Καὶ διαπεράσαντες τὴν παρεμβολὴν ἀπ’ ἄκρου
πέρατος ἐπὶ τὸ ἔτερον ἄκρον ἀνεξέταστον ποιοῦνται τῶν
ἐντυγχανόντων τὸν φόνον, τῇ ἀκμῇ τοῦ ξίφους τὴν κατὰ τῶν
ἀναιρουμένων ἐπιτρέψαντες ψῆφον. Ἐπίσης δὲ κατὰ παντὸς
τοῦ προστυγχάνοντος ἐνεργουμένου τοῦ φόνου, διακρίνων
ἐν τοῖς ἀναιρουμένοις τὸν φόνον οὐκ ἦν τὸν ἔχθρον ἢ τὸν
φίλον, τὸν ξένον ἢ τὸν οἰκεῖον, τὸ συγγενὲς ἢ τὸ ἀλλότριον.
Ἄλλὰ μία τις χειρὸς ἦν ὁρμὴ κατὰ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος
ὅμοίως ἐπίσης ἐνεργουμένη.

‘Ο δὲ περὶ τούτου λόγος
ταύτην ἀν ἡμῖν παράσχοιτο τὴν ὠφέλειαν. Ἐπειδὴ πανδημεὶ
πάντες πρὸς τὸ κακὸν συνεφρόνησαν καὶ ὥσπερ εἼς ἐγένετο
τῷ λόγῳ τῆς κακίας τὸ στρατόπεδον ἄπαν, ὀδιάκριτος ἢ
κατ’ αὐτῶν γίνεται μάστιξ. Ως γάρ τινα τῶν ἐπὶ κακίᾳ
πεφωραμένων ὁ πληγαῖς αἰκιζόμενος ὅτιπερ ἀν τύχῃ τοῦ
σώματος καταξαίνει διὰ τῆς μάστιγος, εἰδὼς ὅτι ἢ ἐπὶ
μέρους ὁδύνη πρὸς τὸ πᾶν διεξέρχεται, οὕτως ὡς παντὸς
ὅμοίως κολαζομένου τοῦ εἰς τὴν κακίαν συμφυέντος σώματος
ἢ ἐπὶ μέρους ἐνεργουμένη μάστιξ τὸ πᾶν ἐσωφρόνισεν.

Οὐκοῦν εἴ ποτε τῆς ἴσης κακίας ἐν πολλοῖς θεωρουμένης
μὴ κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατά τινων ἐνεργήσειεν ἢ τοῦ Θεοῦ
ἀγανάκτησις, νοεῖν προσήκει τὴν διὰ φιλανθρωπίας ἐνεργου-
μένην διόρθωσιν, οὐ πάντων μὲν τυπτομένων, πάντων
δὲ ταῖς μερικαῖς πληγαῖς πρὸς τὴν τῆς κακίας ἀποστροφὴν
σωφρονιζομένων.

‘Αλλὰ τοῦτο μὲν ἔτι τῶν καθ’ ἴστορίαν γεγραμμένων
τὸ νόημα. Ἡ δὲ ἀναγωγὴ τοῦτον ἀν ἡμᾶς τὸν τρόπον
ὠφελήσειεν. Ἐπειδή φησιν ἐν κοινῷ κηρύγματι πρὸς πάντας
ὅ νομοθέτης ὅτι· εἴ τις πρὸς Κύριον, ἵτω πρός με, ὅπερ ἐστὶν
ἢ τοῦ νόμου φωνὴ πᾶσιν ἐγκελευομένη τό· εἴ τις βούλεται

τοῦ Θεοῦ φίλος εἶναι, ἐμοὶ τῷ νόμῳ φίλος γενέσθω #ό γὰρ τοῦ νόμου φίλος καὶ Θεοῦ φίλος ἐστὶ πάντως, καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ τοιούτου κηρύγματος ἀθροισθεῖσιν ἔγκελεύεται χρήσασθαι τῷ ξίφοις κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ φίλου καὶ τοῦ πλησίον.

Νοοῦμεν δὲ πρὸς τὸ ἀκόλουθον

βλέποντες τῆς θεωρίας ὅτι πᾶς ὁ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν νόμον βλέπων τῷ φόνῳ τῶν κακῶν ὡκειωμένων αὐτῷ καθαρίζεται. Οὐ γὰρ πᾶς ἀδελφὸς οὐδὲ φίλος, οὐδὲ πλησίον ἐπὶ τὸ κρείττον παρὰ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται. Ἀλλ’ ἐστι τις καὶ ἀδελφὸς καὶ ἄλλότριος, καὶ φίλος καὶ ἔχθρός, καὶ πλησίον καὶ ἐξ ἐναντίας ἴστάμενος. Τούτους νοοῦμεν τοὺς συμφυομένους ἡμῖν λογισμούς, ὃν ἡ ζωὴ μὲν ἡμέτερον θάνατον, δὲ θάνατος αὐτῶν ἡμετέραν ζωὴν κατεργάζεται. Συμφωνεῖ δὲ τὸ τοιοῦτο νόημα τοῖς ἥδη περὶ τὸν Ἀαρὼν ἔξετασθεῖσιν, ὅτε διὰ τῆς συντυχίας αὐτοῦ τὸν σύμμαχόν τε καὶ παραστάτην ἄγγελον ἐνοήσαμεν, τὸν τὰ σημεῖα κατὰ τῶν Αἰγυπτίων συνεργαζόμενον, προγενέστερον εἰκότως νοούμενον διὰ τὸ προκατεσκεύασθαι τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀγγελικὴν καὶ ἀσώματον φύσιν, ἀδελφὸν δὲ δῆλον διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ νοητοῦ ἐκείνου πρὸς τὸ νοητὸν τὸ ἡμέτερον.

Τῆς οὖν ἀντιθέσεως οὕσης ὅτι πῶς ἐστι πρὸς τὸ κρείττον λαβεῖν τὴν τοῦ Ἀαρὼν συντυχίαν ὃς ὑπηρέτης τοῖς Ἰσραηλίταις τῆς εἰδωλοποιίας ἐγένετο, κἀκεῖ μετρίως παρεδήλου τὴν τῆς ἀδελφότητος ὁμωνυμίαν ὁ λόγος, ὃς οὐχὶ πάντοτε τοῦ αὐτοῦ σημαινομένου ἀπὸ τῆς αὐτῆς φωνῆς, ὅταν ἐπὶ τῶν ἐναντίων νοημάτων τὸ αὐτὸ λαμβάνηται ὄνομα. Ἀλλ’ ἐτερος μὲν ἀδελφὸς ὁ καθαιρῶν τὸν Αἴγυπτιον τύραννον, ἄλλος δὲ πάλιν ὁ ἀποτυπῶν τοῖς Ἰσραηλίταις τὸ εἰδωλον, κἄν ἐν ᾧ ἐπ’ ἀμφοτέρων τὸ ὄνομα.

Κατὰ τῶν τοιούτων

οὖν ἀδελφῶν ἀπογυμνοῦ ὁ Μωϋσῆς τὸ ξίφος. Περὶ ὃν γὰρ ἄλλοις διακελεύεται, καὶ ἔαυτῷ δηλαδὴ νομοθετεῖ τὸ ἵσον. Ἀναίρεσις δέ ἐστι τοῦ τοιούτου ἀδελφοῦ ὁ τῆς ἀμαρτίας ἀφανισμός. Πᾶς γὰρ ὁ τὸ διὰ τῆς συμβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου ἐνιδρυνθέν τι κακὸν ἀφανίσας ἐκεῖνον ἀπέκτεινεν ἐν ἔαυτῷ τόν ποτε διὰ τῆς ἀμαρτίας ζῶντα.

Μᾶλλον δ’ ἂν ἡμῖν τὸ περὶ τούτου κρατυνθείη δόγμα, εἴ τινα καὶ ἄλλα τῆς ἴστορίας πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην συμπαραλάβοιμεν. Εἴρηται γὰρ ὅτι προστάγματι γίνεται

τοῦ Ἀαρὼν ἐκείνου τὸ δεῖν αὐτοὺς περιελέσθαι ἀφ' ἑαυτῶν τὰ ἐνώτια. Καὶ ἡ τούτων περιαίρεσις ὅλη τῷ εἰδώλῳ ἐγένετο. Τί οὖν φαμεν; "Οτι Μωϋσῆς μὲν ἐν τῷ ἐνωτίῳ κόσμῳ, ὃς ἔστι ὁ νόμος, τὴν τῶν Ἰσραηλίτῶν ἀκοήν κατεκόσμησεν, ὃ δὲ ψευδώνυμος ἀδελφὸς διὰ τῆς παρακοῆς περιαιρεῖ τὸν ἐντεθέντα τῇ ἀκοῇ κόσμον καὶ ποιεῖ δι' αὐτοῦ εἴδωλον.

Καὶ παρὰ τὴν πρώτην τῆς ἀμαρτίας εἴσοδον ἐνωτίου τινὸς ὑφαίρεσις ἦν ἡ τοῦ παρακούσαι τῆς ἐντολῆς συμβουλή, δι' ἣς ἐνομίσθη φίλος καὶ πλησίον τοῖς πρωτοπλάστοις ὁ ὄφις, ὃς τι χρήσιμον καὶ ἀγαθὸν τὸ ἀποστῆναι τοῦ θείου προστάγματος συμβουλεύων, τοῦτο ἔστι τὸ περιελέσθαι τῆς ἀκοῆς τὸ τῆς ἐντολῆς ἐνώτιον. Οὐκοῦν ὁ τῶν τοιούτων ἀδελφῶν τε καὶ φίλων καὶ πλησίον φονεὺς ἀκούσεται παρὰ τοῦ νόμου τῆς φωνῆς ἐκείνης ἢν φησιν ἡ ἱστορία παρὰ τοῦ Μωϋσέως γεγενῆσθαι τοῖς τοὺς τοιούτους φονοκτονήσασιν· ἐπληρώσατε τὰς χεῖρας ὑμῶν σήμερον τῷ Κυρίῳ ἐκαστος ἐν τῷ οἴῳ ἢ τῷ ἀδελφῷ δοθῆναι ἐφ' ὑμᾶς εὐλογίαν.

Δοκεῖ δὲ κατὰ καιρὸν καὶ ἡ μνήμη τῶν τὴν ἀμαρτίαν παραδεξαμένων ἐπεισεληλυθέναι τῷ λόγῳ, ὃστε μαθεῖν πῶς τὰς θεοτεύκτους πλάκας ἐν αἷς ὁ θεῖος νόμος ἐνεκεχάρακτο εἰς τὴν γῆν ἐκ τῶν τοῦ Μωϋσέως χειρῶν πεσούσας καὶ τῇ ἀντιτυπίᾳ τοῦ ὑποκειμένου συντριβείσας πάλιν ὁ Μωϋσῆς ἀνακομίζεται, οὐκέτι διόλου τὰς αὐτάς, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπ' αὐτῶν γράμμα. Ἐκ γὰρ τῆς κάτω ὅλης λαβὼν τὰς πλάκας ὑποτίθησι τῇ δυνάμει τοῦ τὸν νόμον αὐταῖς ἐγχαράσσοντος. Καὶ οὕτως ἀνακαλεῖται τὴν χάριν, φέρων ἐν ταῖς λιθίναις δέλτοις τὸν νόμον, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῷ λίθῳ τὰς φωνὰς ἐντυπώσαντος.

Ταχὰ γὰρ ἔστι διὰ τούτων ὁδηγηθέντας τῆς θείας ὑπὲρ ἡμῶν προμηθείας ἐν περινοίᾳ γενέσθαι. Εἰ γὰρ ἀληθεύει ὁ θεῖος Ἀπόστολος καρδίας ὀνομάζων τὰς πλάκας, τουτέστι τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς, ἀληθεύει δὲ πάντως ὁ διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ διερευνώμενος, ἔστιν ἐκ τούτου δι' ἀκολούθου μαθεῖν ὅτι ἀσύντριπτος ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ἀθάνατος ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ταῖς θείαις χερσὶ κατεσκευασμένη καὶ τοῖς ἀγράφοις τοῦ νόμου κεκαλλωπισμένη χαράγμασι, φυσικῶς ἡμῖν ἐγκειμένου τοῦ κατὰ νόμον βουλήματος ἐν τῇ ἀποστροφῇ τοῦ κακοῦ καὶ ἐν τῇ τοῦ Θείου τιμῇ.

Ἐπεὶ δὲ προσέπεσε τῆς ἀμαρτίας ὁ ἥχος, ὃν ἡ πρώτη Γραφὴ φωνὴν ὄφεως

όνομάζει, ή δὲ κατὰ τὰς πλάκας ίστορία φωνὴν ἐξ οὗνου ἀρχόντων, τότε εἰς γῆν πεσοῦσα συνετρίβη. Ἀλλὰ πάλιν ὁ ἀληθινὸς νομοθέτης, οὗ τύπος ἦν ὁ Μωϋσῆς, ἐκ τῆς γῆς ἡμῶν ἐσυτῷ τὰς τῆς φύσεως πλάκας ἐλάξευσεν. Οὐ γὰρ γάμος αὐτῷ τὴν θεοδόχον ἐδημιούργησε σάρκα, ἀλλ' αὐτὸς τῆς ἴδιας σαρκὸς γίνεται λατόμος τῆς τῷ θείῳ δακτύλῳ καταγραφείσης. Πνεῦμα γὰρ ἄγιον ἥλθεν ἐπὶ τὴν Παρθένον καὶ ἡ τοῦ Υψίστου ἐπεσκίασε δύναμις. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πάλιν τὸ ἀσύντριπτον ἔσχεν ἡ φύσις, ἀθάνατος γενομένη τοῖς τοῦ δακτύλου χαράγμασι. Δάκτυλος δὲ πολλαχῆ παρὰ τῆς Γραφῆς ὄνομάζεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Καὶ οὕτω γίνεται τοῦ Μωϋσέως ἡ ἐπὶ τὸ ἐνδοξότερον μεταποίησις τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη ὡς ἀχώρητον εἶναι τῷ κάτω ὀφθαλμῷ τὴν τῆς δόξης ἐκείνης ἐμφάνειαν. Πάντως δὲ ὁ πεπαιδευμένος τὸ θεῖον τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήριον οὐκ ἀγνοεῖ πῶς συμβαίνει τῇ ίστορίᾳ ἡ κατ' ἀναγωγὴν θεωρία. Ὁ γὰρ διορθωτὴς τῆς συντετριμμένης ἡμῶν φύσεως #νοεῖς δὲ πάντως διὰ τῶν λεγομένων ἐκεῖνον τὸν τὰ συντρίμματα ἡμῶν θεραπεύσαντ\$, ἐπειδὴ πάλιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγε κάλλος τὴν συντετριμμένην τῆς φύσεως ἡμῶν πλάκα, τῷ θείῳ δακτύλῳ, καθὼς εἴρηται, καλλωπισθεῖσαν, οὐκέτι χωρητὸς ταῖς ὅψεσι τῶν ἀναξίων γίνεται, τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς δοξῆς ἀπροσπέλαστος τοῖς πρὸς αὐτὸν ὄρῶσι γινόμενος.

Ἄληθῶς γάρ, ὅταν ἔλθῃ, καθὼς φησι τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, μόγις μὲν τοῖς δικαίοις χωρητὸς γίνεται καὶ καταφανῆς. Ὁ δὲ ἀσεβὴς καὶ ιονδαῖζων τὴν αἵρεσιν, καθὼς Ἡσαΐας λέγει, ἀμέτοχος ἐκείνου τοῦ θεάματος μένει· ἀρθήτω γὰρ ὁ ἀσεβής, φησίν, ἵνα μὴ ἵδῃ τὴν δόξαν Κυρίου. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν προεξητασμένων ἐπόμενοι, πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῆς περὶ τὸν τόπον τοῦτον θεωρίας ἡνέχθημεν. Ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Πῶς ὁ τοσαύταις θεοφανείαις ἐναργῶς ὅρᾶν τὸν Θεὸν παρὰ τῆς θείας φωνῆς μαρτυρούμενος ἐν οἷς φησιν ὅτι· ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς ἂν τις λαλήσῃ πρὸς τὸν ἐσυτοῦ φίλον, ἐν τούτοις γενόμενος, ὡς μήπω τυχὸν ὃν τετυχηκέναι διὰ τῆς γραφικῆς μαρτυρίας πιστεύεται, δεῖται τοῦ Θεοῦ φανῆναι αὐτῷ, ὡς τοῦ ἀεὶ φαινομένου μηδέπω ὀφθέντος;

Καὶ ἡ ἄνωθεν φωνὴ νῦν μὲν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ αἰτοῦντος συντίθεται καὶ τὴν

προσθήκην αύτῷ τῆς χάριτος ταύτης οὐκ ἀπαναίνεται, πάλιν δὲ εἰς ἀπελπισμὸν ἄγει δι’ ὅν ἀποφαίνεται ἀχώρητον εἶναι τῇ τῶν ἀνθρώπων ζωῇ τὸ παρ’ ἐκείνου ζητούμενον.

’Αλλά τινα τόπον εἶναι παρ’ ἔαυτῷ φησιν ὁ Θεὸς καὶ ἐν τῷ τόπῳ πέτραν καὶ ὄπὴν ἐν τῇ πέτρᾳ, ἐν ᾧ κελεύει γενέσθαι τὸν Μωϋσέα, εἴτα ἐπιβαλεῖν τὸν Θεὸν τὴν χεῖρα τῷ στομίῳ τῆς ὄπῆς ἐκείνης καὶ παρελθόντα προσκαλέσασθαι, τὸν δὲ Μωϋσέα προσκληθέντα καὶ τῆς ὄπῆς ἔξω γενόμενον τὰ ὀπίσθια ἵδεῖν τοῦ καλέσαντος καὶ οὕτως ἐκεῖνόν τε τὸ ζητούμενον ἵδεῖν δόξαι τῆς τε θείας φωνῆς ἀψευδῆ τὴν ἐπαγγελίαν γενέσθαι.

Ταῦτα γὰρ εἴ τις κατὰ τὸ γράμμα βλέποι, οὐ μόνον ἀσαφῆς τοῖς ζητοῦσιν ἔσται ἡ διάνοια, ἀλλ’ οὐδὲ καθαρεύσει τῆς ἀπεμφαινούσης περὶ Θεοῦ ὑπολήψεως. Μόνων γὰρ τῶν ἐν σχήματι θεωρουμένων τὸ μὲν ἐμπρόσθιον, τὸ δὲ ὀπίσθιον. Πᾶν δὲ σχῆμα σώματος πέρας ἔστιν. ”Ωστε ὁ σχῆμα περὶ τὸν Θεὸν ἐννοῶν οὐδὲ τῆς σωματικῆς φύσεως καθαρεύειν αὐτὸν οἱηθήσεται. Πᾶν δὲ σῶμα καὶ σύνθετόν ἔστι πάντως. Τὸ δὲ σύνθετον ἐκ τῆς τῶν ἐτερογενῶν συνδρομῆς ἔχει τὴν σύστασιν. Τὸ δὲ συντιθέμενον οὐκ ἄν τις ἀδιάλυτον εἶναι εἴποι. Τὸ δὲ διαλυόμενον ἄφθαρτον εἶναι οὐ δύναται. Φθορὰ γὰρ ἡ διάλυσις τοῦ συνεστῶτός ἔστιν.

Εἰ οὖν τις τὸ

ὀπίσθιον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ γράμμα νοήσειν, εἰς ταύτην τὴν ἀτοπίαν ἐκ τῆς ἀκολουθίας κατ’ ἀνάγκην ἀπενεχθήσεται.

Τὸ γὰρ ἐμπρόσθιόν τε καὶ ὀπίσθιον ἐν σχήματι πάντως, τὸ δὲ σχῆμα ἐν σώματι. Τοῦτο δὲ διαλυτὸν κατὰ τὴν ἵδιαν φύσιν ἔστι. Διαλυτὸν γὰρ ἄπαν τὸ σύνθετον. Τὸ δὲ διαλυόμενον ἄφθαρτον εἶναι οὐ δύναται. ”Αρα ὁ τῷ γράμματι δουλεύων φθορὰν διὰ τῆς ἀκολουθίας τῶν νοημάτων περὶ τὸ Θεῖον ἐννοήσειν. ’Αλλὰ μὴν ἄφθαρτος ὁ Θεὸς καὶ ἀσώματος.

’Αλλὰ τίς ἄρα τοῖς γεγραμμένοις ἐφαρμόσει διάνοια παρὰ τὸ ἐκ προχείρου νοούμενον; Εἰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος τῶν ἐν τῇ συμφράσει τοῦ λόγου γεγραμμένων ἐτέραν ἡμᾶς ἐξευρεῖν ἀναγκάζει διάνοιαν, προσήκει πάντως καὶ περὶ τοῦ ὅλου τὸ ἵσον διανοεῖσθαι. Οὗτον γὰρ ἐν τῷ μέρει νοήσωμεν, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ ὅλον καταλαμβάνομεν. Οὐ γὰρ ἄν εἴη τι ὅλον μὴ ἐκ μερῶν συμπληρουόμενον. Οὐκοῦν καὶ ὁ τόπος ὁ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἡ ἐν τῷ τόπῳ πέτρα καὶ τὸ ἐν ταύτῃ χώρημα, ὅπερ ὀπὴ ὀνομάζεται, καὶ ἡ ἐκεῖ τοῦ Μωϋσέως εἰσοδος καὶ ἡ τῆς θείας χειρὸς ἐπιβολὴ τοῦ στομίου καὶ ἡ

πάροδος καὶ ἡ κλῆσις καὶ μετὰ ταύτην ἡ τῶν ὀπισθίων θεωρία εὐλογώτερόν τι τῷ τῆς ἀναγωγῆς νόμῳ θεωρηθήσεται. Τί οὖν ἐστι τὸ εἰκαζόμενον; Ὅτι καθάπερ τὰ κατωφερῆ τῶν σωμάτων, εἴ τινα κατὰ τοῦ πρανοῦς ὄρμὴν λάβοι, καὶ μηδεὶς ἐπωθῶν μετὰ τὴν πρώτην κίνησιν τύχῃ, αὐτὰ δι’ ἔαυτῶν ἐπὶ τὸ κάταντες ἐν σφοδροτέρᾳ τῇ φορᾷ συνελαύνεται, ἔως ἂν ἐπικλινὲται ἥ καὶ ὑποκατίη τῷ σχήματι τὸ τῇ φορᾷ ὑποκείμενον, μηδενὸς εὑρισκομένου τοῦ ἐξ ἀντιβάσεως τὴν ὄρμὴν ἀνακόπτοντος, οὕτω κατὰ τὸ ἔμπαλιν ἡ ψυχὴ τῆς γηίνης προσπαθείας ἀπολυθεῖσα ἀνωφερής τε καὶ δξεῖα γίνεται πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω κίνησιν, ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὸ ὕψος ἀνιπταμένη.

Μηδενὸς δὲ ὅντος ἄνωθεν τοῦ τὴν ὄρμὴν ἐπικόπτοντος #έλκτικὴ γὰρ πρὸς ἔαυτὴν ἡ τοῦ καλοῦ φύσις ἐστὶ τῶν πρὸς ἐκείνην ἀναβλεπόντων\$, ἀεὶ πάντως ὑψηλοτέρα ἔαυτῆς γίνεται, τῇ τῶν οὐρανίων ἐπιθυμίᾳ συνεπεκτεινομένη τοῖς ἔμπροσθεν, καθὼς φησιν ὁ Ἐπόστολος, καὶ πάντοτε πρὸς τὸ ὑψηλότερον τὴν πτῆσιν ποιήσεται.

Ποθοῦσα γὰρ διὰ τῶν ἥδη κατειλημμένων μὴ καταλιπεῖν τὸ ὕψος τὸ ὑπερκείμενον, ἀπαυστον ποιεῖται τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω φοράν, ἀεὶ διὰ τῶν προηνυσμένων τὸν πρὸς τὴν πτῆσιν τόνον ἀνανεάζουσα. Μόνη γὰρ ἡ κατ’ ἀρετὴν ἐνέργεια καμάτῳ τρέφει τὴν δύναμιν, οὐκ ἐνδιδοῦσα διὰ τοῦ ἔργου τὸν τόνον, ἀλλ’ ἐπαύξουσα.

Διὰ τοῦτο φαμεν καὶ τὸν μέγαν Μωϋσέα ἀεὶ μείζω γινόμενον μηδαμοῦ ἵστασθαι τῆς ἀνόδου, μηδέ τινα ὅρον ἔαυτῷ ποιεῖσθαι τῆς ἐπὶ τὸ ἄνω φορᾶς, ἀλλ’ ἀπαξ ἐπιβάντα τῆς κλίμακος ἥ ἐπεστήρικτο ὁ Θεός, καθὼς φησιν Ἰακώβ, εἰσαεὶ τῆς ὑπερκειμένης βαθμίδος ἐπιβαίνειν καὶ μηδέποτε ὑψούμενον παύεσθαι διὰ τὸ πάντοτε εὐρίσκειν τῆς κατειλημμένης ἐν τῷ ὕψει βαθμίδος τὸ ὑπερκείμενον.

Ἄρνεῖται τὴν πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν Αἰγυπτίων κατεψευσμένην συγγένειαν. Ἔκδικος γίνεται τοῦ Ἐβραίου. Μετανίσταται πρὸς τὴν ἔρημον διαγωγὴν, ἦν δὲ ἀνθρώπινος οὐκ ἐτάραξε βίος. Ποιμαίνει ἐν ἔαυτῷ τὴν τῶν ἡμέρων ζώων ἀγέλην. Ὁρᾷ τοῦ φωτὸς τὴν λαμπηδόνα. Ἀβαρῆ ποιεῖται τὴν πρὸς τὸ φῶς ἄνοδον τῇ περιαιρέσει τοῦ ὑποδήματος.

Ἐξαιρεῖται πρὸς ἐλευθερίαν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον.

Ὑποβρύχιον βλέπει τὸν ἐχθρὸν κατὰ τῶν κυμάτων δυόμενον.

Ὕπὸ τὴν νεφέλην αὐλίζεται. Τῇ πέτρᾳ θεραπεύει τὸ δίψος. Τῷ οὐρανῷ γεωργεῖ τὸν ἄρτον. Εἶτα τῇ ἐκτάσει τῶν

χειρῶν καταγωνίζεται τὸ ἀλλόφυλον. Ἐκούει τῆς σάλπιγγος.
Τὸν γνόφον ὑπέρχεται. Ἐπὶ τὰ ἄδυτα τῆς ἀχειροποιήτου
σκηνῆς παραδύεται. Μανθάνει τῆς θείας ἱερωσύνης τὰ
ἀπόρρητα. Ἐξαφανίζει τὸ εἴδωλον. Ιλεοῦται τὸ Θεῖον.
Ἀνακαλεῖται τὸν ἐν τῇ κακίᾳ τῶν Ἰουδαίων συντριβέντα
νόμον.

Λάμπει τῇ δόξῃ. Καὶ διὰ τοσούτων ἐπαρθεὶς
ὑψωμάτων, ἔτι σφριγᾶ τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ ἀκορέστως ἔχει τοῦ
πλείονος καὶ οὐδὲν διὰ παντὸς κατ’ ἔξουσίαν ἐνεφορεῖτο ἔτι
διψᾶς καὶ ὡς μήπω μετεσχηκὼς τυχεῖν δέεται, ἐμφανῆναι
αὐτῷ τὸν Θεὸν ἰκετεύων, οὐχ ὡς μετέχειν δύναται, ἀλλ’ ὡς
ἐκεῖνός ἐστι.

Δοκεῖ δέ μοι τὸ τοιοῦτο παθεῖν ἐρωτικὴ τινὶ διαθέσει
πρὸς τὸ τῇ φύσει καλὸν τῆς ψυχῆς διατεθείσης, ἦν ἀεὶ ἡ
ἔλπις ἀπὸ τοῦ ὁφθέντος καλοῦ πρὸς τὸ ὑπερκείμενον ἐπεσπά-
σατο, διὰ τοῦ πάντοτε καταλαμβανομένου πρὸς τὸ κεκρυμ-
μένον ἀεὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκκαίουσα, ὅθεν ὁ σφοδρὸς ἐραστὴς
τοῦ κάλλους, τὸ ἀεὶ φαινόμενον ὡς εἰκόνα τοῦ ποθουμένου
δεχόμενος, αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀρχετύπου ἐμφορηθῆναι
ἐπιποθεῖ.

Καὶ τοῦτο βούλεται ἡ τολμηρά τε καὶ παριοῦσα
τοὺς ὄρους τῆς ἐπιθυμίας αἴτησις τὸ μὴ διὰ κατόπτρων
τινῶν καὶ ἐμφάσεων, ἀλλὰ κατὰ πρόσωπον ἀπολαῦσαι τοῦ
κάλλους. Ἡ δὲ θεία φωνὴ δίδωσι τὸ αἴτηθὲν δι’ ὃν ἀπαναί-
νεται, ἐν ὀλίγοις τοῖς ὥρημασιν ἀμέτρητόν τινα βυθὸν νοημάτων
παραδεικνύουσα. Τὸ μὲν γὰρ πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῷ
ἡ τοῦ Θεοῦ μεγαλοδωρεὰ κατένευσε, στάσιν δέ τινα τοῦ
πόθου καὶ κόρον οὐκ ἐπηγγείλατο.

Οὐ γὰρ ἂν ἔαυτὸν
ἔδειξε τῷ θεράποντι, εἴπερ τοιοῦτον ἦν τὸ ὄρωμενον ὡστε
στῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βλέποντος, ὡς ἐν τούτῳ ὄντος
τοῦ ἀληθῶς ἴδεῖν τὸν Θεὸν ἐν τῷ μὴ λῆξαι ποτε τῆς ἐπιθυμίας
τὸν πρὸς αὐτὸν ἀναβλέποντα. Φησὶ γάρ· οὐ δυνήσῃ τὸ
πρόσωπόν μου ἴδεῖν· οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν
μου καὶ ζήσεται.

Τοῦτο δὲ οὐχ ὡς αἴτιον τοῦ θανάτου
τοῖς ὄρῶσι γινόμενον ὁ λόγος ἐνδείκνυται. Πῶς γὰρ τὸ τῆς
ζωῆς πρόσωπον αἴτιον θανάτου τοῖς ἐμπελάσασι γένοιτ’ ἄν
ποτε; Ἀλλ’ ἐπειδὴ ζωοποιὸν μὲν τῇ φύσει τὸ Θεῖον, ἴδιον
δὲ γνώρισμα τῆς θείας φύσεώς ἐστι τὸ παντὸς ὑπερκεῖσθαι
γνωρίσματος, ὁ τοίνυν τῶν γινωσκομένων τι τὸν Θεὸν εἶναι

οἰόμενος, ὡς παρατραπεὶς ἀπὸ τοῦ ὄντως ὄντος πρὸς τὸ τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ νομισθὲν εἶναι, ζωὴν οὐκ ἔχει.

Τὸ γὰρ ὄντως ὃν ἡ ἀληθῆς ἐστι ζωὴ. Τοῦτο δὲ εἰς ἐπίγνωσιν ἀνέφικτον. Εἴ οὖν ὑπερβαίνει τὴν γνῶσιν ἡ ζωοποιὸς φύσις, τὸ καταλαμβανόμενον πάντως ζωὴ οὐκ ἔστιν. “Ο δὲ μή ἐστι ζωὴ παρεκτικὸν γενέσθαι ζωῆς φύσιν οὐκ ἔχει. Οὕτως οὖν πληροῦται τῷ Μωϋσεῖ τὸ ποθούμενον, δι’ ᾧν ἀπλήρωτος ἡ ἐπιθυμία μένει.

Παιδεύεται γὰρ διὰ τῶν εἰρημένων ὅτι τὸ Θεῖον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀόριστον, οὐδενὶ περιειργόμενον πέρατι. Εἴ γὰρ ἐν τινὶ πέρατι νοηθείη τὸ Θεῖον, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸ μετ’ ἐκεῖνο συνθεωρηθῆναι τῷ πέρατι. Πάντως γὰρ εἴς τι καταλήγει τὸ περατούμενον, ὥσπερ πτηνῶν πέρας ὁ ἀήρ ἔστι καὶ ἐνύδρων τὸ ὄντως. ‘Ως οὖν πᾶσι τοῖς μορίοις ἑαυτοῦ ὁ μὲν ἰχθὺς ἐμπεριέχεται τῷ ὄντατι, τὸ δὲ πτηνὸν τῷ ἀέρι, καὶ μέσον τοῦ ὄντατος πρὸς τὸ νηκτὸν ἢ πρὸς τὸ πτηνὸν τοῦ ἀέρος ἡ ἄκρα τοῦ πέρατός ἔστιν ἐπιφάνεια, ἡ τὸ πτηνὸν ἢ τὸν ἰχθὺν περιέχουσα, ἦν τὸ ὄντως ἢ ὁ ἀήρ διαδέχεται, οὕτως ἀνάγκη, εἴπερ ἐν πέρατι νοοῦτο τὸ Θεῖον, τῷ ἐτερογενεῖ κατὰ τὴν φύσιν ἐμπεριέχεσθαι. Τὸ δὲ ἐμπεριέχον τοῦ ἐναπειλημμένου πολλαπλάσιον εἶναι τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ λόγου μαρτυρεῖται.

’Αλλὰ μὴν καλὸν εἶναι τὸ Θεῖον
όμοιογεῖται τῇ φύσει. Τὸ δὲ πρὸς τὸ καλὸν ἐτεροφυσῶς ἔχον
ἄλλο τι παρὰ τὸ καλὸν πάντως ἔστι. Τὸ δὲ ἔξω τοῦ καλοῦ
ἐν τῇ τοῦ κακοῦ φύσει καταλαμβάνεται. ’Εδείχθη δὲ πολλα-
πλάσιον εἶναι τοῦ περιεχομένου τὸ περιέχον. ’Ανάγκη οὖν
πᾶσα τοὺς ἐν πέρατι τὸ Θεῖον οἰομένους εἶναι καὶ ἐμπεριει-
λῆφθαι τοῦτο τῇ κακίᾳ συντίθεσθαι.

’Ελαττουμένου
δὲ πάντως τοῦ περιεχομένου τῆς τοῦ περιέχοντος φύσεως,
ἀκόλουθον ἀν εἴη τὴν ἐπικράτησιν τοῦ πλεονάζοντος γίνεσθαι.
Οὔκοῦν δυναστεύεσθαι τὸ καλὸν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου κατα-
κευάζει ὁ πέρατι τινὶ περιείργων τὸ Θεῖον. ’Αλλὰ μὴν
τοῦτο ἄτοπον. Οὐκ ἄρα περίληψίς τις τῆς ἀορίστου φύσεως
νομισθήσεται. Τὸ δὲ ἀπερίληπτον καταληφθῆναι φύσιν οὐκ
ἔχει. ’Αλλὰ πᾶσα πρὸς τὸ καλὸν ἡ ἐπιθυμία ἡ πρὸς τὴν
ἄνοδον ἐκείνην ἐφελκομένη ἀεὶ τῷ δρόμῳ τοῦ πρὸς τὸ καλὸν
ίεμένου συνεπεκτείνεται.

Καὶ τοῦτο ἐστιν ὄντως τὸ
ἰδεῖν τὸν Θεὸν τὸ μηδέποτε τῆς ἐπιθυμίας κόρον εὑρεῖν.

’Αλλὰ χρὴ πάντοτε βλέποντα δι’ ὅν ἔστι δυνατὸν ὅρᾶν πρὸς τὴν τοῦ πλέον ἴδεῖν ἐπιθυμίαν ἐκκαίεσθαι. Καὶ οὕτως οὐδεὶς ὅρος ἄν ἐπικόπτοι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀνόδου τὴν αὔξησιν, διὰ τὸ μήτε τοῦ καλοῦ τι πέρας εὑρίσκεσθαι, μήτε τινὶ κόρῳ τὴν πρόοδον τῆς πρὸς τὸ καλὸν ἐπιθυμίας ἐκκόπτεσθαι.

’Αλλὰ τίς ὁ τόπος ἐκεῖνος ὁ παρὰ τῷ Θεῷ νοούμενος; Τίς δὲ ἡ πέτρα; Καὶ τί πάλιν ἐν τῇ πέτρᾳ τὸ χώρημα; Τίς δὲ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, ἡ τὸ στόμιον τοῦ κοίλου τῆς πέτρας διαλαμβάνουσα; Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ πάροδος τίς; Τί δὲ αὐτοῦ τὸ ὄπισθιον, ὅπερ αἰτήσαντι τῷ Μωϋσεῖ τὴν κατὰ πρόσωπον ὅψιν δώσειν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο;

Χρὴ γὰρ πάντως μέγα τι τούτων ἔκαστον εἶναι καὶ τῆς τοῦ διδόντος μεγαλοδωρεᾶς ἐπάξιον, ὥστε πάσης τῆς γενομένης ἥδη τῷ μεγάλῳ θεράποντι θεοφανείας τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην μεγαλοπρεπεστέραν τε καὶ ὑψηλοτέραν πιστεύεσθαι. Πῶς οὖν ἄν τις τὸ ὕψος τὸ ἐκ τῶν εἰρημένων κατανοήσειν, ἐφ’ ὃ μετὰ τὰς τοσαύτας ἀναβάσεις ὁ τε Μωϋσῆς ἀναβῆναι ποθεῖ καὶ ὁ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργῶν εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐξευμαρίζει διὰ τῆς ὁδηγίας τὴν ἄνοδον ἵδοὺ τόπος, φησί, παρ’ ἐμοί;

Συμβαίνει τάχα τοῖς προτεθεωρημένοις τὸ νόημα. Τόπον γὰρ εἰπὼν οὐ περιείργει τῷ ποσῷ τὸ δεικνύμενον #ἐπὶ γὰρ τοῦ ἀπόσου μέτρον οὐκ ἔστιν\$, ἀλλὰ τῇ παραλήψει τῆς κατὰ τὸ μέτρον περιγραφῆς ἐπὶ τὸ ἄπειρόν τε καὶ ἀόριστον χειραγωγεῖ τὸν ἀκούοντα. Δοκεῖ τοίνυν τοιοῦτόν τινα νοῦν ὑποσημαίνειν ὁ λόγος· ἐπειδή σοι πρὸς τὸ ἔμπροσθεν ἡ ἐπιθυμία συντέταται καὶ σοι τοῦ δρόμου κόρος οὐδείς, οὐδέ τινα τοῦ ἀγαθοῦ ὅρον ἐπίστασαι, ἀλλ’ ἀεὶ πρὸς τὸ πλεῖον ὁ πόθος βλέπει, τοσοῦτός ἔστιν ὁ παρ’ ἐμοὶ τόπος, ὥστε τὸν ἐν αὐτῷ διαθέοντα μηδέποτε δυνηθῆναι λῆξαι τοῦ δρόμου.

’Ο δὲ δρόμος ἐτέρῳ λόγῳ στάσις ἔστι· στήσω γάρ σε, φησίν, ἐπὶ τῆς πέτρας. Τοῦτο δὲ τὸ πάντων παραδοξότατον πῶς τὸ αὐτὸν καὶ στάσις ἔστι καὶ κίνησις. ’Ο γὰρ ἀνιών πάντως οὐχ ἵσταται καὶ ὁ ἔστως οὐκ ἀνέρχεται.

’Ενταῦθα δὲ διὰ τοῦ ἔστάναι τὸ ἀναβῆναι γίνεται. Τοῦτο δέ ἔστιν ὅτι ὅσῳ τις πάγιός τε καὶ ἀμετάθετος ἐν τῷ ἀγαθῷ διαμένει, τοσούτῳ πλέον τὸν τῆς ἀρετῆς διανύει δρόμον.

’Ο γὰρ περισφαλής τε καὶ ὀλισθηρὸς κατὰ τὴν τῶν λογισμῶν βάσιν, ἀβέβαιον τὴν ἐν τῷ καλῷ στάσιν ἔχων, κλυδωνιζόμενός

τε καὶ περιφερόμενος, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ταῖς περὶ τῶν ὄντων ὑπολήψεσιν ἐπιδιστάζων καὶ κραδαινόμενος, οὐκ ἂν ποτε πρὸς τὸ ὄψις τῆς ἀρετῆς ἀναδράμοι.

‘Ως οἵ

διὰ ψάμμου βαδίζοντες πρὸς τὸ ἄναντες, κὰν μεγάλα τύχωσι τοῖς ποσὶ διαβαίνοντες, ἀνήνυτα μοχθοῦσιν, ἀεὶ πρὸς τὸ κάτω τῆς βάσεως συγκαταρρεούσης τῇ ψάμμῳ, ὃς τὴν μὲν κίνησιν ἐνεργεῖσθαι, πρόοδον δὲ μηδεμίαν τῆς κινήσεως γίνεσθαι. Εἰ δέ τις, καθὼς ἡ ψαλμῳδία φησί, τῆς τοῦ βυθοῦ ὑποστάθμης ἀνασπάσας τοὺς πόδας, ἐπὶ τῆς πέτρας τούτους ἐρείσειεν #ἢ πέτρα δέ ἐστιν ὁ Χριστός, ἡ παντελὴς ἀρετή, ὅσῳ μᾶλλον ἐδραῖος ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἀμετακίνητος κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Παύλου γίνεται, τοσούτῳ θᾶττον διανύει τὸν δρόμον, οὗτον τινι πτερῷ τῇ στάσει χρώμενος καὶ πρὸς τὴν ἄνω πορείαν διὰ τῆς βεβαιότητος τοῦ ἀγαθοῦ τὴν καρδίαν πτερούμενος. ‘Ο οὖν ὑποδείξας τῷ Μωϋσεῖ τὸν τόπον παρορμᾶ πρὸς τὸν δρόμον. Τὴν δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐπαγγειλάμενος στάσιν, τὸν τρόπον τῆς θείας ἐκείνης σταδιοδρομίας αὐτῷ ὑποδείκνυσι.

Τὸ δὲ ἐν τῇ πέτρᾳ χώρημα, ἦν ὅπὴν ὀνομάζει ὁ λόγος, καλῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος τοῖς ἰδίοις λόγοις διηρμήνευσεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον οὐρανίαν ἀποκεῖσθαι δι’ ἐλπίδος τοῖς τὴν γηῖνην σκηνὴν διαλύσασι λέγων.

‘Αληθῶς γὰρ ὁ

τὸν δρόμον τελέσας, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἐν ἐκείνῳ τῷ πλατεῖ καὶ εὐρυχώρῳ σταδίῳ, ὃν τόπον ὀνομάζει ἡ θεία φωνή, καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ὄντως, καθώς φησι τὸ αἴνιγμα, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς ἰδίους πόδας ἐρείσας, οὗτος τῷ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ παρὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγωνοθέτου καλλωπισθήσεται. Τὸ δὲ τοιοῦτο γέρας διαφόρως παρὰ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται.

Τὸ γὰρ αὐτὸ ἐνταῦθα μὲν χώρημα πέτρας λέγεται, ἐν ἑτέροις δὲ παραδείσου τρυφὴ καὶ αἰωνία σκηνὴ καὶ μονὴ παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ πατριάρχου κόλπος καὶ χώρα ζώντων καὶ ὄντων ἀναπαύσεως καὶ ἡ ἄνω Ιερουσαλὴμ καὶ βασιλεία οὐρανῶν καὶ βραβεῖον κλήσεως καὶ στέφανος χαρίτων καὶ στέφανος τρυφῆς καὶ στέφανος κάλλους καὶ πύργος ἴσχύος καὶ ἐπιτραπέζιος εὑφροσύνη καὶ Θεοῦ συνεδρία καὶ θρόνος κρίσεως καὶ τόπος ὀνομαστὸς καὶ σκηνὴ ἀπόκρυφος.

“Ἐν οὖν καὶ τοῦτο φαμεν εἶναι τῶν εἰς

τοῦτο φερόντων τὸ νόημα τὴν εἰς τὴν πέτραν τοῦ Μωϋσέως εἴσοδον. Ἐπειδὴ γὰρ Χριστὸς ἡ πέτρα παρὰ τοῦ Παύλου νενόηται, πᾶσα δὲ ἀγαθῶν ἐλπὶς ἐν τῷ Χριστῷ εἶναι πιστεύεται, ἐνῷ πάντας εἶναι τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀγαθῶν μεμαθήκαμεν, ὃ ἐν ἀγαθῷ τινι γενόμενος ἐν τῷ Χριστῷ πάντως ἔστι τῷ περιεκτικῷ παντὸς ἀγαθοῦ.

Ο δὲ μέχρι τούτου φθάσας καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς σκεπασθείς, καθὼς ὁ λόγος ἐπηγγείλατο #χεὶρ δ' ἀν εἴη τοῦ Θεοῦ ἡ δημιουργικὴ τῶν ὄντων δύναμις, ὁ μονογενὴς Θεός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, ὃς καὶ τοῖς τρέχουσι τόπος ἔστιν, ὅδος τοῦ δρόμου γινόμενος, κατὰ τὴν ἴδιαν φωνήν, καὶ πέτρα γίνεται τοῖς βεβαίοις καὶ οἶκος τοῖς ἀναπαυομένοι\$, τότε ἀκούσεται τοῦ προσκαλουμένου καὶ κατόπιν τοῦ καλοῦντος ὀφθήσεται, τουτέστιν ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ πορεύσεται, καθὼς ὁ νόμος παρεγγυᾶ.

“Οπερ

ἀκούσας ἐνόησε καὶ ὁ μέγας Δαβίδ, τῷ μὲν κατοικοῦντι ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου λέγων ὅτι· ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, ὅπερ ἵσον ἔστι τοῦ κατόπιν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι #ἐν γὰρ τοῖς ὀπισθίοις ἔστι τὸ μετάφρενον\$, περὶ ἐαυτοῦ δὲ τοῦτο βοῶν ὅτι· ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου. Ὁρᾶς πῶς συμβαίνει τῇ ἴστορίᾳ ἡ ψαλμῳδία. Ως γὰρ οὖτός φησι τῷ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κεκολλημένῳ τὴν τῆς δεξιᾶς εἶναι ἀντίληψιν, οὕτω κάκεῖ ἡ χεὶρ ἅπτεται τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ τὴν θείαν φωνὴν ἀναμένοντος καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖν εὐχομένου.

’Αλλὰ

καὶ ὁ Κύριος, ὁ τότε τῷ Μωϋσεῖ χρηματίσας, ὁ πληρωτὴς τοῦ ἰδίου νόμου γενόμενος, ὅμοίως πρὸς τοὺς μαθητὰς διεξέρχεται, ἀπογυμνῶν τῶν ἐν αἰνίγματι ῥηθέντων εἰς τὸ ἐμφανὲς τὴν διάνοιαν· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, λέγων, οὐκ· εἴ τις ἔμπροσθεν. Καὶ τῷ περὶ τῆς αἰώνιου ζωῆς ἱκετεύοντι τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑποτίθεται· δεῦρο γάρ, φησίν, ἀκολούθει μοι.

Ο δὲ ἀκολουθῶν τὸ ὄπισθεν βλέπει.

Οὐκοῦν διδάσκεται νῦν ὁ Μωϋσῆς, ὁ ἴδεῖν τὸν Θεὸν σπεύδων, πῶς ἔστιν ἴδεῖν τὸν Θεόν, ὅτι τὸ ἀκολουθεῖν τῷ Θεῷ, καθ' ὅπερ ἂν καθηγῆται, τοῦτο βλέπειν ἔστι τὸν Θεόν. Ἡ γὰρ πάροδος αὐτοῦ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐπομένου διασημαίνει. Οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τὸν ἀγνοοῦντα τὴν ὁδὸν ἀσφαλῶς διανύσαι, μὴ τῷ καθηγουμένῳ κατόπιν ἐπόμενον. Οἱ οὖν ὁδηγῶν τῷ προηγεῖσθαι τῷ ἐπομένῳ τὴν ὁδὸν

ύποδείκνυσιν. Ὁ δὲ ἐπόμενος τότε τῆς εὐθείας οὐκ ἐκτραπήσεται, εἰ τὸ ὀπίσω ἀεὶ τοῦ ἡγουμένου βλέποι.

‘Ο γὰρ

ἐπὶ τὰ πλάγια τῇ κινήσει παραφερόμενος ἢ ἀντιπρόσωπον φέρων τῷ ὁδηγοῦντι τὸ βλέμμα ἄλλην ἔαυτῷ καινοτομεῖ πορείαν, οὐχ ἦν ὁ ὁδηγὸς ὑποδείκνυσι. Διό φησι πρὸς τὸν ὁδηγούμενον ὅτι· τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεται σοι, τουτέστι· μὴ ἀντιπρόσωπος γίνου τῷ ὁδηγοῦντι. Πρὸς γὰρ τὸ ἐναντίον πάντως ὁ δρόμος ἔσται. Ἀγαθὸν γὰρ ἀγαθῷ οὐκ ἀντιβλέπει, ἀλλ’ ἔ πεται.

Τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου

νοούμενον τῷ ἀγαθῷ ἀντιπρόσωπον γίνεται. Ἡ γὰρ κακία ἐξ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ βλέπει. Ἀρετὴ δὲ οὐκ ἀντιθεωρεῖται τῇ ἀρετῇ ἀντιπρόσωπος. Ὁ οὖν Μωϋσῆς οὐκ ἀντιβλέπει τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ βλέπει. Ὁ γὰρ ἀντιβλέπων οὐ ζήσεται, καθὼς μαρτυρεῖται ἡ θεία φωνή, ὅτι· οὐδεὶς ὅψεται τὸ πρόσωπον Κυρίου καὶ ζήσεται.

‘Ορᾶς ὅσον

ἔστι τὸ μαθεῖν ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ, ὅτι μετὰ τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας ἀναβάσεις καὶ τὰς φοβεράς τε καὶ ἐνδόξους θεοφανείας πρὸς τῷ τέλει που τῆς ζωῆς μόγις ταύτης ἀξιοῦται τῆς χάριτος ὁ μαθὼν κατόπιν γενέσθαι Θεοῦ. Τῷ δὲ οὗτως ἐπομένῳ τῷ Θεῷ οὐκέτι τῶν διὰ κακίας προσοχθισμάτων ἀντιβαίνει οὐδέν.

Μετὰ ταῦτα γὰρ φθόνος αὐτῷ παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπιφύεται, φθόνος τὸ ἀρχέκακον πάθος, ὁ τοῦ θανάτου πατήρ, ἡ πρώτη τῆς ἀμαρτίας εἴσοδος, ἡ τῆς κακίας ρίζα, ἡ τῆς λύπης γένεσις, ἡ τῶν συμφορῶν μήτηρ, ἡ τῆς ἀπειθείας ὑπόθεσις, ἡ τῆς αἰσχύνης ἀρχή. Φθόνος ήμάς τοῦ παραδείσου ἐξώκισεν, ὅφις κατὰ τῆς Εὔας γενόμενος. Φθόνος τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπετείχισε καὶ τῶν ιερῶν ἐνδυμάτων γυμνώσας τοῖς τῆς συκῆς φύλλοις δι’ αἰσχύνης ὑπήγαγε. Φθόνος τὸν Κάιν κατὰ τῆς φύσεως ὄπλισε καὶ τὸν ἐπτάκις ἐκδικούμενον ἐκαινοτόμησε θάνατον. Φθόνος τὸν Ἰωσὴφ δοῦλον ἐποίησε. Φθόνος τὸ θανατηφόρον κέντρον, τὸ κεκρυμμένον ὄπλον, ἡ τῆς φύσεως νόσος, ὁ χολώδης ἴός, ἡ ἐκούσιος τηκεδών, τὸ πικρὸν βέλος, ὁ τῆς ψυχῆς ἥλος, τὸ ἐγκάρδιον πῦρ, ἡ τοῖς σπλάγχνοις ἐγκαιομένη φλόξ,

ῷ

ἀτύχημα μέν ἐστιν οὐ τὸ ἴδιον κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀλλότριον ἀγαθόν, κατόρθωμα δὲ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου οὐ τὸ οἰκεῖον

καλόν, ἀλλὰ τὸ τοῦ πέλας κακόν. Φθόνος δὲ ταῖς εὐπραγίαις τῶν ἀνθρώπων ἐποδυνάμενος καὶ ταῖς συμφοραῖς ἐπεμβαίνων. Φθείρεσθαι τοὺς νεκροβόρους γύπας τῷ μύρῳ λέγουσι.

Πρὸς γὰρ τὸ δυσῶδες καὶ διεφθορὸς αὐτῶν ἡ φύσις ὥκείωται. Καὶ ὁ τῇ νόσῳ ταύτῃ κρατούμενος τῇ μὲν εὐημερίᾳ τῶν πέλας οὗτος μύρου προσβολῇ καταφείρεται, εἰ δέ τι πάθος ἐκ συμφορᾶς ἴδοι, πρὸς τοῦτο καθίπταται καὶ τὸ ἀγκύλον ἐπάγει στόμα, τὰ κεκρυμμένα ἔξελκων τοῦ δυστυχήματος. Πολλοὺς δὲ φθόνος τῶν πρὸ Μωϋσέως κατηγωνίσατο.

Τῷ δὲ μεγάλῳ τούτῳ προσενεχθείσι, οὗτον τι πλάσμα πήλινον πέτρᾳ προσαραχθέν, ἔαυτῷ περιτρίβεται. Ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα διεδείχθη τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ πορείας τὸ κέρδος ἦν ἐποιεῖτο Μωϋσῆς, δὲν τῷ θείῳ τόπῳ δραμὰν καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐστὼς καὶ τῷ χωρήματι ταύτης περιεχόμενος καὶ τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ σκεπαζόμενος καὶ κατόπιν τῷ ἡγουμένῳ ἐπόμενος, δὲ μὴ ἀντιβλέπων, ἀλλὰ τὰ δπίσθια βλέπων.

Τὸν οὖν ἐφ' ἔαυτοῦ γενόμενον μακαριστὸν τῷ ἔπεισθαι τῷ Θεῷ ἀποδείκνυσι καὶ τὸ φανῆναι αὐτὸν τῆς τοῦ τόξου βολῆς ὑψηλότερον. Πέμπει γὰρ καὶ κατ' ἐκείνου τὸ βέλος δὲ φθόνος, ἀλλ' οὐ καθικνεῖται ἡ βολὴ τοῦ ὕψους, ἐν ᾧ ἦν Μωϋσῆς. Ἡτόνησε γὰρ ἡ νευρὰ τῆς πονηρίας τοσοῦτον ἀποτοξεῦσαι τὸ πάθος, ὡς ἀπὸ τῶν προνενοσηκότων καὶ εἰς αὐτὸν διαβῆναι. Ἀλλ' δὲν Ἄαρὼν καὶ ἡ Μαριὰμ τῷ πάθει τῆς βασκανίας ἐτρώθησαν καὶ οὗτον τι τόξον τοῦ φθόνου γίνονται, ἀντὶ βέλους τὸν κατ' αὐτοῦ λόγον ἀποτοξεύσαντες.

Οὐ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχεν ἐν κοινωνίᾳ γενέσθαι τοῦ ἀρρωστήματος, ὥστε καὶ θεραπεύει τῶν νενοσηκότων τὸ πάθος, οὐ μόνον αὐτὸς πρὸς τὴν ἄμυναν τῶν λελυπηκότων μένων ἀκίνητος, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἥδη ὑπὲρ αὐτῶν ἰλεούμενος, δεικνύς, οἶμαι, δι' ὅν ἐποίησεν, ὅτι δὲ καλῶς τῷ θυρεῷ τῆς ἀρετῆς περιπεφραγμένος ταῖς ἀκίσι τῶν βελῶν οὐκ ἀμύσσεται.

Αμβλύνει γὰρ τὴν αἰχμὴν καὶ εἰς τὸ ἔμπαλιν ἀποστρέφει ἡ τοῦ ὅπλου στερρότης. "Οπλον δέν εἴη τῶν τοιούτων βελῶν φυλακτήριον αὐτὸς δὲ Θεός, δὲν ἐνδύεται δὲ τῆς ἀρετῆς ὅπλίτης· ἐνδύσασθε γάρ, φησί, τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τουτέστιν ἡ ἀρραγὴς παντευχία, ἢ τινι εὐσταλῶς πεφραγμένος δὲ Μωϋσῆς ἄπρακτον τὸν πονηρὸν τοξότην ἐποίησεν.

Οὕτε γὰρ ἐνέπεσεν αὐτῷ ἡ ἀμυντικὴ κατὰ τῶν λελυπηκότων ὁρμή, οὕτε καταδικασθέντων αὐτῶν

παρὰ τῆς ἀδεκάστου κρίσεως τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἡγνόησε δίκαιον, ἀλλ’ ἵκέτης ἐγένετο τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. “Οπερ οὐκ ἂν ἐποίησεν, εἰ μὴ κατόπιν τοῦ Θεοῦ ἦν, τοῦ τὰ ὅπισθεν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀσφαλῆ τῆς ἀρετῆς ὁδηγίαν προδείξαντος.

Καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἐφεξῆς τοιαῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔσχε κατ’ αὐτοῦ χώραν εἰς βλάβην, ὁ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων πολέμιος τρέπει κατὰ τῶν εὐαλωτοτέρων τὸν πόλεμον. Καὶ καθάπερ τι βέλος τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος ἐπαφεὶς τῷ λαῷ, αἰγυπτιάζειν κατὰ τὴν ὄρεξιν αὐτοὺς παρεσκεύασε, προτιθέντας τῆς οὐρανίας ἐκείνης τροφῆς τὴν παρ’ Αἰγυπτίοις σαρκοβορίαν.

‘Ο δὲ ὑψηλὸς τὴν ψυχὴν ἄνω τοῦ τοιούτου πάθους ὑπερπετόμενος ὅλος ἦν τῆς μελλούσης κληρονομίας τῆς ἐπηγγελμένης παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς νοηθείσης Αἰγύπτου καὶ ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην ὁδοιποροῦσιν, ἐν ᾧ βρύει τὸ γάλα συναναμεμιγμένον τῷ μέλιτι. Τούτου χάριν κατασκόπους τινὰς διδασκάλους ἐποιεῖτο τῶν ἐν ἐκείνῃ καλῶν.

Οὗτοι δ’ ἂν εἴεν, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην, οἱ μὲν τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας προτείναντες οἱ διὰ τῆς πίστεως ἐγγινόμενοι λογισμοί, βεβαιοῦντες τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τὴν ἐλπίδα, οἱ δὲ ἀπόγνωσιν τῶν χρηστοτέρων ἐμποιοῦντες ἐλπίδων εἴεν ἂν οἱ παρὰ τοῦ ἐναντίου λογισμοί οἱ τὴν πίστιν τῶν ἐπηγγελμένων ἀμβλύνοντες. Ἄλλ’ οὐδένα τῶν ἐναντίων λόγον ποιούμενος πιστὸν ἡγεῖτο τὸν τὰ κρείττω περὶ τῆς γῆς ἐκείνης ἐπαγγελλόμενον.

’Ιησοῦς δὲ ἦν ὁ τῆς κρείττονος κατασκοπῆς καθηγούμενος, ὁ τῇ παρ’ ἔαυτοῦ διαβεβαιώσει τὸ πιστὸν τοῖς ἐπηγγελμένοις παρέχων. Πρὸς ὃν βλέπων ὁ Μωϋσῆς βεβαίας εἶχε τὰς ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐλπίδας, δεῖγμα τῆς ἐκεῖ τρυφῆς τὸν βότρυν ποιούμενος τὸν ἐπ’ ἀναφορέων παρ’ αὐτοῦ κομιζόμενον. ’Ιησοῦν δὲ πάντως ἀκούων περὶ τῆς γῆς ἐκείνης μηνύοντα καὶ βότρυν ξύλῳ ἀπαιωρούμενον, νοεῖς πρὸς ὃ τι κάκεῖνος βλέπων ἀσφαλῆς ταῖς ἐλπίσιν ἦν.

Βότρυς γὰρ ἐπὶ ξύλου κρεμά- μενος τίς ἄλλος ἐστὶ παρὰ τὸν ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμασθέντα βότρυν, οὗ τὸ αἷμα ποτὸν τοῖς πιστεύουσι γίνεται σωτήριον, τοῦτο τοῦ Μωϋσέως προειπόντος ἡμῖν οἶον δι’ αἰνίγματος, ὅτι αἷμα σταφυλῆς ἔπινον

οἶνον, δι’ οὗ τὸ σωτήριον πάθος καταμηνύεται.

Πάλιν διὰ τῆς ἐρήμου ὁδὸς καὶ καταπονεῖται τῇ δίψῃ ὁ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπαγγελίας ἀπελπίσας λαός. Ὁ δὲ Μωϋσῆς πάλιν αὐτοῖς κατακλύζει διὰ τῆς πέτρας τὴν ἔρημον. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος τοῦτο ἀν ἡμᾶς διὰ τῆς νοητῆς θεωρίας διδάξειεν οὗτον ἐστι τὸ τῆς μετανοίας μυστήριον. Οἱ γὰρ πρὸς γαστέρα καὶ σάρκα καὶ τὰς Αἰγυπτίας ἡδονὰς μετὰ τὸ ἄπαξ γεύσασθαι τῆς πέτρας παρατραπέντες, τῷ χωρισμῷ τῆς τῶν ἀγαθῶν μετουσίας καταδικάζονται.

Ἄλλ’ ἔστιν

αὐτοῖς πάλιν ἐκ μεταμελείας τὴν πέτραν εύρειν ἦν κατέλιπον καὶ πάλιν ἔαυτοῖς ἀναστομῶσαι τὴν φλέβα καὶ πάλιν ἐμφορηθῆναι τοῦ νάματος, ὃ ἡ πέτρα ἐκδίδωσι τῷ τὴν κατασκοπὴν Ἰησοῦ ἀληθεστέραν τῆς τῶν ἐναντίων εἴναι πιστεύσαντι καὶ πρὸς τὸν βότρυν βλέποντι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν κρεμασθέντα καὶ αἰμαχθέντα, τῷ πάλιν αὐτοῖς διὰ τοῦ ξύλου βρύειν τὴν πέτραν παρασκευάσαντι.

Ἄλλ’ οὕπω κατ’ ἵχνος ἐπεσθαι τῇ μεγαλοφυΐᾳ Μωϋσέως ὁ λαὸς ἐπαιδεύθη. Ἐτι δὲ πρὸς τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπιθυμίας καθέλκεται καὶ πρὸς τὰς Αἰγυπτίας ἡδονὰς ἐπικλίνεται. Δείκνυσι δέ πως διὰ τούτων ἡ ἴστορία ὅτι πρὸς τὸ τοιοῦτον πάθος πάντων μάλιστα κατωφερής ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐστί, μυρίαις ὁδοῖς ὑπαγομένη τῇ νόσῳ.

Ο δέ,

καθάπερ τις ἰατρὸς πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν ἀεὶ πάθος διὰ τῆς τεχνῆς ἰστάμενος, οὐκ ἐᾶ κατ’ αὐτῶν δυναστεύειν μέχρι θανάτου τὴν νόσον. Τοῖς μὲν γὰρ ἡ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμία τοὺς ὄφεις ἔτικτε, τὸ δὲ παρ’ αὐτῶν δῆγμα θανατηφόρον ἐπῆγε τὸν ἴον τοῖς ἀμυχθεῖσι τῷ δῆγματι, ὃ δὲ μέγας νομοθέτης ὄφεως εἴδει τὴν δύναμιν τῶν κατὰ ἀλήθειαν θηρίων ἡχρείωσε.

Καιρὸς δ’ ἀν εἴη σαφέστερον ἐκκαλύψαι τὸ αἰνιγμα.

Ἐν τι τῶν πονηρῶν τούτων παθημάτων ἐστὶν ἀλεξητήριον ἥ διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐσεβείας γινομένη τῶν ψυχῶν ἡμῶν κάθαρσις. Κεφάλαιον δὲ τῶν ἐν τῷ μυστηρίῳ πεπιστευμένων ἥ εἰς τὸ Πάθος ἐστὶν ἐπίβλεψις τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδεξαμένου τὸ πάθος. Σταυρὸς δὲ τὸ πάθος ἐστίν, ὥστε τὸν πρὸς αὐτὸν βλέποντα, καθὼς ὑφηγεῖται ὁ λόγος, ὑπὸ τοῦ ἴον τῆς ἐπιθυμίας μὴ βλάπτεσθαι.

Τὸ δὲ πρὸς τὸν

σταυρὸν βλέπειν, τοῦτο ἐστι τὸ πάντα τὸν ἔαυτοῦ βίον ὡς

νέκρον τῷ κόσμῳ καὶ ἐσταυρωμένον ποιῆσαι, πρὸς πᾶσαν ἀμαρτίαν ἀκίνητον, ὅντως, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, καθηλοῦντα τῷ θείῳ φόβῳ τὰς ἴδιας σάρκας. Ἡλος δ' ἂν εἴη σαρκῶν καθεκτικὸς ἡ ἐγκράτεια.

Ἐπεὶ οὖν ἡ τῶν

ἀτόπων ἐπιθυμίᾳ τοὺς θανατηφόρους ὄφεις ἐκ τῆς γῆς ἐπισπάται #πᾶν γὰρ τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἔγγονον ὄφις ἐστ\$, τούτου χάριν προδείκνυσιν ὁ νόμος ἡμῖν τὸ ἐπὶ τοῦ ξύλου φαινόμενον. Τοῦτο δέ ἐστιν ὁμοίωμα ὄφεως καὶ οὐχὶ ὄφις, καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος φησιν· ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας. Ο δὲ ἀληθὴς ὄφις ἡ ἀμαρτία ἐστὶ καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν αὐτομολήσας τὴν τοῦ ὄφεως ὑποδύεται φύσιν.

Ἐλευθεροῦται οὖν τῆς ἀμαρτίας ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ ὑπελθόντος τὸ τῆς ἀμαρτίας εἶδος καὶ γενομένου καθ' ἡμᾶς τοὺς πρὸς τὸ εἶδος μεταστραφέντας τοῦ ὄφεως, δι' οὗ ὁ μὲν θάνατος ὁ ἐκ τῶν δηγμάτων κωλύεται, αὐτὰ δὲ τὰ θηρία οὐκ ἀφανίζεται. Θηρία δὲ λέγω τὰς ἐπιθυμίας. Τῶν γὰρ εἰς τὸν σταυρὸν βλεπόντων ὁ μὲν πονηρὸς τῶν ἀμαρτιῶν θάνατος οὐκ ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ἐγκειμένη τῇ σαρκὶ κατὰ τοῦ πνεύματος ἐπιθυμία εἰς τὸ παντελὲς οὐκ ἀπόλωλε.

Καὶ γὰρ καὶ ἐν

τοῖς πιστοῖς ἐνεργεῖται πολλάκις τῆς ἐπιθυμίας τὰ δήγματα. Ἀλλ' ὁ πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ὑψωθέντα βλέπων ἀπωθεῖται τὸ πάθος, οὗν τινι φαρμάκῳ τῷ τῆς ἐντολῆς φόβῳ τὸν ἰὸν διαχέασ. Τὸ δὲ σύμβολον εἶναι τοῦ κατὰ τὸν σταυρὸν μυστηρίου τὸν ὑψωθέντα ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ φανερῶς διδάσκει ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ ἐν οὗ φησιν ὅτι· καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὴν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Γίὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Πάλιν τῇ οἰκείᾳ ὁδῷ κατά τινα κακὴν ἀκολουθίαν ἡ ἀμαρτία προέρχεται, οὗν είρμῳ τινι πονηρῷ κατὰ τὸ ἀκόλουθον προιοῦσα. Καὶ ὁ νομοθέτης καθάπερ τις ἱατρὸς τῇ τοῦ κακοῦ φορᾷ συμπαρατείνει τὴν θεραπείαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπρακτὸν ἐγένετο τὸ δῆγμα τῶν ὄφεων τοῖς εἰς τὸ ὁμοίωμα τοῦ ὄφεως βλέπουσι #νοεῖς δὲ πάντως διὰ τῶν εἰρημένων τὸ αἴνιγμ\$, ἀλλῃ μέθοδος ἀμαρτίας ἐπινοεῖται τῷ ποικίλως τὰ τοιαῦτα καθ' ἡμῶν σοφιστεύοντι,

ὅ δὴ καὶ νῦν ἐν

πολλοῖς ἰδεῖν ἔστι γινόμενον. Ἐπειδὰν γάρ τινες διὰ σωφρονεστέρου βίου τὸ τῆς ἐπιθυμίας πάθος κολάσωσιν, ἐπὶ τὴν

ιερωσύνην έαυτοὺς εἰσωθοῦσιν ἀνθρωπίναις σπουδαις καὶ αὐτοχειροτονήτοις ὄρμαῖς εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἐξυβρίζοντες. Πρὸς ταύτην ἄγει τὴν κακὴν τῆς ἀμαρτίας ἀκολουθίαν διὰ τῆς ἴστορίας ἐνεργεῖν τὰ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις κατηγορούμενος.

Ἐπειδὴ γὰρ ἐπαύσατο ἡ γῆ τοὺς ὅφεις κατὰ τῶν ἐπιθυμούντων ὡδίνουσα διὰ τῆς εἰς τὸν ὑψωθέντα ἐπὶ τοῦ ξύλου πίστεως καὶ κρείττους ἐπείσθησαν εἶναι τῶν ιοβόλων δηγμάτων, τότε τοῦ κατ' ἐπιθυμίαν πάθους ὑπεξελθόντος ἡ τῆς ὑπερηφανίας ἀντεισέρχεται νόσος. Καὶ ταπεινὸν εἶναι κρίνοντες τὸ φυλάσσειν ἐφ' ἔαυτῶν τὴν τάξιν ἐφ' ἥσ ἐτάχθησαν, εἰσωθοῦσιν ἔαυτοὺς εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, παρώσασθαι τοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν λειτουργίαν ταύτην λαχόντας φιλονεικήσαντες, οἵ χάσματι ὑποληφθέντες ἐξηφανίσθησαν, τὸ δὲ ὅσον ὑπὲρ γῆς ἦν τοῦ τοιούτου συντάγματος κεραυνοῖς κατεπρήσθη, διδάσκοντος, οἷμαι, τοῦ λόγου διὰ τῆς ἴστορίας, ὅτι πέρας ἐστὶ τῆς καθ' ὑπερηφανίαν ἐπάρσεως ἡ εἰς τὸ ὑπόγειον κάθοδος. Καὶ τάχα τις διὰ τούτων ὄρμώμενος οὐκ ἀπεικότως ἄνοδον ἐπὶ τὸ κάτω τὴν ὑπερηφανίαν ὁρίσαιτο. Εἰ δὲ πρὸς τὸ ἐναντίον τῇ τῶν πολλῶν ὑπολήψει φέρεται ἡ διάνοια, μηδὲν θαυμάσης. Τοῖς γὰρ πολλοῖς δοκεῖ τὸ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους εἶναι τῷ ὀνόματι τῆς ὑπερηφανίας σημαίνεσθαι. Ἡ δὲ τῶν ἴστορηθέντων ἀλήθεια βεβαιοῖ τὸν ἡμέτερον ὄρον. Εἴ γὰρ οἱ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἔαυτοὺς ἄραντες κάτω που κατέδυσαν, χάσματι τῆς γῆς διασχούσης αὐτοῖς, οὐκ ἄν τις καταγνοίη τοῦ ὄρου, τοῦ τὴν ὑπερηφανίαν τὴν κατωτάτῳ πτῶσιν εἶναι ὁριζομένου.

Πρὸς ταῦτα

βλέποντας μετριάζειν παιδεύει ὁ Μωϋσῆς καὶ μὴ ἐπαίρεσθαι τοῖς κατορθώμασιν, ἀλλ' ἀεὶ τὸ παρὸν εὖ διατίθεσθαι. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν ἡδονῶν γέγονας κρείττων, ἥδη σοι ἀνεύθυνον τὸ ἐτέρῳ εἴδει πάθους ἀλίσκεσθαι. Πτῶμα γάρ ἐστι πᾶν πάθος, ἔως ἂν πάθος ἦ. Διαφορὰ δὲ πτωμάτων ἐν τῇ τῶν παθημάτων παραλλαγῇ οὐδεμία. Ό τῷ λείω τῆς ἡδονῆς ἐνολισθήσας πέπτωκε καὶ ὁ διὰ τῆς ὑπερηφανίας ὑποσκελισθεὶς ἀνετράπη. Οὐδὲν γὰρ καταπτώματος εἴδος αἱρετὸν τῷ νοῦν ἔχοντι.

Ἄλλ' ἐπίσης πᾶν πτῶμα φευκτόν, ἔως ἂν πτῶμα ἦ.

Ως

εἴ τινα καὶ τῶν νῦν βλέποις ἐν μέρει τινὶ τοῦ κατὰ τὰς ἡδονὰς ἀρρωστήματος καθαρεύοντα, σπουδῆ δὲ πάλιν, τῷ δοκεῖν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους εἶναι, πρὸς τὴν ἱερωσύνην ἔαυτὸν

εἰσωθιοῦντα, τοῦτον ἐκεῖνον οἴου βλέπειν τὸν ἐν τῷ ὑψώματι τῆς ὑπερηφανίας ὑπόγειον πίπτοντα.

Διδάσκει γὰρ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὁ νόμος ὅτι θεῖον τι χρῆμά ἔστιν ἡ Ἱερωσύνη καὶ οὐκ ἀνθρώπινον. Διδάσκει δὲ οὕτως. Ῥάβδους παρ' ἐκάστης φυλῆς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶν δεδωκότων κατασημήνας προστίθησι τῷ θυσιαστηρίῳ, ὥστε τῆς ἄνωθεν χειροτονίας μαρτυρίαν γενέσθαι τὴν ῥάβδον, θαύματί τινι θείῳ παρὰ τὰς ἄλλας γενομένην ἐπίσημον.

Καὶ γενομένου τούτου αἱ μὲν τῶν ἄλλων ῥάβδοι ὅπερ ἦσαν διέμειναν, ἡ δὲ τοῦ Ἱερέως, αὐτὴ ἐν ἐαυτῇ ῥίζωθεῖσα, οὐ διά τινος ἄλλοτρίας ἵκμάδος, ἀλλὰ τῆς θεόθεν αὐτῇ ἐντεθείσης δυνάμεως, κλάδους καὶ καρπὸν ἀνεβλάστησε καὶ προηλθεν εἰς τελείωσιν ὁ καρπός. Κάρυον δὲ ἦν ὁ καρπός,
οὐ γενομένου,

πρὸς εὐταξίαν ἐπαιδεύθη πᾶν τὸ ὑπήκοον. Νοεῖν δὲ προσήκει διὰ τοῦ καρποῦ, ὃν ἡ ῥάβδος ἐβλάστησε τοῦ Ἱαρών, οὗν χρὴ εἶναι τὸν ἐν τῇ Ἱερωσύνῃ βίον, ἐγκρατῇ τινα καὶ κατεστυμμένον καὶ περιεσκληκότα τῇ φαινομένῃ ζωῇ, ἔνδοθεν δὲ τὸ ἐδώδιμον ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἀφανεῖ περιέχοντα, ὃ τότε ἀνακαλύπτεται, ὅταν πεπανθῇ τῷ χρόνῳ ἡ βρῶσις καὶ περιρραγῇ τὸ στύφον περιβόλαιον καὶ περιτριβῇ τὸ ξυλῶδες ἐκεῖνο τοῦ ἐδωδίμου προκάλυμμα.

Εἰ δέ τινος Ἱερέως λεγομένου καταμάθοις τὸν βίον μηλοειδῆ καὶ εὔπνουν καὶ ῥιδόχροον, οἵοι τῶν πολλῶν εἰσὶ βύσσω καὶ πορφύρᾳ διανθιζόμενοι καὶ ταῖς λιπαραῖς τραπέζαις ἐμπιαινόμενοι οἱ τὸν διυλισμένον πίνοντες οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι καὶ ὅσα ἄλλα γλυκέα δοκεῖ κατὰ τὴν πρόχειρον γεῦσιν τοῖς τὸν ἀπολαυστικὸν ὀπωρίζουσι βίον, καλῶς ἀν ἐπὶ τούτου τὸ εὐαγγελικὸν εἴποις, ὅτι τὸν καρπὸν βλέπων, οὐκ ἐπιγινώσκω διὰ τοῦ καρποῦ τὸ Ἱερατικὸν δένδρον. "Αλλος ὁ τῆς Ἱερωσύνης καρπὸς καὶ οὗτος ἔτερος. Ἐκεῖνος ὁ καρπὸς ἐγκράτεια ἦν, τρυφὴ δὲ οὗτος. Ἐκεῖνος οὐκ ἀπὸ γηῖνης ἵκμάδος ὑπεπιαίνετο, τούτῳ δὲ πολλοὶ κάτωθεν ἐπιρρέουσιν οἱ τῶν ἡδονῶν ὀχετοί, δι' ὧν πρὸς τὴν τοιαύτην ὥραν ἡ τοῦ βίου ὀπώρα ὑπερυθραίνεται.

"Οτε δὲ καὶ τούτου τοῦ πάθους καθαρὸν ἐγένετο τὸ ὑπήκοον, τότε διέξεισι τὸν ἄλλοφυλον βίον, καθηγουμένου τοῦ νόμου τῆς βασιλικῆς λεωφόρου, κατ' οὐδέτερον μέρος τῆς ἐκτροπῆς γινομένης. Ἐπισφαλὴς γὰρ ἡ ἐπὶ τὰ πλάγια παρατροπὴ τῷ ὀδεύοντι. "Ωσπερ γὰρ εἰ δύο κρημνοὶ μίαν

ἐπὶ τῆς ἄκρας ράχίας ἀτραπὸν ἀποστενοῦεν, κίνδυνός ἐστι τῷ διὰ ταύτης βαίνοντι ἔνθεν ἥ ἔνθεν παρατραπῆναι τοῦ μέσου #ἴσως γὰρ ἐκατέρωθεν τὸ ἐκ τοῦ κρημνοῦ βάραθρον τὴν ἐκτροπὴν διαδέχετα\$ι, οὕτως ὁ νόμος βούλεται τὸν αὐτῷ κατ’ ἵχνος ἐπόμενον μὴ καταλιπεῖν τὴν ὁδὸν τήν, καθώς φησιν ὁ Κύριος, στενήν τε καὶ τεθλιμμένην, μήτε ἐπὶ τὸ σκαιόν τε καὶ εὐώνυμον, μήτε ἐπὶ τὸ δεξιὸν νομιζόμενον.

Δόγμα δέ ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ἐν μεσότητι θεωρεῖσθαι τὰς ἀρετὰς ὄριζόμενος, διότι πέφυκε πᾶσα κακία ἥ κατ’ ἔλλειψιν ἥ καθ’ ὑπέρπτωσιν ἀρετῆς ἐνεργεῖσθαι, οἶνον ἐπὶ τῆς ἀνδρείας ἔλλειψίς τίς ἐστιν ἀρετῆς ἥ δειλία, ὑπέρπτωσις δὲ τὸ θράσος· τὸ δὲ ἐκατέρου τούτων καθαρεῦον ἐν μέσῳ τε τῶν παρακειμένων κακιῶν θεωρεῖται καὶ ἀρετή ἐστι. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα πρὸς τὸ κρείττον σπουδάζεται, μεσολαβεῖται πως τοῖς κακοῖς γειτονήμασιν. Ἡ σοφία δεινότητος τε καὶ ἀκεραιότητος τὸ μέσον ἔχει. Οὔτε τοῦ ὄφεως τὸ φρόνιμον ἐπαινετόν, οὔτε τῆς περιστερᾶς τὸ ἀκέραιον, εἰ ἐφ’ ἔαυτοῦ μόνου δέοι λαμβάνειν τούτων ἐκάτερον. Ἀλλ’ ἥ διὰ μέσου τῶν δύο τούτων σύγκρατος ἔξις ἀρετὴ γίνεται. Ὁ ἔλλιπης κατὰ τὴν σωφροσύνην ἀκόλαστος, ὁ πλεονάζων κεκαυτηρίασται τὴν συνείδησιν, καθὼς ὄριζεται ὁ Ἀπόστολος. Ὁ μὲν γὰρ ταῖς ἡδοναῖς ἀνέδην ἐκκέχυται, ὁ δὲ καὶ τὸν γάμον ἵσα τῇ μοιχείᾳ βδελύσσεται. Ἡ δὲ διὰ μέσου τούτων θεωρουμένη ἔξις σωφροσύνη ἐστίν.

Ἐπεὶ δέ, καθώς φησιν ὁ Κύριος, δόκοσμος οὗτος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, ἀλλόφυλον δὲ τοῖς ἐπομένοις τῷ νόμῳ τὸ τῇ ἀρετῇ ἀντικείμενον, ὅπερ ἐστὶν ἥ πονηρία, ὁ διὰ τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὸν βίον δόδοιπορῶν ἀσφαλῶς τὴν ἀναγκαίαν ταύτην τῆς ἀρετῆς διανύσει πορείαν, εἰ τὴν λεωφόρον ὄντως τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τριφθεῖσάν τε καὶ λευκαινομένην δόδὸν φυλάσσοι, μηδαμοῦ πρὸς τὰς παρακειμένας ἀνοδίας διὰ κακίαν παρατρεπόμενος.

Ἐπεὶ δέ, καθὼς εἴρηται, τῇ ἀνόδῳ τῆς ἀρετῆς καὶ ἥ ἐπιβουλὴ τοῦ ἀντικειμένου συναναβαίνει, καταλλήλως ἐκάστου τῆς εἰς τὸ κακὸν παρατροπῆς τὰς ἀφορμὰς ἐξευρίσκουσα, τότε πρὸς μεῖζον τοῦ λαοῦ ἐν τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ αὐξήσαντος, ἄλλης ἐπιβουλῆς ὁ ἀντικείμενος ἄπτεται κατὰ τοὺς δεινοὺς τὰ πολεμικά, οἷς τὴν κατὰ στόμα παράταξιν τῶν πλεονεκτούντων κατὰ τὴν δύναμιν δυσκαταγώνιστον κρίναντες,

λόχοις τισὶ καὶ ἐνέδραις καταστρατηγοῦσι τὸν ἀντικείμενον.
Οὕτως ὁ τῆς κακίας στρατηγὸς ἐπὶ τῶν νόμῳ καὶ ἀρετῇ
δυναμωθέντων οὐκέτι κατὰ πρόσωπον ἀντεξάγει τὴν δύναμιν,
ἀλλ’ ἐνέδραις τισὶ κατὰ τὸ ἀφανὲς τὴν ἐπιβουλὴν ἔξεργάζεται.
Καλεῖ τοίνυν εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν ἐπιβουλευομένων
παρ’ αὐτοῦ τὴν γοητείαν, ἵνα ἡ μὲν ἱστορία φησὶ μάντιν
εἶναι τινα καὶ οἰωνιστὴν ἐκ τινος ἐνεργείας δαιμόνων βλαπ-
τικὴν δήπου δύναμιν ἔχοντα κατὰ τῶν ὑπεναντίων καὶ
μισθωθέντα παρὰ τοῦ κρατοῦντος τῶν Μαδιανιτῶν ἐφ’ ὃ
τε βλάψαι διὰ κατάρας τοὺς τῷ Θεῷ ζῶντας τοῦτον τρέψαι
τὴν κατάραν εἰς εὐλογίαν. Ἡμεῖς δὲ νοοῦμεν διὰ τοῦ ἀκο-
λούθου τῶν προτεθεωρημένων τὸ μηδὲ τὴν γοητείαν ἐνεργὸν
κατὰ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων εἶναι, ἀλλὰ πάσης ὑπερισχύειν
ἐπιβουλῆς τοὺς διὰ τῆς θείας βοηθείας ὡχυρωμένους.

Τὸ

γὰρ τὴν οἰωνοσκοπικὴν ἐπιτηδεύειν μαντείαν τὸν μνημονευ-
θέντα μαρτυρεῖται παρὰ τῆς ἱστορίας ἐν οἷς φησιν τά τε
μαντεῖα διὰ χειρὸς ἔχειν αὐτὸν καὶ παρὰ τῶν οἰωνῶν
συμβουλεύεσθαι καὶ πρό γε τούτων ὅτι διὰ τοῦ ὀγκηθμοῦ
τῆς ὄνου τὰ περὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ σπουδῆς ἐδιδάσκετο,
ἥς τὸν φθόγγον, διὰ τὸ συνήθως αὐτὸν ταῖς τῶν ἀλόγων
φωναῖς κατά τινα δαιμονίαν ἐνέργειαν συμβουλεύεσθαι,
ώς ἔναρθρον ἡ Γραφὴ διηγήσατο, ἐνδεικνυμένη ὅτι τοὺς
προειλημμένους τῇ τοιαύτῃ τῶν δαιμόνων ἀπάτῃ μέχρι
τούτων φθάνειν ὡς ἀντὶ λόγου δέχεσθαι τὴν ἐκ τῆς ποιᾶς
παρατηρήσεως γενομένην αὐτοῖς ἐκ τῆς φωνῆς τῶν ἀλόγων
διδασκαλίαν, ἥ προσχών, δι’ αὐτῶν ὅν ἡπατάτο τὸ ἄμαχον
τῆς καθ’ ὃν ἐμισθώθη δυνάμεως ἔξεπαιδεύθη.

Καὶ γὰρ ἐν τῇ εὐαγγελικῇ ἱστορίᾳ παρεσκεύαστο μὲν
εἰς ἀντίστασιν τῆς τοῦ Κυρίου ἔξουσίας τὸ συγκρότημα τῶν
δαιμόνων, ἥ λεγεών. Πλησιάσαντος δὲ τοῦ ἔχοντος κατὰ
πάντων τὸ κράτος, βοῶ τὴν ὑπερέχουσαν δύναμιν καὶ οὐκ
ἐπικρύπτεται τὴν ἀλήθειαν, ὅτι οὐτός ἐστιν ἡ θεία φύσις, ὁ
ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις ἐπάξων τοῖς ἡμαρτηκόσι τὴν
κόλασιν. Λέγει γὰρ ἡ τῶν δαιμόνων φωνὴ· οἴδαμέν σε τίς
εἶ, ὁ ἄγιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἥλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι
ἡμᾶς. Ὁ δὴ καὶ τότε ἐγένετο, τῆς παρεπομένης τῷ μάντει
δαιμονίας δυνάμεως τὸ ἄμαχόν τε καὶ ἀνανταγώνιστον τοῦ
λαοῦ τὸν Βαλαὰμ διδασκούσης.

Ἡμεῖς δέ φαμεν, τοῖς προεξητασμένοις τὴν ἱστορίαν
ἀρμόζοντες, κατὰ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων τὸν καταρᾶσθαι

βουλόμενον μηδεμίαν δύνασθαι προΐεσθαι φωνὴν λυπηράν τε καὶ ἀπεμφαίνουσαν, ἀλλὰ τρέπειν τὴν κατάραν εἰς εὐλογίαν. “Ο δὲ νοοῦμεν τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι τῶν κατ’ ἀρετὴν ζώντων ὁ τῆς λοιδορίας μῶμος οὐχ ἄπτεται.

Πῶς γὰρ ἐπὶ

πλεονεξίᾳ ὁ ἀκτήμων λοιδορηθήσεται; πῶς δέ τις ἐπιθρυλλήσει τὴν ἀσωτίαν τῷ ἀνακεχωρημένῳ καὶ ἰδιάζοντι, ἢ τὸν θυμὸν τῷ πράῳ, ἢ τὸν τῦφον τῷ μετριόφρονι, ἢ ἄλλο τι τῶν ἐπιμώμων τοῖς ἐκ τῶν ἐναντίων γινωσκομένοις, οὓς ὁ σκοπός ἐστιν ἄληπτον παρέχειν τῷ μώμῳ τὸν βίον, ἵνα, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ μηδὲν ἔχων λέγειν; Διὰ τοῦτο φησιν ἡ φωνὴ τοῦ εἰς κατάραν παρειλημένου· πῶς ἀράσομαι ὃν μὴ ἀράται Κύριος; τουτέστι· πῶς λοιδορήσομαι τῷ μὴ δεδωκότι τῆς λοιδορίας τὴν ὕλην, ὃ διὰ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν βλέπειν ἄτρωτός ἐστιν εἰς κακίαν ὁ βίος;

Οὐ μήν, ἐπειδὴ τούτου διήμαρτεν ὁ τῆς κακίας εὑρετής, καθόλου τῆς κατὰ τῶν ἐπιβουλευομένων ἐπινοίας ἐπαύσατο, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὕδιον πάλαισμα τὴν ἐπίνοιαν τρέπει, πάλιν δι’ ἡδονῆς πρὸς τὸ κακὸν δελεάζων τὴν φύσιν. ”Οντως γὰρ πάσης κακίας οὗν τι δέλεαρ ἡ ἡδονὴ προβληθεῖσα εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸ ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται. Μάλιστα δέ πως διὰ τῆς ἀκολάστου ἡδονῆς ἀφυλάκτως ἡ φύσις πρὸς τὸ κακὸν παρασύρεται.

“Ο δὴ

καὶ τότε ἐγένετο. Οἱ γὰρ τῶν ὅπλων ὑπερισχύσαντες καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ σιδήρου προσβολὴν ἀσθενεστέραν τῆς ἰδίας δυνάμεως δείξαντες καὶ κατὰ κράτος τὴν φάλαγγα τῶν ἀντικειμένων τρεψάμενοι, τοῖς γυναικείοις βέλεσι δι’ ἡδονῆς κατετρώθησαν. Καὶ τῶν μὲν ἀνδρῶν κρείττους, τῶν δὲ γυναικῶν ἥττους ἐγένοντο. Ὁμοῦ τε γὰρ ὕφθησαν αὐτοῖς αἱ γυναῖκες ἀντὶ ὅπλων τὰς μορφὰς προβαλλόμεναι, καὶ παραχρῆμα τοῦ τόνου τῆς ἀνδρείας λήθην ἐλάμβανον τὸν θυμὸν εἰς ἡδονὴν διαλύσαντες.

Καὶ οἱ μὲν ἥσαν ἐν τούτοις,
ἐν οὓς εἰκὸς εἶναι τοὺς τῇ ἀθέσμῳ μίξει τῶν ἀλλοφύλων
ἐπιλυσσήσαντας. Ἡ δὲ πρὸς τὸ κακὸν οἰκειότης τῆς τοῦ
καλοῦ συμμαχίας ἀλλοτρίωσις ἦν. Εὐθὺς γὰρ αὐτοῖς ἐξεπολεμώθη τὸ Θεῖον. Ἄλλ’ οὐκ ἀνέμεινεν ὁ ζηλωτὴς Φινεὲς τῇ ἄνωθεν ψήφῳ καθαρθῆναι τὴν ἀμαρτίαν. Ἄλλ’ αὐτὸς ἐγένετο δικαστὴς ἄμα καὶ δήμιος.

Κινηθεὶς γὰρ εἰς τὴν κατὰ τῶν λελυσσηκότων ὄργήν, τὸ τοῦ ἰερέως ἔργον ἐποίησεν αἴματι καθαρίσας τὴν ἀμαρτίαν, αἴματι οὐκ ἀναιτίου τινὸς ζῷου τοῦ μηδὲν μετεσχηκότος τοῦ τῆς ἀκολασίας μιάσματος, ἀλλὰ τῶν ἐν κακίᾳ συνεζευγμένων ἀλλήλοις, ἐφ' ὃν ἡ αἱχμὴ κατὰ ταύτὸν τῶν δύο σωμάτων διεξελθοῦσα ἔστησε τὴν τῆς θείας δίκης κίνησιν, τῷ θανάτῳ τῶν ἡμαρτηκότων τὴν ἡδονὴν καταμίξασα.

Δοκεῖ δέ μοι συμβουλήν τινα ψυχωφελῆ κατατίθεσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἴστορία, δι' ἣς διδασκόμεθα ὅτι πολλῶν ὅντων παθῶν ἂ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων καταγωνίζεται οὐδεμίαν καθ' ἡμῶν ἵσχυν ἐ τερον πάθος ἔχει τοσαύτην, ὡς πρὸς τὴν νόσον τῆς ἡδονῆς ἔξισοῦσθαι. Τὸ γὰρ ἀθρόως τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκείνους, τοὺς καὶ τῆς Αἰγυπτίας ἵπου κρείττους ἐπιδειχθέντας καὶ τῶν Ἀμαληκιτῶν ὑπερσχόντας καὶ τῷ μετ' αὐτοὺς ἔθνει φοβεροὺς φανέντας καὶ μετὰ ταῦτα τῆς τῶν Μαδιανιτῶν ὑπερισχύσαντας φάλαγγος, τούτους δμοῦ τῇ θέᾳ τῶν ἀλλοφύλων γυναικῶν καταδουλωθῆναι τῇ νόσῳ οὐδὲν ἐ τερον, καθὼς εἴρηται, δείκνυσιν ἢ τὸ δύσμαχον εἶναι τινα καὶ δυσανταγώνιστον πολέμιον ἡμῶν τὴν ἡδονήν, ἥ τῶν ἀηττήτων τοῖς ὅπλοις ὁμοῦ τῷ φανῆναι κατακρατήσασα τὸ τῆς ἀτιμίας ἥγειρε κατ' αὐτῶν τρόπαιον, ὑπὸ μάρτυρι τῷ φωτὶ τὴν αἰσχύνην αὐτῶν στηλιτεύσασα.

Βοσκήματα γὰρ δι' ἔαυτῆς τοὺς ἀνθρώπους ἀπέδειξεν, οὓς ἡ κτηνώδης καὶ ἀλογος πρὸς τὴν ἀκολασίαν ὁρμὴ ἐκλάθεσθαι τῆς ἀνθρωπίνης ἀνέπεισε φύσεως, μηδὲ ἐπικρυπτομένους τὸ ἄγος, ἀλλ' ἐμπομπεύοντας τῇ ἀτιμίᾳ τοῦ πάθους καὶ ἐγκαλλωπιζομένους τῷ τῆς αἰσχύνης μιάσματι, συῶν δίκην ἀναφανδὸν ἐν ταῖς ἀλλήλων ὅψεσι τῷ τῆς ἀκαθαρσίας βιρβόρῳ ἐγκαλινδουμένους.

Τί οὖν τῷ διηγήματι παιδευόμεθα; Τὸ μαθόντας ἡμᾶς ὅσην ἵσχυν πρὸς τὸ κακὸν ἡ τῆς ἡδονῆς ἔχει νόσος, ὡς ὅτι μάλιστα πόρρω τοῦ τοιούτου γειτονήματος τὸν ἔαυτῶν ἀποικίζειν βίον, ὡς ἀν μή τινα πάροδον καθ' ἡμῶν λάβοι ἥ νόσος, οὗτον τι πῦρ διὰ τοῦ προσεγγισμοῦ τὴν πονηρὰν φλόγα κατεργαζόμενον. Τοῦτο γὰρ διδάσκει λέγων ἐν τῇ Σοφίᾳ Σολομὸν μὴ ἐπιψαύειν τοῦ ἀνθρακος γυμνῷ τῷ ποδὶ μηδὲ πῦρ τῷ κόλπῳ ἐναποτίθεσθαι, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὃν ἐν ἀπαθείᾳ μένειν ἔως ἀν πόρρωθεν ὅμεν τοῦ ὑπεκκαίοντος. Εἰ δὲ κατὰ τοῦτο γενοίμεθα ὡς ἐπιψαῦσαι τῆς διακαοῦς ταύτης θερμότητος, ἐγκόλπιον τὸ πῦρ τῆς ἐπιθυμίας γενήσεται

καὶ οὕτως ἐπακολουθήσει καὶ τῷ ποδὶ ἡ καῦσις καὶ ἡ διαφ-
θορὰ τῷ κόλπῳ.

Ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος τῇ ἴδιᾳ
φωνῇ, ὡς ἀν πόρρωθεν φυλαχθείημεν τοῦ τοιούτου κακοῦ,
καθάπερ τινὰ ρίζαν τοῦ πάθους τὴν διὰ τοῦ ἵδεῖν ἐγγινομένην
ἐπιθυμίαν ἔξετεμε, διδάσκων ὅτι ὁ τῇ ὄψει τὸ πάθος παρα-
δεξάμενος ὁδὸν δίδωσι καθ' ἑαυτοῦ τῇ νόσῳ. Τὰ γὰρ πονηρὰ
τῶν παθημάτων λοιμοῦ δίκην ἐπειδὴν ἄπαξ τῶν καιρίων
κατακρατήσῃ, τῷ θανάτῳ παύεται μόνω.

Ἄλλ' οὐδέν, οἶμαι, χρὴ μηκύνειν τὸν λόγον, πάντα
τοῦ Μωϋσέως τὸν βίον εἰς ἀρετῆς ὑπόδειγμα προτιθέντα τοῖς
ἐντυγχάνουσι. Τῷ γὰρ πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ζωὴν ἑαυτὸν
ἀνατείναντι, οὐ μικρὰ γένοιτ' ἀν πρὸς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν
ἔφοδια τὰ εἰρημένα. Τῷ δὲ μαλακιζομένῳ πρὸς τοὺς ὑπὲρ
τῆς ἀρετῆς ἰδρῶτας, καν πολλαπλάσια γραφῇ τῶν εἰρημένων,
οὐδὲν ἀν ἐκ τοῦ πλήθους γένοιτο κέρδος.

Πλήν, ὡς ἀν

μὴ τοῦ κατὰ τὸ προοίμιον διορισμοῦ λήθη γένοιτο, ἐν οἷς
ἡμῖν ὁ λόγος δισχυρίζετο τοιοῦτον εἶναι τὸν τέλειον βίον, οὐ
μηδεμία περιγραφὴ τελειότητος κωλύει τὴν πρόοδον, ἀλλ' ἡ
πρὸς τὸ κρείττον ἀεὶ γινομένη τοῦ βίου ἐπαύξησις ὁδός ἐστι
τῇ ψυχῇ πρὸς τελείωσιν, καλῶς ἀν ἔχοι, πρὸς τὸ πέρας τοῦ
βίου Μωϋσέως ἀγαγόντας τὸν λόγον, ἀσφαλῆ δεῖξαι τὸν
ἀποδοθέντα ἡμῖν ὅρον τῆς τελειότητος.

Ο γὰρ διὰ

τοσούτων ἀναβάσεων παρὰ πάντα τὸν βίον ὑψούμενος οὐκ
ἡπόρησε γενέσθαι πάλιν ἑαυτοῦ ὑψηλότερος, ὡς ἀν, οἶμαι, διὰ
πάντων ἀετοῦ δίκην ὑπερνεφής αὐτοῦ θεωροῦτο ἡ ζωὴ καὶ
μετέωρος, περὶ τὸν αἰθέρα τῆς νοητῆς ἀναβάσεως ἐλισσομένη.

Ἐτέχθη, ὅτε τὸ τεχθῆναι τὸν Ἐβραῖον παρὰ τοῖς
Αἴγυπτίοις ἀδίκημα ἔδοξε. Τοῦ τυράννου τότε νόμῳ τὸν
τεχθέντα κολάζοντος κρείττων γίνεται τοῦ φθοροποιοῦ νόμου,
περισωθεὶς τὰ μὲν πρῶτα παρὰ τῶν γεννησαμένων, μετὰ
ταῦτα δὲ παρ' αὐτῶν τῶν τεθεικότων τὸν νόμον. Καὶ οἷς ὁ
θάνατος αὐτοῦ νόμῳ κατεσπουδάσθη, οὗτοι οὐ τῆς ζωῆς
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐδοκίμου τροφῆς πᾶσαν εἰσηγόραντο
πρόνοιαν, διὰ πάσης σοφίας ἀγαγόντες τὸν νέον.

Κρείττων μετὰ ταῦτα γίνεται τῆς ἀνθρωπίνης τιμῆς καὶ τῆς
βασιλικῆς ἀξίας ὑπέρτερος, ισχυρότερον εἶναι καὶ βασιλικώ-
τερον κρίνας ἀντὶ τῶν δορυφόρων καὶ τοῦ βασιλικοῦ κόσμου
τὴν τῆς ἀρετῆς φρουρὰν ἔχειν καὶ τῷ ταυτῆς κόσμῳ ἐγκαλλω-

πίζεσθαι.

Μετὰ τοῦτο περισώζεται τὸν ὁμόφυλον καὶ καταβάλλει τῇ πληγῇ τὸν Αἴγυπτιον, νοούντων ἡμῶν διὰ τῆς ἐξεταστικῆς θεωρίας τόν τε ἔχθρὸν τῆς ψυχῆς καὶ τὸν φίλον. Εἶτα διδάσκαλον τῶν ὑψηλῶν μαθημάτων ποιεῖται τὴν ἡσυχίαν καὶ οὕτω φωτίζεται τὴν διάνοιαν τῷ φωτὶ τῷ ἐκ τῆς βάτου ἐκλάμψαντι. Καὶ τότε σπουδὴν ποιεῖται κοινωνῆσαι τοῖς ὁμοφύλοις τῶν θεόθεν αὐτῷ γεγενημένων καλῶν.

Ἐν τούτοις διπλῆν ἐποιήσατο τῆς δυνάμεως τὴν ἐπίδειξιν, τὴν μὲν ἀμυντικὴν κατὰ τῶν ἐναντίων ἐν πολυτρόποις τε δείξας καὶ ἐπαλλήλοις ταῖς πληγαῖς, τὴν δὲ εὔεργετικὴν ἐπὶ τῶν ὁμοφύλων. Διάγει διὰ τοῦ πελάγους τὸν τοσοῦτον λαὸν ποδί, οὐ στόλον ἔαυτῷ νηῶν παρασκευάσας, ἀλλὰ τὴν πίστιν αὐτοῖς πρὸς τὸν διέκπλουν ναυπηγησάμενος, χέρσον ποιεῖ τοῖς Ἐβραίοις τὸν βυθόν, θάλασσαν δὲ τοῖς Αἴγυπτίοις τὴν χέρσον.

Ἡισε τὰ ἐπινίκια. Ὡδηγήθη τῷ στύλῳ. Ἐφωτίσθη τῷ οὐρανίῳ πυρί. Τράπεζαν ἐκ τῆς ἄνωθεν τροφῆς ἔαυτῷ παρεστήσατο. Τῆς πέτρας ἐνεφορήθη. Τὰς χεῖρας ἀνέτεινεν ἐπὶ τῇ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἀπωλείᾳ. Προσβαίνει τῷ ὅρει. Ἐν γνόφῳ γίνεται. Σάλπιγγος ἥκουσε. Τῇ θείᾳ φύσει προσήγγισεν. Υπὸ τῆς ἄνω σκηνῆς περιεσχέθη. Τὴν Ἱερωσύνην ἐκόσμησε. Τὴν σκηνὴν ἐπήξατο. Τοῖς νόμοις τὴν ζωὴν διωρθώσατο. Τοὺς τελευταίους πολέμους κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον κατώρθωσεν.

Ἐπὶ τέλει τῶν κατορθωμάτων τὴν ἀκολασίαν διὰ τῆς Ἱερωσύνης ἐκόλασε. Τοῦτο γάρ ἡ διὰ τοῦ Φινεὲς γενομένη κατὰ τοῦ πάθους ὀργὴ ὑπηνίξατο. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις, πρόσεισι τῷ ὅρει τῆς ἀναπαύσεως. Οὐκ ἐπιβαίνει τῆς κάτω γῆς πρὸς ἣν ὁ κάτω λαὸς ἐξ ἐπαγγελίας ἐώρα. Οὐ γεύεται γηίνης ἔτι τροφῆς ὁ τῇ ἄνωθεν ἐπιρρεούσῃ ζῆν μελέτησας, ἀλλ' ἄνω γενόμενος κατ' αὐτὴν τοῦ ὅρους τὴν ἀκρώρειαν, ὥσπερ τις ἀνδριαντοποιὸς ἐπιστήμων, ὅλον ἔαυτοῦ τὸν ἀνδριάντα τοῦ βίου ἐξεργασάμενος ἀκριβῶς, ἐπὶ τῷ ἀκρῷ τῆς κατασκευῆς οὐχὶ τελευτὴν, ἀλλὰ κορυφὴν τῷ ἔργῳ ἐπέθηκε.

Τί γάρ φησι περὶ αὐτοῦ ἡ ἱστορία; "Οτι ἐτελεύτησε Μωϋσῆς οἰκέτης Κυρίου διὰ ρήματος Θεοῦ, καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὴν ταφὴν αὐτοῦ, καὶ οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ οὐκ ἡμαυρώθησαν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἐφθάρη. Διδασκόμεθα

γὰρ διὰ τούτων ὅτι διὰ τοσούτων κατορθωμάτων γενόμενος τότε ἀξιοῦται τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὄνόματος, ὥστε οἰκέτης κληθῆναι Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἵσον εἰπεῖν ὅτι παντὸς κρείττων ἐγένετο. Οὐ γὰρ ἂν τις Θεῷ δουλεύσειε μὴ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων κρείττων γενόμενος. Τοῦτο δὲ αὐτῷ καὶ τέλος ἐστὶ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου διὰ ῥήματος Θεοῦ κατορθούμενον, ὃ δὴ τελευτὴν ἡ ἱστορία λέγει, τελευτὴν ζῶσαν, ἦν οὐ διαδέχεται τάφος, ἢ οὐκ ἐπιχώννυται τύμβος, ἡ τοῖς ὁφθαλμοῖς ἀμαυρότητα καὶ τῷ προσώπῳ διαφθορὰν οὐκ ἐπάγουσα.

Τί οὖν παιδεύομεθα διὰ τῶν εἰρημένων; Πρὸς ἐν τέλος διὰ τοῦ βίου βλέπειν τὸ τοῦ Θεοῦ οἰκέται διὰ τῶν βεβιωμένων κληθῆναι. "Οταν γὰρ πάντας τοὺς ἔχθροὺς καταγωνίσῃ, τὸν Αἰγύπτιον, τὸν Ἀμαληκίτην, τὸν Ἰδουμαῖον, τὸν Μαδιανίτην, καὶ περάσῃς τὸ ὕδωρ καὶ φωτισθῆς τῇ νεφέλῃ καὶ γλυκανθῆς διὰ τοῦ ξύλου καὶ πίης τῆς πέτρας καὶ τῆς ἄνωθεν γεύση τροφῆς καὶ διὰ τῆς καθαρότητός τε καὶ ἀγνείας ὁδοποιήσῃς σεαυτῷ τὴν ἐπὶ τὸ ὅρος ἄνοδον κάκει γενόμενος κατηχηθῆς τὸ θεῖον μυστήριον τῇ τῶν σαλπίγγων ἡχῇ καὶ ἐν τῷ δυσθεωρήτῳ γνόφῳ διὰ πίστεως τῷ Θεῷ προσεγγίσῃς κάκει διδαχθῆς τὰ τῆς σκηνῆς μυστηρία καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα,
ὅταν γένη τῶν σῶν

καρδιῶν λαοξόος, ὥστε ἐν ταύταις παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ θεῖα λόγια ἐγχαράξαι, ὅταν τὸ τοῦ χρυσοῦ εἴδωλον ἔξαφανίσῃς, τουτέστι ἐὰν τὴν πλεονεκτικὴν ἐπιθυμίαν ἔξαλείψῃς τοῦ βίου, ὅταν τοσοῦτον ὑψωθῆς, ὥστε ἀμαχος φανῆναι τῇ γοητείᾳ τοῦ Βαλαὰμ #γοητείαν δὲ ἀκούσας, νόησόν μοι τὴν ποικίλην τῆς ζωῆς ταύτης ἀπάτην, δι' ἣς οἱ ἀνθρωποι, καθάπερ τινὶ Κιρκαίῳ κρατῆρι φαρμακευόμενοι, τῆς ἰδίας ἐκστάντες φύσεως εἰς ἀλόγων μορφὰς μεταπλάττοντα\$, ὅταν διὰ πάντων γένη τούτων καὶ βλαστήσῃ ἐν σοὶ τῆς ἱερωσύνης ἡ ῥάβδος, ἡ μηδεμίαν τινὰ γῆς ἴκμάδα πρὸς τὴν βλάστην ἐφελκούμενη, ἀλλ' οἴκοθεν τοῦ καρποῦ τὴν δύναμιν ἔχουσα καὶ καρποῦ καρυῖνου, οὐ ἡ μὲν πρώτη ἔντευξις πικρά τε καὶ κατεστυμμένη, τὸ δὲ ἐγκείμενον ἥδυν καὶ ἐδώδιμον, ὅταν πᾶν τὸ ἐπανιστάμενον κατὰ τοῦ σοῦ ἀξιώματος εἰς ἀφανισμὸν χωρήσῃ, κατὰ τὸν Δαθὰν ὑπόγειον γενόμενον ἢ ἐκδαπανηθὲν τῷ πυρὶ κατὰ τὸν Κορέ, τότε προσεγγίσεις τῷ τέλει.
Τέλος δὲ λέγω οὖν ἐνεκα πάντα γίνεται, οὗν τέλος τῆς γεωργικῆς ἡ ἀπόλαυσις τῶν καρπῶν, τέλος τῆς κατασκευῆς

τοῦ οἴκου ἡ οἰκησις, τέλος τῆς ἐμπορίας ὁ πλοῦτος καὶ τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι πόνων ὁ στέφανος. Οὕτω καὶ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας τέλος τὸ κληθῆναι οἰκέτην Θεοῦ, ὃ συνθεωρεῖται τὸ μὴ ὑποχωσθῆναι τῷ τύμβῳ, τοῦτο δέ ἔστι τὸ γυμνήν τε καὶ ἀπέριττον τῶν πονηρῶν ἐφολκίων τὴν ζωὴν γενέσθαι.

Τῆς δὲ δουλείας ταύτης καὶ ἔτερον γνώρισμά φησιν ὁ λόγος τὸ μήτε ὀφθαλμὸν ἀμαυρωθῆναι, μήτε πρόσωπον διαφθαρῆναι. Ὁ γὰρ ἐν φωτὶ διὰ παντὸς ὧν ὀφθαλμὸς πᾶς ἀμαυρωθήσεται διὰ σκότους οὐδὲ ήλλοτρίωται; Καὶ ὁ τὴν ἀφθαρσίαν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ κατορθώσας οὐδεμίαν πάντως φθορὰν ἐφ' ἑαυτοῦ παραδέχεται. Ὁ γὰρ ἀληθῶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονὼς καὶ μηδαμοῦ παρατραπεὶς τοῦ θείου χαρακτῆρος ἐφ' ἑαυτοῦ τὰ γνωρίσματα φέρει καὶ συμβαίνει διὰ πάντων τῇ ὅμοιώσει πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, τῷ ἀφθάρτῳ τε καὶ ἀναλλοιώτῳ καὶ πάσης ἀμιγεῖ κακίας τὴν ἴδιαν ψυχὴν καλλωπίζων.

Ταῦτά σοι, ὃ ἀνθρωπε τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς τοῦ βίου τοῦ κατ' ἀρετὴν τελειότητος, Καισάριε, ὁ βραχὺς ἡμῶν οὗτος ὑποτίθεται λόγος, οἶν τι πρωτότυπον ἐν μορφῇ κάλλους τὸν τοῦ μεγάλου Μωϋσέως ὑπογράψας σοι βίον, ἐφ' ὃ τοὺς καθ' ἔκαστον ἡμῶν διὰ τῆς τῶν ἐπιτηδευμάτων μιμήσεως ἐν ἑαυτοῖς μεταγράφειν τοῦ προδειχθέντος ἡμῖν κάλλους τὸν χαρακτῆρα. Τοῦ γὰρ κατωρθωκέναι τὸν Μωϋσέα τὴν ἐνδεχομένην τελειότητα τίς ἀν ἡμῖν ἀξιοπιστότερος εύρεθείη μάρτυς τῆς θείας φωνῆς ἢ φησι πρὸς αὐτὸν ὅτι ἔγνων σε παρὰ πάντας, ἀλλὰ καὶ τὸ φίλον αὐτὸν ὀνομασθῆναι Θεοῦ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συναπολέσθαι μᾶλλον ἐλόμενον μετὰ πάντων, εἰ μὴ κάκείνοις ἐφ' οὓς ἐπλημμέλησαν ἰλεωθείη δι' εύμενείας τὸ Θεῖον, στῆσαι κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν ὀργήν, τὴν ἴδιαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν παρατρέψαντος, ἵνα μὴ λυπήσῃ τὸν φίλον. Καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μαρτυρία σαφῆς ἔστι καὶ ἀπόδειξις τοῦ πρὸς τὸν ἀκρότατον τῆς τελειότητος ὅρον ἀναβεβηκέναι τοῦ Μωϋσέως τὸν βίον.

Ἐπεὶ οὖν τοῦτο παρ' ἡμῶν τὸ ζητούμενον ἦν τί τὸ τέλειον τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἔστιν, εὑρέθη δὲ διὰ τῶν εἰρημένων τὸ τέλειον, ὥρα σοι, ὃ γενναῖε, πρὸς τὸ ὑπόδειγμα βλέπειν καὶ τὰ δι' ὑψηλοτέρας ἀναγωγῆς θεωρηθέντα περὶ τῶν ἱστορικῶς εἰρημένων ἐπὶ τὸν ἴδιον μεταφέροντα βίον γνωσθῆναι τε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ φίλον γενέσθαι αὐτοῦ. Τοῦτο γάρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς ἡ τελειότης τὸ μηκέτι δουλοπρεπῶς φόβῳ κολάσεως τοῦ κατὰ κακίαν βίου χωρίζεσθαι, μηδὲ τῇ τῶν μισθῶν ἐλπίδι τὸ ἀγαθὸν ἐνεργεῖν, πραγματευτικῇ τινι καὶ

συναλλαγματική διαθέσει κατεμπορευομένους τῆς ἐναρέτου
ζωῆς, ἀλλ’ ὑπεριδόντας πάντων καὶ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις
δι’ ἐλπίδος ἀποκειμένων, μόνον ἡγεῖσθαι φοβερὸν τὸ τῆς
φιλίας τοῦ Θεοῦ ἐκπεσεῖν, καὶ μόνον τίμιόν τε καὶ ἐράσμιον
ἔσαυτοῖς κρῖναι τὸ φίλον γενέσθαι Θεῷ, ὅπερ ἐστί, κατά γε
τὸν ἐμὸν λόγον, ἡ τελειότης τοῦ βίου,
ὅ τι δ’ ἂν παρὰ
σοῦ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερόν τε καὶ θειότερον ἐπαρθείσης
σοι τῆς διανοίας εὐρεθῆ #πολλὰ δέ, εὖ οὖδα, εὐρεθήσετα\$,
κοινὸν πάντως ἔσται τὸ κέρδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀμήν.